

Omgevingseffectrapport

Omgevingsvisie gemeente Altena

projectnummer 0471829
definitief, aangevuld
30 januari 2024

Omgevingseffectrapport

Omgevingsvisie gemeente Altena

projectnummer 0471829

definitief, aangevuld
30 januari 2024

Auteurs

W.J. Daggenvoorde
J.J. Verhoeven

Opdrachtgever

Gemeente Altena
Sportlaan 170
4286 ET Almkerk

Gecontroleerd:

J.J. Verhoeven

datum	beschrijving	vrijgave
30 januari 2024	definitief, aangevuld (publicatieversie vaststelling omgevingsvisie)	J.J. Verhoeven

Samenvatting

Aanleiding en doel

De gemeente Altena is bezig met het opstellen van de Omgevingsvisie Altena 2040. Deze omgevingsvisie schetst op hoofdlijnen het beleid ten aanzien van de fysieke leefomgeving en bepaald dus de koers van de gemeente. Omdat de omgevingsvisie kaderstellend is voor toekomstige ontwikkelingen in de gemeente Altena moet de milieueffectrapportage (m.e.r.) doorlopen worden. Als onderdeel van deze procedure is een Omgevingseffectrapport (OER) opgesteld.

Het OER heeft als doel om het omgevingsbelang volwaardig en vroegtijdig mee te wegen bij de besluitvorming rondom de ontwerp-omgevingsvisie. Dit is tweeledig. Ten eerste zijn verschillende botsproeven beoordeeld in dit OER. Deze effectbeoordelingen zijn gebruikt bij het maken van richtinggevende keuzes voor de omgevingsvisie. Zo heeft het omgevingsbelang nadrukkelijk een rol gespeeld in de besluitvorming. Het tweede onderdeel is van het OER vormt de beoordeling van de omgevingsvisie als geheel. De effecten van de visie zijn in beeld gebracht. Er zijn adviezen gegeven over verdere aanscherping van de visie en aanbevelingen voor de nadere uitwerking van de ontwerp-omgevingsvisie in het omgevingsbeleid.

Aanpak van het OER

Leefomgevingsfoto

Om de gevolgen voor de omgeving te kunnen onderzoeken is gebruik gemaakt van een referentiesituatie. De referentiesituatie is de toekomstige situatie in de gemeente Altena wanneer het bestaande beleid (dus zonder de keuzes die in de omgevingsvisie worden gemaakt) wordt voortgezet. Ook autonome trends en ontwikkelingen die al in gang zijn gezet, horen bij de referentiesituatie. De referentiesituatie is voor de gemeenten Altena, Drimmelen en Geertruidenberg gezamenlijk beschreven aan de hand van een online leefomgevingsfoto. Deze bevat kaarten en toelichtingen voor alle relevante thema's en heeft voor het OER gediend als naslagwerk om beoordelingen te concretiseren. De leefomgevingsfoto is online te raadplegen via <https://leefomgevingsfoto.anteagroup.nl/dag-gemeenten/>.

De leefomgevingsfoto is op meerdere manieren gebruikt in het proces naar de ontwerp-omgevingsvisie. Ten eerste is de leefomgevingsfoto gebruikt in de sessie met de gemeenteraad waarbij richtinggevende keuzes zijn gemaakt. Op de keuzebladen die de raadsleden hebben ontvangen is informatie uit de leefomgevingsfoto opgenomen en gebruikt bij de beeldvorming en onderbouwing van de alternatieven van de botsproeven. Daarnaast is de leefomgevingsfoto een belangrijk onderdeel van de referentiesituatie. In het OER zijn de alternatieven van de botsproeven beoordeeld ten opzichte van de referentiesituatie. Bij alle botsproeven is een korte beschrijving gegeven van de huidige situatie aan de hand van de leefomgevingsfoto en/of het bestaand beleid.

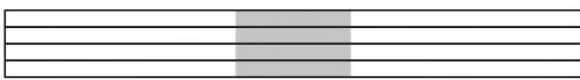
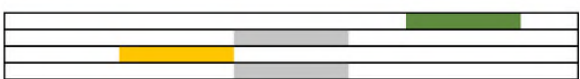
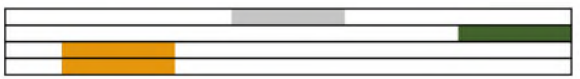
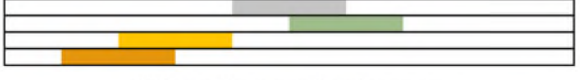

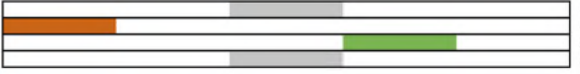
De botsproeven

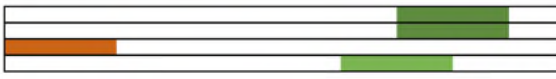
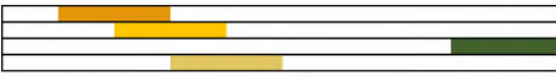

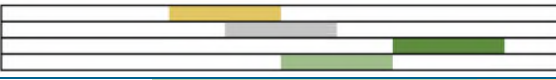
De botsproeven betreffen de keuzes die gemaakt moeten worden voor de omgevingsvisie. Deze botsproeven zijn gekoppeld aan een van de deelgebieden in de gemeente Altena. In het OER zijn 6 botsproeven opgenomen. Elke botsproef bestaat uit meerdere alternatieven. In het OER is elk alternatief beoordeeld op de gevolgen voor de leefomgeving.

De impact van het alternatief is beoordeeld op vier domeinen. Dit betreffen de domeinen gezondheid en veiligheid, omgevingskwaliteit, leefbaarheid en duurzaamheid. Gezamenlijk omvatten de domeinen de gehele fysieke leefomgeving. De beoordeling op domeinen leidt per

alternatief tot een dashboard, waarmee in één oog opslag de impact op de leefomgeving inzichtelijk is gemaakt. Onderstaande tabel geeft een overzicht van de deelgebieden, botsproeven en alternatieven. In de dashboards is steeds dezelfde volgorde van de domeinen aangehouden: gezondheid & veiligheid, omgevingskwaliteit, leefbaarheid en duurzaamheid.

Botsproef 6 heeft een andere opzet dan de overige botsproeven. Deze botsproef gaat over verschillende ruimtevragende functies in de gemeente, waarbij aan de gemeenteraad is gevraagd om deze functies te prioriteren. De beoordeling door middel van een dashboard sluit hier niet op aan. Er is daarom per functie aangegeven wat de kansen en gewenste locaties zijn (groen in onderstaande tabel) en welke risico's en ongewenste locaties de functie met zich meebrengt (oranje).

Deelgebied	Botsproef	Alternatieven
De gehele gemeente	1. Toepassing van milieunormen	<p>We hanteren de wettelijke normen</p> <p>zeer negatief negatief neutraal positief zeer positief</p> <p>Gezondheid en veiligheid Omgevingskwaliteit Leefbaarheid Duurzaamheid</p>
		<p>We hanteren de WHO advieswaarden</p> <p>zeer negatief negatief neutraal positief zeer positief</p> <p>Gezondheid en veiligheid Omgevingskwaliteit Leefbaarheid Duurzaamheid</p>
		<p>NHW: behouden en beschermen</p> <p>zeer negatief negatief neutraal positief zeer positief</p> <p>Gezondheid en veiligheid Omgevingskwaliteit Leefbaarheid Duurzaamheid</p>
		<p>NHW: benutten en beleefbaar maken</p> <p>zeer negatief negatief neutraal positief zeer positief</p> <p>Gezondheid en veiligheid Omgevingskwaliteit Leefbaarheid Duurzaamheid</p>
Kernen	3. Zoekgebied voor woningbouw	<p>Uitbreiding randen kernen</p> <p>zeer negatief negatief neutraal positief zeer positief</p> <p>Gezondheid en veiligheid Omgevingskwaliteit Leefbaarheid Duurzaamheid</p>
		<p>Realiseren nieuwe kern</p> <p>zeer negatief negatief neutraal positief zeer positief</p> <p>Gezondheid en veiligheid Omgevingskwaliteit Leefbaarheid Duurzaamheid</p>

	<p>4. stapeling van opgaven vs. betaalbaarheid woningen</p>	<p style="text-align: center;">Stapelning opgaven</p> <p style="text-align: center;"> zeer negatief negatief neutraal positief zeer positief </p> <p style="text-align: center;">Betaalbaarheid boven ambities</p> <p style="text-align: center;"> zeer negatief negatief neutraal positief zeer positief </p> 		
<p>Buitengebied</p>	<p>5. Mogelijkheden vrijkomende agrarische bebouwing (VAB's)</p>	<p style="text-align: center;">Stevige rol gemeente m.b.t. VAB's</p> <p style="text-align: center;"> zeer negatief negatief neutraal positief zeer positief </p> <p style="text-align: center;">Overlaten aan initiatiefnemer</p> <p style="text-align: center;"> zeer negatief negatief neutraal positief zeer positief </p> 		
	<p>6. Ruimtevragede functies in het buitengebied</p>	<p><i>Bedrijven-terreinen</i></p> <hr/> <p><i>Zonnevelden</i></p> <hr/> <p><i>Woningbouw-opgave</i></p> <hr/> <p><i>Mobiliteit</i></p> <hr/> <p><i>Buitengebied en landbouw</i></p>	<p>Uitbreiding van bedrijventerreinen is wenselijk in gebieden met economische meerwaarde en reeds aanwezige (grote) bedrijventerreinen.</p> <hr/> <p>Wenselijke locaties voor zonnevelden zijn locaties waar vanwege milieuaspecten weinig ontwikkelingen mogelijk zijn, zoals langs de A27.</p> <hr/> <p>Koppelkansen met recreatie</p> <hr/> <p>Kansen om te voldoen aan woningbouwopgave en vitaliteit/leefbaarheid van dorpen te verbeteren.</p> <hr/> <p>Gewenste locaties voor woningbouw zijn gebieden met weinig risico's ten aanzien van gezondheid en veiligheid.</p> <hr/> <p>Ruimtebeslag is beperkt. In dorpen kan een gezondere en veiligere leefomgeving ontstaan.</p> <hr/> <p>Geen ruimtevrager. Binnen het huidige areaal kan een</p>	<p>De gebieden met omgevingskwaliteiten (zoals natuur en NHW) zijn geen geschikte locaties voor uitbreiding van bedrijventerreinen.</p> <hr/> <p>De gebieden met omgevingskwaliteiten (zoals natuur, NHW en het open landschap) zijn geen geschikte locaties voor zonnevelden.</p> <hr/> <p>De gebieden met omgevingskwaliteiten (zoals natuur, NHW en het open landschap) zijn geen geschikte locaties voor woningbouw.</p> <hr/> <p>Gebieden met hoge emissies (zoals geluid en luchtverontreiniging) en/of hoge veiligheidsrisico's zijn geen geschikte locaties voor woningbouw.</p> <hr/> <p>Geen</p> <hr/> <p>Huidige ruimte voor landbouw staat onder druk door o.a.</p>

	omslag worden gemaakt naar duurzamere vormen van landbouw, waarmee positieve effecten ten aanzien van gezondheid, omgevingskwaliteit en duurzaamheid kunnen worden bereikt.	woningbouw, bedrijventerreinen en de zonneparken.
<i>Natuur-ontwikkeling en beschermd weidevogelgebied</i>	Geen grote ruimtevrager.	Natuurgebieden zijn geen geschikte locaties voor ruimtevragerende functies. Ook op afstand van natuurgebieden kunnen negatieve effecten ontstaan op natuur. Mogelijk kunnen niet alle gewenste ontwikkelingen gerealiseerd worden binnen de wettelijke vereisten t.a.v. natuurbescherming.

Resultaten en conclusies

De botsproeven zijn met de beoordelingen voorgelegd aan de gemeenteraad van de gemeente Altena. In onderstaande tabel is een overzicht gegeven van de richtinggevende keuzes met betrekking tot de botsproeven. Deze richtinggevende keuzes zijn verwerkt in de omgevingsvisie.

Botsproef nr.	Richtinggevende keuzes
1	De gemeente hanteert de wettelijke normen voor de verschillende gezondheidsaspecten, zodat er ruimte blijft bestaan voor (nieuwe) ontwikkelingen in de gemeente.
2	De gemeente zet in op het behoud van de cultuurhistorische waarden van de NHW, maar gaat daarbij wel actief op zoek naar mogelijkheden voor ontwikkelingen. De kernkwaliteiten van de NHW leveren in bepaalde zones (zoals de schootsvelden en het inundatiegebied) meer beperkingen op voor nieuwe ontwikkelingen, dan in de overige zones.
3	Om te kunnen voorzien in de woningbouwopgave én als impuls voor de leefbaarheid en vitaliteit van kernen, is het van belang dat er in en rondom alle kernen van de gemeente wordt gebouwd. De prioriteit ligt bij inbreiding, maar uitbreiding van kernen wordt niet uitgesloten door de forse woningvraag. Daarnaast wordt gekeken naar manieren om bestaande woningen te benutten voor de realisatie van nieuwe woningen, zoals woningsplitsing.
4	De gemeente zet in op betaalbare woningen zodat inwoners met minder geld (zoals starters) ook een woning kunnen vinden in Altena. Tegelijkertijd gaat de gemeente ook voor duurzaam, energieneutraal en klimaatadaptief wonen, zodat de woningvoorraad zo toekomstbestendig mogelijk is.
5	De gemeente biedt flexibele mogelijkheden voor de invulling van VAB's, zoals bedrijvigheid, recreatieve functies, kleinschalige zorgfuncties en mogelijkheden voor collectieve woonvormen. De invulling van VAB's wordt in overgelaten aan de markt, maar de gemeente zorgt wel voor enige sturing. Dit betekent dat de gemeente kan adviseren om bepaalde VAB's te slopen wanneer de VAB in een gevoelig gebied ligt en herontwikkeling niet wenselijk is. Dit is bedoeld om de agrarische sector niet te belemmeren.
6	De gemeente staat voor een aantal belangrijke ruimtevragerende opgaven, zoals de woningbouwopgave en de ruimte voor bedrijvigheid. Tegelijkertijd moet het open en landelijke karakter behouden blijven. Met een landschappelijk inpassingsplan kan een initiatiefnemer aantonen hoe een initiatief in het buitengebied de landschappelijke waarde behoudt of zelfs versterkt.

Op basis van informatie uit het participatieproces, de leefomgevingsfoto en de beleidsinventarisatie is de omgevingsvisie verder aangevuld. Dit heeft geleid tot vier ambities die in de omgevingsvisie centraal staan. Dit betreffen¹:

- Groenblauwe oase;
- Leefbare en veilige woonomgeving;
- Duurzame ontwikkeling;
- Sterk ondernemerschap.

In het OER is de omgevingsvisie (70%-versie) beoordeeld, waarbij aanbevelingen zijn gegeven voor verdere aanscherping van de visie om positieve effecten te versterken en/of negatieve effecten op de leefomgeving te beperken. Hieronder zijn de bevindingen toegelicht. Vervolgens is door middel van een tabel aangegeven welke aanbevelingen zijn overgenomen in de ontwerp-omgevingsvisie.

Algemene bevindingen

Er is voor twee botsingen (nummer 4 en 6) geen nadrukkelijke keuze gemaakt. Dit vergroot de noodzaak voor monitoring van de opgave (zodat tijdig bijgestuurd kan worden) en het stellen van randvoorwaarden voor ontwikkelingen, bijvoorbeeld door middel van het omgevingsplan.

In de omgevingsvisie zijn verschillende waarden benoemd die beschermd moeten worden, zoals gebieden met natuurlijke en cultuurhistorische waarden. Ontwikkelingen zijn (in deze gebieden) alleen mogelijk wanneer deze passen binnen de waarden van de gemeente. Door gebieden concreet te benoemen ontstaat een toetsingskader. Dit betekent dat bij elke ontwikkeling in waardevol gebied de vraag wordt gesteld: schaadt, behoudt of versterkt de ontwikkeling de aangewezen waarde op deze plek? Op basis van deze vraag kan de gemeente besluiten het initiatief al dan niet te ondersteunen. Het is daarbij noodzakelijk dat de bescherming van waardevolle gebieden wordt vertaald in het omgevingsplan.

Met de omgevingsvisie wordt ingezet op de ontwikkeling van de haven in Werkendam. Deze grote ontwikkeling sluit niet aan op alle onderdelen van de omgevingsvisie. Deze doelstelling is sterk ingestoken vanuit de waarde 'water' en de ambitie 'sterk ondernemerschap', maar biedt risico's voor de waarden 'natuur' en de ambitie 'groenblauwe oase'. Het is sterk de vraag of de havenuitbreiding past binnen de aangewezen natuurwaarden die volgens de omgevingsvisie beschermd moeten worden. Bij de nadere uitwerking dient daarom onderzocht te worden hoe deze uitbreiding gerealiseerd kan worden, zodat de ontwikkeling aansluit bij de doelen met betrekking tot natuur uit de omgevingsvisie.

De omgevingsvisie zet nadrukkelijk in op het creëren van een veilige en gezonde leefomgeving. De 'doelstelling' om de wettelijke normen te hanteren met betrekking tot de milieuthema's (zoals geluid, luchtkwaliteit, bodemkwaliteit en externe veiligheid) sluit eigenlijk niet aan op de doelstellingen in de visie om de gezondheid en veiligheid van de leefomgeving verder te verbeteren. Met de komst van de Omgevingswet bestaat juist de mogelijkheid om als gemeente (gebiedsgerichte) normen op te stellen, om zo de gezondheid en veiligheid te verbeteren.

In de omgevingsvisie wordt nog weinig doorkijk gegeven naar het omgevingsbeleid, zoals programma's, het omgevingsplan en monitoringsprogramma's. Door in de ontwerp-

---

¹ Het OER en de omgevingsvisie zijn parallel aan elkaar opgesteld. Hierdoor zijn de adviezen uit het OER gegeven op basis van de 70%-versie van de omgevingsvisie (november 2021). Aan de hand van de adviezen is de omgevingsvisie verder aangescherpt. Dit sluit aan bij het doel van het OER om het omgevingsbelang volwaardig en vroegtijdig mee te laten wegen. Het gevolg is dat in het OER niet de meest recente benamingen (van ambities) en formuleringen van beleidsdoelstellingen zijn opgenomen, omdat deze zijn aangescherpt op basis van de adviezen uit dit OER.

omgevingsvisie te benoemen hoe de ambities en doelstellingen verankerd worden in het beleid van de gemeente, wordt een eerste stap gezet naar de nadere uitwerking van deze ambities. Er wordt dan ook geadviseerd om in de ontwerp-omgevingsvisie aan te geven welke programma's de gemeente voornemens is om op te stellen.

Gezondheid en veiligheid

In grote delen van de gemeente worden positieve effecten verwacht met betrekking tot het domein gezondheid en veiligheid, als gevolg van de verduurzaming van de landbouw en de mobiliteitstransitie. Echter kunnen er plaatselijk negatieve effecten ontstaan doordat met de omgevingsvisie mogelijkheden worden geboden voor bedrijven om zich relatief dichtbij woonkernen te vestigen.

Omgevingskwaliteit

Door de verduurzaming van de landbouw, inzet op klimaatadaptieve maatregelen, het voorkomen van leegstaande bebouwing en het beschermen van waardevolle natuurlijke en cultuurhistorische gebieden ontstaan over het algemeen positieve effecten op het domein omgevingskwaliteit. Echter vormen de plannen met betrekking tot de haven van Werkendam een risico voor de naastgelegen omgevingskwaliteiten en bestaat er een risico dat in bestaande woongebieden onvoldoende ruimte gevonden kan worden voor klimaatadaptieve maatregelen.

Leefbaarheid

Op het domein leefbaarheid veroorzaakt de omgevingsvisie voornamelijk positieve effecten. Dit is het gevolg van de inzet op de woningbouwopgave, het stimuleren van ontmoetingen in de openbare ruimte en het verbeteren van de werkgelegenheid in de gemeente. De ruimtevragende functies (zoals woningbouw, zonneparken en bedrijventerreinen) gaan mogelijk ten koste van agrarische grond, waardoor de economische positie van de agrarische sector kan verslechteren.

Duurzaamheid

De gemeente zet breed in op duurzaamheid. Zo wordt ingezet op de mobiliteitstransitie, verminderen van het energiegebruik van woningen en het opwekken van duurzame energie. Monitoring moet uitwijzen of deze maatregelen voldoende zijn om de CO₂- en energiedoelstellingen te halen, of dat extra inzet nodig is.

Adviezen voor aanscherping richting de ontwerp-omgevingsvisie

Bij de beoordeling van de omgevingsvisie op de vier domeinen zijn verschillende aanbevelingen gegeven ter aanscherping van de omgevingsvisie. In onderstaande tabel zijn deze adviezen benoemd en is aangegeven of het advies is overgenomen in de ontwerp-omgevingsvisie.

Adviezen voor aanscherping	Wel/niet overgenomen in de ontwerp-omgevingsvisie
Over het algemeen wordt in de omgevingsvisie nog weinig doorkijk gegeven naar het omgevingsbeleid. Door in de omgevingsvisie te benoemen hoe de ambities en doelstellingen verankerd worden in het beleid van de gemeente, wordt een eerste stap gezet naar de nadere uitwerking van deze ambities.	Het maken van een doorkijk naar de nadere uitwerking van de omgevingsvisie is aan te raden, maar niet noodzakelijk. De gemeente heeft er bewust voor gekozen om niet te vroeg op de uitwerking vooruit te lopen, zodat gebruik gemaakt kan worden van voortschrijdend inzicht.
Er wordt ingezet op het hanteren van de wettelijke normen voor milieuthema's. Gezien de ambities met betrekking tot gezondheid en veiligheid, wordt geadviseerd om gebruik te maken van de mogelijkheden van de Omgevingswet om gebiedsgerichte milieunormen uit te werken.	Dit advies is overgenomen in de ontwerp-omgevingsvisie. De gemeente wil eerst inventariseren waar het binnen de gemeente mogelijk is om de WHO-advieswaarden te halen. Waar een hogere ambitie (dan de wettelijke norm) niet mogelijk is, of waar andere prioriteiten liggen wordt ingezet op het zoveel mogelijk beperken van nadelige (milieu)effecten.
In de omgevingsvisie zijn nog geen maatregelen benoemd die met betrekking tot de omslag van de landbouw naar natuurinclusieve en circulaire landbouw. In de omgevingsvisie kunnen maatregelen genoemd worden waaraan gedacht kan worden, of kan worden verwezen naar de verdere uitwerking van dit beleid in bijvoorbeeld een programma.	Dit advies is overgenomen in de ontwerp-omgevingsvisie. De gemeente ontwikkelt het programma circulair voedselsysteem. In het programmaplan wordt uitgelegd wat het doel is en hoe dat doel behaald kan worden. Er wordt geprobeerd iedereen erbij te betrekken die te maken heeft met het maken, verwerken, verpakken, vervoeren en eten van voedsel. Er zijn vier speerpunten bij het ontwikkelen van het programma circulair voedselsysteem: Bruisend netwerk, Breed gedragen programma, Experimenteergebied en Zichtbaarheid.
In de omgevingsvisie staat: "als een VAB in een gevoelig gebied ligt en herontwikkeling niet wenselijk is, kan ook sloop worden geadviseerd". Uit de visie wordt echter niet duidelijk wat wordt aangeduid als 'gevoelig gebied', waardoor een initiatief niet aan deze randvoorwaarde kan worden getoetst. Er wordt dan ook geadviseerd om dit nader te specificeren.	Dit advies is overgenomen in de ontwerp-omgevingsvisie. Als herontwikkeling van een VAB niet past bij de agrarische functies, kan ook sloop worden geadviseerd.
Met betrekking tot bedrijfslocaties wordt geadviseerd om de mogelijkheid tot revitalisering van bestaande bedrijventerreinen aan de visie toe te voegen. Dit kan door de volgende ladder aan de omgevingsvisie toe te voegen: <ol style="list-style-type: none"> 1. Vestigen van bedrijven op bestaande bedrijventerreinen; 2. Bestaande bedrijventerreinen revitaliseren; 3. Ten slot kan gezocht worden naar nieuwe locaties, bijvoorbeeld aansluitend op bestaande bedrijventerreinen. 	Dit advies is overgenomen in de ontwerp-omgevingsvisie. De komende periode de gemeente zich in voor voldoende ruimte om te ondernemen. Bedrijventerreinen worden alleen ontwikkeld bij concrete vragen. Vanzelfsprekend wordt eerst gekeken, samen met de bedrijven die om ruimte vragen, of die vraag niet in bestaande bedrijfsbebouwing of een bouwrijp bedrijventerrein kan worden ingevuld. Hierbij speelt ook revitalisering van bestaande terreinen een belangrijke rol. De terreinen moeten toekomstbestendig worden.

Doorwerking in het omgevingsbeleid

Naast adviezen voor aanscherping richting de ontwerp-omgevingsvisie zijn in het OER ook adviezen gegeven over de doorwerking van de visie in het omgevingsbeleid, zoals programma's en het omgevingsplan. Dit leidt tot de volgende aanbevelingen.

Programma's

De gemeente Altena is een gemeente met een grote verschillen tussen gebieden, denk bijvoorbeeld aan de verschillende omgevingskwaliteiten maar ook aan de verschillende identiteiten van de kernen. Om te zorgen voor een integrale aanpak wordt geadviseerd om de programma's gebiedsgericht in te steken. Bijvoorbeeld een apart programma voor de opgaven gericht op het buitengebied en een (of meer) programma('s) gericht op de opgaven in de dorpen.

Omgevingsplan

Ambities en doelen uit de omgevingsvisie die concreet en toetsbaar zijn, kunnen worden vastgelegd in het omgevingsplan. Het omgevingsplan biedt daarmee richtlijnen voor nieuwe ontwikkelingen. Denk bijvoorbeeld aan het doorvertalen van gebiedsspecifiek beleid en het stellen van randvoorwaarden aan ontwikkelingen om negatieve effecten te voorkomen of beperken. Naast 'harde' regels kunnen in het omgevingsplan ook (locatie)voorkeuren voor ontwikkelingen worden uitgesproken.

Monitoring

De nadere uitwerking van de ambities in programma's en het omgevingsplan leidt tot een monitoringsopgave. Worden de ambities uit de omgevingsvisie daadwerkelijk gehaald of is bijsturing nodig? Opgaven die in ieder geval gemonitord kunnen worden betreffen de woningbouwopgave, klimaatadaptatie en energiedoelstellingen.

Conclusie van het OER

Uit het OER blijkt dat de gemeente Altena voor een aantal grote opgaven staat. Over het algemeen stuurt de omgevingsvisie aan op positieve effecten. Denk bijvoorbeeld aan de inzet op de mobiliteitstransitie en het vergroten van het woningbouwaanbod. Daarnaast zijn in de omgevingsvisie waarden benoemd waarmee de gemeente inzet om de kwaliteiten van de gemeente te beschermen.

De omgevingsvisie brengt echter ook een aantal risico's met zich mee, waardoor negatieve effecten op de leefomgeving kunnen ontstaan. Zo kan de uitbreiding van de haven bij Werkendam weliswaar leiden tot positieve effecten met betrekking tot de economie, maar zijn negatieve effecten op bijvoorbeeld de natuur en de gezondheid van omwonenden te verwachten. Met het OER zijn deze risico's aangestipt, maar het is uiteindelijk aan de gemeente om een zorgvuldige afweging te maken tussen verschillende belangen.

Inhoudsopgave

Blz.

Samenvatting	I
Aanleiding en doel	I
Aanpak van het OER	I
Resultaten en conclusies	IV
1 Inleiding	1
1.1 Aanleiding	1
1.2 M.e.r.-plicht	1
1.3 Doel van het OER	2
1.4 Passende beoordeling	2
1.5 Proces naar de ontwerp-omgevingsvisie	2
1.6 Leeswijzer	5
2 De botsproeven	6
2.1 Beschrijving van de deelgebieden	6
2.2 Totstandkoming van de botsproeven	7
2.3 Beschrijving van de botsproeven	8
3 Aanpak van het OER	10
3.1 Opbouw van het OER	10
3.2 Beoordelingsmethode	10
3.3 Beoordelingskader	11
3.4 Aanvulling OER	14
4 De gehele gemeente	17
4.1 Botsproef 1: toepassing van milieunormen	17
4.2 Botsproef 2: Nieuwe Hollandse Waterlinie	21
5 De kernen	25
5.1 Botsproef 3: zoekgebied voor de woningbouwopgave	25
5.2 Botsproef 4: stapeling van opgaven vs. de betaalbaarheid van woningen	28
6 Buitengebied	33
6.1 Botsproef 5: mogelijkheden VAB's	33
6.2 Botsproef 6: ruimtevragende functies in het buitengebied	36
7 De omgevingsvisie als geheel	43
7.1 Uitkomsten botsproeven	43
7.2 De opbouw van de omgevingsvisie	44
7.3 Beoordeling van de omgevingsvisie	47
7.4 Overzicht adviezen voor aanscherping richting de ontwerp-omgevingsvisie	56

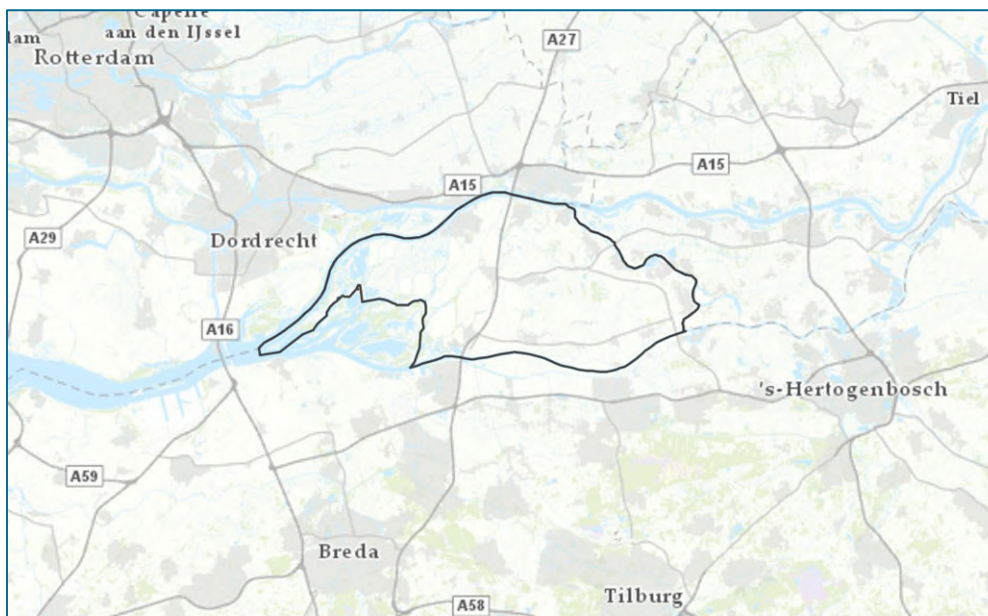
8	Doorwerking in het omgevingsbeleid	58
8.1	Beleidscyclus	58
8.2	Programma's	59
8.3	Omgevingsplan	60
8.4	Monitoring	60
9	Conclusie	61

1 Inleiding

1.1 Aanleiding

De Omgevingswet komt eraan. Met deze nieuwe wet wil de overheid de regels voor ruimtelijke ordening vereenvoudigen en samenvoegen. Een van de instrumenten van deze nieuwe wet is de omgevingsvisie, de vervanger van de structuurvisie(s). In de omgevingsvisie schetst de overheid het beleid voor de fysieke leefomgeving voor de komende jaren. Onderwerpen zoals natuur, water, verkeer en economie komen in de omgevingsvisie terug.

De gemeente Altena (zie figuur 1.1) stelt de Omgevingsvisie Altena 2040 op. De gemeente maakt hierin belangrijke keuzes zodat de gemeente ook in de toekomst een plek is waar mensen graag willen wonen en werken. Hiermee stelt de gemeente kaders voor toekomstige ontwikkelingen. De gemeente wil bij het opstellen van deze kaders de belangen van de fysieke leefomgeving mee laten wegen. Hiervoor is het voorliggend Omgevingseffectrapport opgesteld.

Figuur 1.1 De gemeente Altena

1.2 M.e.r.-plicht

In de Wet milieubeheer is vastgelegd dat kaderstellende plannen voor (mogelijk) m.e.r.-plichtige activiteiten de procedure van de milieueffectrapportage (m.e.r.)² doorlopen moet worden. Het doel van de m.e.r. is het milieubelang volwaardig en vroegtijdig in de plan- en besluitvorming mee te nemen. De omgevingsvisie van de gemeente Altena wordt kaderstellend voor toekomstige ontwikkelingen en is daardoor m.e.r.-plichtig.

---

² Het is gebruikelijk de afkortingen (de) m.e.r. en (het) MER te gebruiken. De afkorting m.e.r. met kleine letters en puntjes ertussen staat voor de volledige procedure, de milieueffectrapportage. MER met hoofdletters, zonder puntjes staat voor het milieueffectrapport, het rapport dat hierbij opgesteld wordt.

De m.e.r.-plicht houdt in dat een m.e.r.-procedure moet worden doorlopen, met als resultaat een milieueffectrapport (MER) dat met de ontwerp-omgevingsvisie ter inzage wordt gelegd. Omdat het gaat om een milieueffectrapport over de gehele fysieke leefomgeving wordt dit een omgevingseffectrapport (OER) genoemd. In het OER worden de gevolgen van de keuzes voor de gehele fysieke leefomgeving onderzocht, in plaats van enkel de gevolgen voor het milieu zoals in een MER wordt gedaan. Het OER sluit beter aan bij de reikwijdte van de omgevingsvisie dan het MER.

1.3 Doel van het OER

Het OER heeft als doel om het omgevingsbelang volwaardig en vroegtijdig mee te wegen bij de besluitvorming rondom de omgevingsvisie. De te maken keuzes voor de omgevingsvisie zijn in het OER beoordeeld op de impact op de leefomgeving. Op basis daarvan doet het OER aanbevelingen in het kader van het omgevingsbelang. Het OER is daarmee ondersteunend aan het besluitvormingsproces rondom de omgevingsvisie. De informatie vanuit het OER is in het visievormingsproces op verschillende momenten ingebracht, bijvoorbeeld om keuzes aan te scherpen en afwegingskaders uit te werken.

De keuzes voor de omgevingsvisie zijn vormgegeven als botsproeven. Per botsproef zijn verschillende alternatieven ontwikkeld. Elk alternatief is afzonderlijk beoordeeld op de impact op de fysieke leefomgeving. Deze beoordeling draagt bij aan de afweging van de alternatieven en helpt daarmee de gemeente Altena bij het maken van richtinggevende keuzes voor de omgevingsvisie. Nadat de richtinggevende keuzes zijn gemaakt is ook de omgevingsvisie als geheel beoordeeld in dit OER.

1.4 Passende beoordeling

Naast het OER is een passende beoordeling opgesteld. De omgevingsvisie bevat richtinggevende beleidskeuzes, waarvan niet op voorhand uit te sluiten is dat deze afzonderlijk of in samenhang kunnen leiden tot significante gevolgen op Natura 2000-gebieden. Daarom dient op grond van de Wet natuurbescherming een passende beoordeling van de omgevingsvisie te worden opgesteld.

De passende beoordeling is de wettelijke plantoets die hoort bij kaderstellende plannen waarvan significante gevolgen op voorhand niet uitgesloten kunnen worden. De passende beoordeling heeft als doel:

- Het in beeld brengen van de risico's op significante gevolgen op de natuurlijke kenmerken van het Natura 2000-netwerk als gevolg van het nieuwe beleid uit de omgevingsvisie.
- Beschrijven van mitigerende maatregelen en/of beleidsaanpassingen die nodig zijn om significante gevolgen te voorkomen. Het gaat hier met name om aanbevelingen voor de uitwerking van de uitvoeringsbesluiten.
- Waar relevant: kansen op positieve effecten.

Niet alleen de richtinggevende keuzes die volgen uit de botsproeven zijn passende beoordeeld, maar de omgevingsvisie als geheel is beoordeeld. Deze passende beoordeling is opgenomen in bijlage 1.

1.5 Proces naar de ontwerp-omgevingsvisie

1.5.1 *Proces 2018-2020*

De gemeente Altena is op 1 januari 2019 ontstaan door een fusie van de voormalige gemeenten Aalburg, Werkendam en Woudrichem. In 2018 hebben deze voormalige gemeenten in samenwerking een concept-omgevingsvisie opgesteld. Deze is in 2019 bestuurlijk behandeld in het college en de gemeenteraad, maar heeft niet ter inzage gelegen. In 2020 is een OER opgesteld bij de concept-omgevingsvisie. Mede op basis van de bevindingen in het OER uit 2020 is besloten om de omgevingsvisie aan te vullen en te concretiseren. Hieronder is een overzicht gegeven van de stappen die zijn ondernomen om tot de omgevingsvisie te komen.

Bijeenkomsten in 2018

Om ervoor te zorgen dat bewoners, ondernemers en verenigingen betrokken worden, zijn tijdens het traject in 2018 diverse bijeenkomsten georganiseerd:

- Een gebiedsconferentie met ongeveer 130 inwoners om de vraagstukken aan te scherpen en oplossingen te bedenken.
- Een openbare discussie door middel van een internetconsultatie om reacties te peilen op de belangrijkste vraagstukken.
- Een dorpenronde, waarbij de belangrijkste vraagstukken zijn aangescherpt als gebiedsgerichte uitwerking van de visie.

Beleidsanalyse

De gemeente Altena heeft een beleidsanalyse uitgevoerd. Hiermee zijn de verantwoordelijkheden van de gemeente op een rij gezet, zoals de wettelijke taken, speerpunten uit bestaand beleid of zaken die spelen vanuit algemeen belang.

Opstellen van de concept-omgevingsvisie en OER

De aangescherpte vraagstukken en gemeentelijke verantwoordelijkheden zijn de input geweest voor de omgevingsvisie. Deze concept-omgevingsvisie is vervolgens beoordeeld door middel van een OER in 2020.

In 2020 is door middel van het OER gesignaleerd dat er onvoldoende integrale afweging heeft plaatsgevonden, de concept-omgevingsvisie (inhoudelijk) niet volledig was en de ambities niet concreet genoeg zijn om te kunnen uitvoeren en monitoren. De gemeente heeft daarom besloten om de concept-omgevingsvisie aan te vullen en op een andere manier op te bouwen. Om te komen tot een aanvulling van de omgevingsvisie zijn verschillende stappen doorlopen.

1.5.2 *Aanvulling omgevingsvisie (2021)*

Vorbereiding

Ten eerste is informatie verzameld over wat er op dit moment speelt in de gemeente. Welk beleid kent de gemeente en is dit beleid nog actueel? Daarnaast is de concept-omgevingsvisie (2018) geanalyseerd. De uitkomsten van deze inventarisatie zijn samengevoegd, waarna de uitgangspunten in beeld zijn gebracht. Deze zijn genoteerd in het Inventarisatiedocument.

Op basis van deze informatie is de vraag gesteld: bij welke onderwerpen is inbreng vanuit de interne organisatie nodig? Als eerste stap is in augustus 2021 een 'werksessie bouwstenen' georganiseerd. Tijdens deze dag heeft iedere beleidsmedewerker via diverse workshops inbreng kunnen leveren aan de omgevingsvisie.

Bijeenkomsten klankbordgroep

Daarnaast heeft de klankbordgroep bestaande uit ketenpartners (provincie, waterschap, drinkwaterbedrijven, buurgemeenten en andere betrokken partijen) meegedacht in het proces. Deze partijen kwamen samen tijdens een bijeenkomst op 24 augustus 2021. Tijdens deze bijeenkomst is aan de verschillende partijen gevraagd welke waarden zij in de gemeente willen

beschermen, hoe zij om willen gaan met de ontwikkelingen die spelen en hoe samengewerkt kan worden om de ambities uit deze omgevingsvisie waar te maken.

Dorpsraden

Op 13 september 2021 is een sessie met de dorpsraden uit de gemeente georganiseerd. Daarin werd stilgestaan bij de gebiedsgerichte benadering van de omgevingsvisie. De dorpsraden hebben meegedacht over vragen zoals 'wat is het DNA van jouw dorp?' en 'wat is jouw droom voor het dorp over 20 jaar?'.

Vertalen, keuzes maken en de rol van het OER

Alle informatie die opgehaald is, is meegenomen in het verdere proces. Uit deze participatie zijn een aantal speerpunten en doelen naar voren gekomen. Zo is duidelijk geworden dat er botsingen ontstaan, omdat niet alles tegelijkertijd of in dezelfde ruimte gerealiseerd kan worden. In paragraaf 2.2 is dit proces nader toegelicht. Deze botsproeven zijn samen met de impactbeoordeling uit dit OER aan de gemeenteraad voorgelegd. De gemeenteraad heeft met behulp van keuzebladen richtinggevende keuzes gemaakt voor elke botsing (zie paragraaf 7.1). Bij deze keuzesessie heeft het omgevingsbelang een rol gespeeld door alle alternatieven van de botsingen te voorzien van een impactbeoordeling (zoals beschreven in dit OER). De richtinggevende keuzes van de gemeenteraad zijn vervolgens meegenomen bij het opstellen van de 70% versie van de omgevingsvisie.

Digitale enquête inwonerspanel

Tot oktober 2021 is de 70% versie van de omgevingsvisie opgesteld. Deze vormde het vertrekpunt om in gesprek te gaan met de inwoners. Door de Coronacrisis zijn geen fysieke bijeenkomsten gehouden. Daarom is ervoor gekozen om een digitale enquête uit te zetten bij het inwonerspanel. Via deze enquête is de mogelijkheid geboden om mee te denken over de vraag: hoe ziet u Altena in 2040? Ook is er op hoofdlijnen meegedacht over de vier ambities van de omgevingsvisie: hoe belangrijk zijn deze ambities voor u? En wat is er volgens u nodig voor deze ambities? In totaal hebben 330 personen hiervan gebruik gemaakt.

Ontmoetingen

Samen met inwoners is tijdens twee Ontmoetingen in november 2021 nagedacht over hoe de gemeente de komende twintig jaar verandert. Dit werd gedaan aan de hand van de resultaten van de enquête. Waren er nog aanvullingen op de resultaten van de enquête? Wat moeten gedaan worden om de ambities en deze resultaten de aankomende 20 jaar te bereiken? Wie heeft daarbij een rol? En wat zou u zelf kunnen doen/bijdragen? Daarover werd het gesprek gevoerd.

Opstellen ontwerp-omgevingsvisie

Alle informatie die in het traject is opgehaald, is meegenomen bij het opstellen van de ontwerp-omgevingsvisie. De aanbevelingen uit dit OER zijn verwerkt in de ontwerp-omgevingsvisie om positieve effecten op de leefomgeving te versterken en negatieve effecten te beperken.

1.5.3 *Besluitvorming en zienswijzen*

De ontwerp-omgevingsvisie heeft samen met het OER ter inzage gelegen, waarbij iedereen in staat is gesteld om een reactie in te dienen. De ontwerp-omgevingsvisie en het ontwerp-OER lagen vanaf 18 februari, gedurende zes weken, ter inzage. Gelijktijdig met de terinzagelegging is het OER (en de bijbehorende ontwerp-omgevingsvisie) voorgelegd aan de commissie m.e.r.. Deze heeft een toetsingsadvies uitgebracht (<https://www.commissiemer.nl/docs/mer/p34/p3472/a3472ts.pdf>). Dit heeft geleid tot enkele verduidelijkingen om te komen tot dit aangevulde OER dat een bijlage

wordt bij de vast te stellen omgevingsvisie. De omgang met het toetsingsadvies is toegelicht in paragraaf 3.4.

1.6 Leeswijzer

Het OER is opgebouwd uit negen hoofdstukken:

- In hoofdstuk 2 zijn de deelgebieden van gemeente Altena beschreven en is ingegaan op de botsproeven die zijn voorgelegd aan de gemeenteraad.
- In hoofdstuk 3 is de methodiek van dit OER toegelicht.
- In de hoofdstukken 4 t/m 6 staan de botsproeven centraal, waarbij elk alternatief afzonderlijk is beoordeeld op de impact op de leefomgeving.
- In hoofdstuk 7 staat de omgevingsvisie centraal. Ten eerste is beschreven hoe deze is opgebouwd en wat de inhoudelijke hoofdlijnen zijn. Vervolgens is inzichtelijk gemaakt welke effecten de visie met zich meebrengt.
- In hoofdstuk 8 is een doorkijk gemaakt naar de verdere uitwerking van de omgevingsvisie in het omgevingsbeleid, zoals programma's en het omgevingsplan.
- Het OER sluit af met de conclusie in hoofdstuk 9.

2 De botsproeven

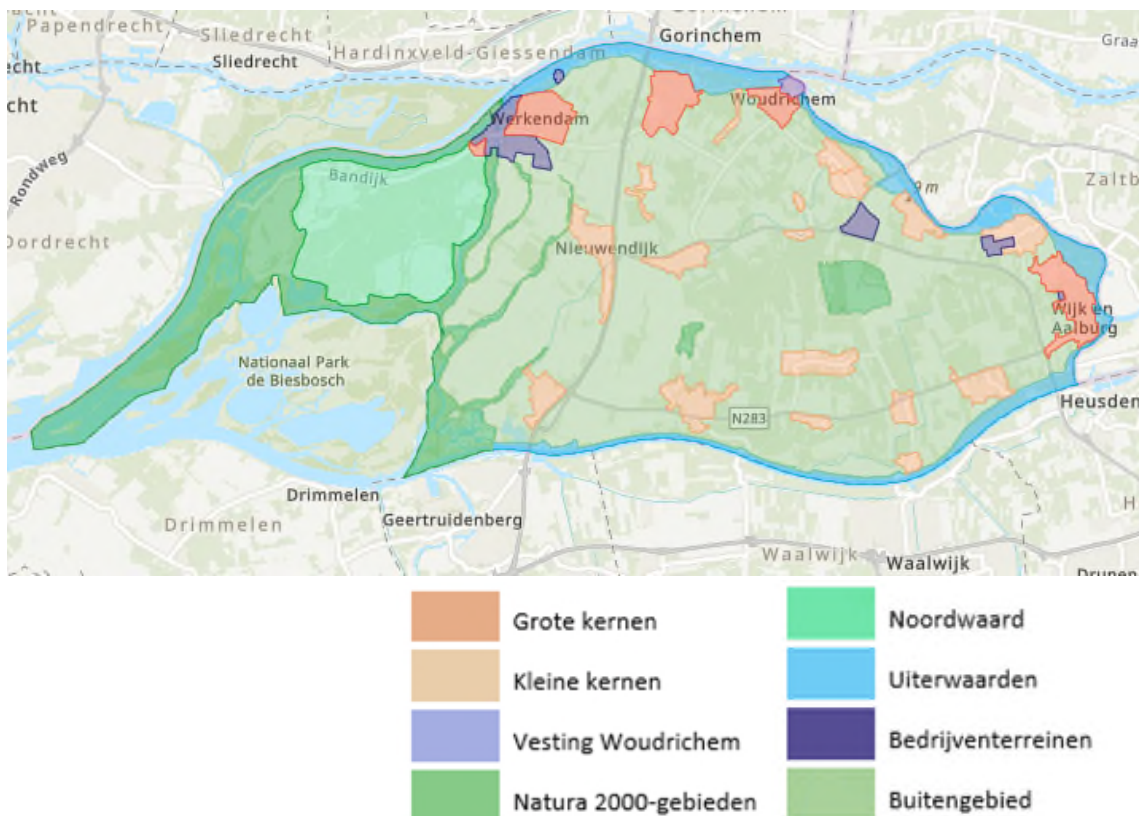
In het kader van de omgevingsvisie is informatie opgehaald ten behoeve van de omgevingsvisie is gebleken dat bepaalde belangen en/of wensen met elkaar botsen. Dit betreft 6 botsingen. Voor deze botsingen zijn botsproeven opgesteld. Hierin zijn twee of meer alternatieven afgewogen. Op basis van de opgehaalde informatie en de impactbeoordeling, zoals weergegeven in dit OER, zijn deze botsingen voorgelegd aan de gemeenteraad van de gemeente Altena. Hen is gevraagd om voor deze botsproeven een richtinggevende beleidskeuze te maken, die verwerkt is in de ontwerp-omgevingsvisie.

De botsproeven zijn gekoppeld aan een deelgebied waar de botsproef betrekking op heeft. In dit hoofdstuk is eerst beschreven welke deelgebieden in de gemeente Altena te onderscheiden zijn. Vervolgens is beschreven hoe de botsproeven tot stand zijn gekomen. Tot slot is de inhoud van de botsproeven kort toegelicht.

2.1 Beschrijving van de deelgebieden

Eén botsproef heeft betrekking op de gehele gemeente Altena. De overige botsingen hebben echter betrekking op een van de volgende deelgebieden:

- **Grote kernen:** Werkendam, Sleeuwijk, Woudrichem en Wijk en Aalburg.
- **Kleinere kernen:** Giessen-Rijswijk, Uitwijk en Waardhuizen, Drongelen, Eethen, Almkerk, Hank, Nieuwendijk, Uppel, Andel, Genderen, Veen, Dussen, Babyloniënbroek en Meeuwen.
- **Vesting Woudrichem:** Woudrichem is een vestingstad en maakt samen met de forten en inundatievlaktes onderdeel uit van de Nieuwe Hollandse Waterlinie.
- **Natura 2000-gebieden:** de gemeente kent twee Natura 2000-gebieden, namelijk (1) Biesbosch en (2) Loevestein, Pompveld & Kornsche Boezem.
- **Noordwaard:** de Noordwaard is een polder die in gebruik is als landbouwgrond, natuur en deels voor watermanagement (doorstroomgebied).
- **Uiterwaarden:** de uiterwaarden worden gebruikt voor riviermanagement, recreatie en natuur.
- **Bedrijventerreinen:** de lokale bedrijventerreinen, havens en een regionaal bedrijventerrein zijn belangrijke economische dragers in de gemeente.
- **Buitengebied:** het buitengebied wordt gekenmerkt door een open landschap, weidevogelgebieden, een sterke agrarische sector en kleinschalige toerisme.

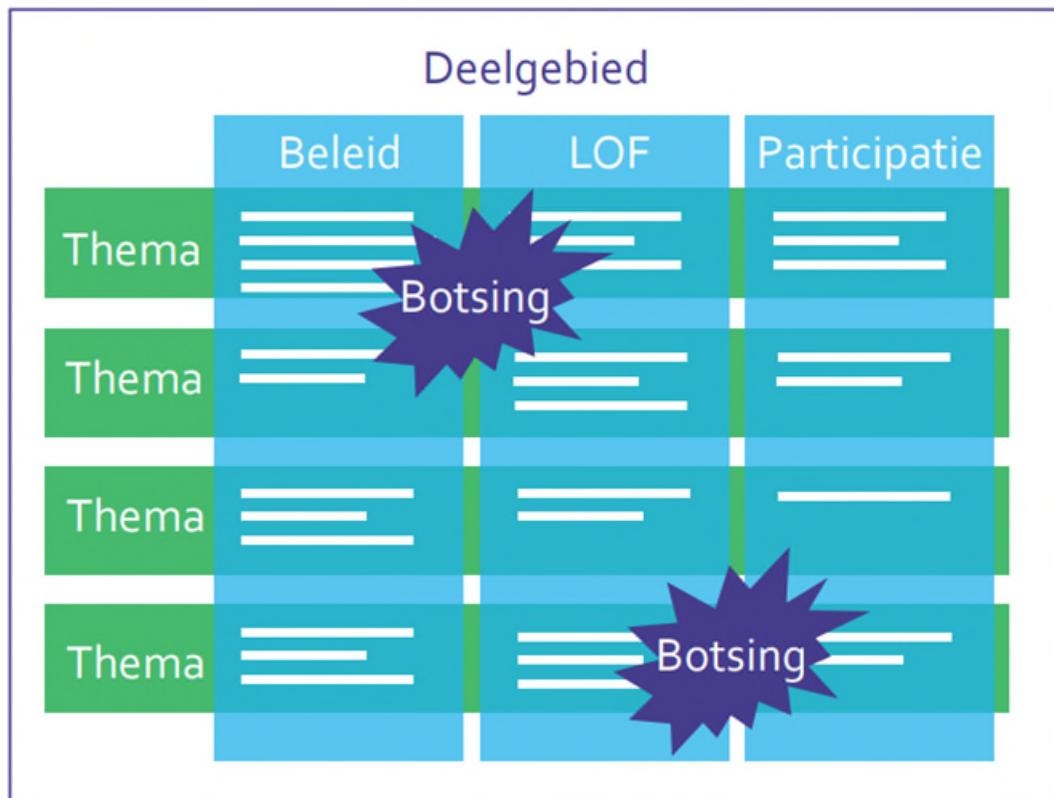

Figuur 2.1 Deelgebieden in de gemeente Altena

2.2 Totstandkoming van de botsproeven

In paragraaf 1.5 is beschreven dat er op verschillende manieren informatie is opgehaald voor de omgevingsvisie. Dit betreft onder andere de beleidsanalyse, de analyse van de concept-omgevingsvisie, de resultaten van de verschillende participatiebijeenkomsten en een leefomgevingsfoto waarmee de staat van de leefomgeving in beeld is gebracht. Deze informatie is bij elkaar gebracht en heeft geleid tot een overzicht van resultaten per deelgebied.

Uit deze resultaten is gebleken dat niet alle wensen en/of belangen tegelijk gerealiseerd kunnen worden. De wensen en/of belangen kunnen tegenstrijdig zijn met elkaar, of vragen dermate veel ruimte waardoor ze niet tegelijkertijd gerealiseerd kunnen worden. Oftewel, er is sprake van een botsing. Deze botsingen zijn ambtelijk uitgewerkt op basis van de informatie uit de eerder gezette stappen.

Figuur 2.2: Visualisatie botsingen

Er is sprake van zes significante botsingen, die zijn uitgewerkt in botsproeven. Per botsing zijn twee of meer alternatieven opgesteld. De botsingen zijn met de gemeenteraad besproken. In een volgende sessie zijn de alternatieven inclusief impactbeoordeling voorgelegd aan de gemeenteraad. De gemeenteraad heeft per botsproef een richtinggevende keuze gemaakt, welke vervolgens is verwerkt in de omgevingsvisie.

Logischerwijs is er ook sprake geweest van andere punten waarop een keuze gemaakt moest worden, maar er is een selectie gemaakt van de relevante botsingen, waarvoor een richtinggevende keuze door de gemeenteraad noodzakelijk was. Overige botsingen zijn kleiner van aard en minder integraal, waardoor ze direct ambtelijk in de ontwerp omgevingsvisie zijn verwerkt en niet zinvol waren om in het OER te behandelen.

2.3 Beschrijving van de botsproeven

Hieronder is per botsproef beschreven welke richtinggevende keuze gemaakt moet worden in het kader van de omgevingsvisie. De richtinggevende keuzes hebben betrekking op de deelgebieden die in paragraaf 2.1 zijn beschreven.

Gehele gemeente

1. Toepassing van milieunormen

In de gemeente Altena is een aantal knelpunten aanwezig met betrekking tot de milieugezondheidssituatie. Tegelijkertijd wil de gemeente ambitie tonen om een gezonde leefomgeving te creëren. Dit leidt tot de vraag of de wettelijke milieunormen gehanteerd moeten worden, of dat de gemeente inzet op de strengere WHO-advieswaarden.

2. Mogelijkheden voor ontwikkelingen in de Nieuwe Hollandse Waterlinie

De Nieuwe Hollandse Waterlinie staat op de UNESCO Erfgoedlijst. In hoeverre wil de gemeente deze kwaliteit beschermen? Mag dit bijvoorbeeld ten koste gaan van nieuwe (economische) ontwikkelingen?

Kernen (zowel grote als kleine kernen)

3. *Zoekgebied voor de woningbouwopgave*

De gemeente Altena staat voor een grote woningbouwopgave. Een deel van de woningbouwopgave wordt ingevuld door middel van inbreiding. Om invulling te geven aan de resterende opgave zijn uitbreidingslocaties nodig. Tegelijkertijd kent de gemeente veel omgevingskwaliteiten, zoals de Nieuwe Hollandse Waterlinie, natuurgebieden en een open landschap. De vraag is waar de ruimte voor deze woningbouwopgave gezocht moet worden.

4. *Afweging tussen een stapeling van opgaven en de betaalbaarheid van woningen*

De woningbouwopgave gaat samen met een groot aantal andere opgaven, bijvoorbeeld klimaatadaptatie, verduurzaming en het realiseren van voldoende groen in de omgeving. De realisatie van dergelijke opgaven stuwt de woningprijs op, terwijl er juist vraag is naar meer betaalbare woningen. Dit vraagt om een afweging tussen de betaalbaarheid van woningen en de stapeling van de opgaven gerelateerd aan de woningbouwopgave.

Buitengebied

5. *Mogelijkheden in vrijkomende agrarische bebouwing*

De gemeente Altena kent een sterke agrarische sector. De verwachting is dat een deel van de agrarische bebouwing leeg komt te staan. Op dit moment is alleen een agrarische invulling toegestaan. De vraag is of verbreding naar andere functies mogelijk gemaakt moet worden.

6. *Ruimtevragende functies in het buitengebied*

De gemeente Altena staat voor verschillende opgaven die allemaal ruimte vragen, zoals de woningbouwopgave, energietransitie en uitbreiding van bedrijventerreinen. Tegelijkertijd kent de gemeente veel omgevingskwaliteiten, zoals de Nieuwe Hollandse Waterlinie, natuurgebieden en een open landschap. De vraag is hoe deze ruimtevragende functies ingepast kunnen worden, zonder dat dit ten koste gaat van de omgevingskwaliteit.

3 Aanpak van het OER

3.1 Opbouw van het OER

In de hoofdstukken 4 t/m 6 zijn de botsproeven beoordeeld. Daarbij zijn per botsproef de volgende aspecten beschreven:

- Een korte toelichting van de botsproef waaruit duidelijk wordt welke keuze gemaakt moet worden.
- De relevante informatie met betrekking tot de botsproef. Deze informatie is afkomstig uit het huidig beleid, de leefomgevingsfoto en het participatieproces. Hieruit volgt een beschrijving van de referentiesituatie.
- Impactbeoordeling van de alternatieven. Dit bestaat uit een beoordeling (in de vorm van een dashboard (zie paragraaf 3.3.2) en een toelichting op deze beoordeling. Daarnaast zijn mogelijkheden voor optimalisatie meegegeven. Dit zijn adviezen om negatieve effecten te voorkomen en positieve effecten verder te stimuleren.

Na de keuzesessie met de gemeenteraad zijn hoofdstuk 7 en 8 geschreven. In hoofdstuk 7 staat de omgevingsvisie centraal. Ten eerste is beschreven hoe deze is opgebouwd en wat de inhoudelijke hoofdlijnen zijn. Vervolgens is inzichtelijk gemaakt welke effecten de visie met zich meebrengt. In hoofdstuk 8 is een doorkijk gemaakt naar de verdere uitwerking van de omgevingsvisie in het omgevingsbeleid, zoals programma's en het omgevingsplan.

3.2 Beoordelingsmethode

De beoordelingen in deze strategische impactbeoordeling geven het effect weer van keuzes en ontwikkelingen in de omgevingsvisie: zorgt de omgevingsvisie ervoor dat de leefomgeving van de gemeente Altena zich positief of negatief zal ontwikkelen? Per botsproef zijn de verschillende alternatieven beoordeeld ten opzichte van de referentiesituatie om inzichtelijk te maken wat de effecten van een keuze zijn.

3.2.1 Referentiesituatie

De alternatieven van de botsproeven zijn in het OER beoordeeld. Om per alternatief de gevolgen voor de omgeving inzichtelijk te maken is gebruik gemaakt van een referentiesituatie. De referentiesituatie is de situatie in 2040, de doorkijkperiode van de omgevingsvisie, bij voortzetting van het huidige beleid en bestaande trends en ontwikkelingen

De referentiesituatie is beschreven aan de hand van een online leefomgevingsfoto. Deze bevat kaarten en toelichtingen voor alle relevante thema's en heeft voor het OER gediend als naslagwerk om beoordelingen te concretiseren. De leefomgevingsfoto is opgesteld in samenwerking met de naastgelegen gemeenten Drimmelen en Geertruidenberg en is online te raadplegen via <https://leefomgevingsfoto.anteagroup.nl/dag-gemeenten/#>.

De leefomgevingsfoto is op meerdere manieren gebruikt in het proces naar de omgevingsvisie. Ten eerste is de leefomgevingsfoto gebruikt in de keuzesessie met de gemeenteraad. Op de keuzeborden die de raadsleden hebben ontvangen is informatie uit de leefomgevingsfoto opgenomen en gebruikt bij de beeldvorming en onderbouwing van de beleidsopties. Daarnaast is de leefomgevingsfoto een belangrijk onderdeel van de referentiesituatie. In het OER zijn de alternatieven van de botsproeven beoordeeld ten opzichte van de referentiesituatie. Bij alle botsproeven is een korte beschrijving gegeven van de huidige situatie aan de hand van de leefomgevingsfoto en/of het bestaand beleid.

3.3 Beoordelingskader

De alternatieven van elke botsproef zijn apart beoordeeld op de impact die de alternatieven hebben op de fysieke leefomgeving. Bij deze beoordeling is gebruik gemaakt van een integraal beoordelingskader dat bestaat uit vier domeinen van de fysieke leefomgeving: gezondheid en veiligheid, omgevingskwaliteit, leefbaarheid; en duurzaamheid. Per domein is een beoordeling gegeven naar gelang de verwachte impact van een alternatief. Het beoordelingskader is opgesteld conform de Europese m.e.r.-richtlijn. In de volgende paragraaf is beschreven welke criteria per domein gehanteerd zijn.

3.3.1 Vier domeinen

Gezondheid en veiligheid

Het eerste domein is 'gezondheid en veiligheid'. Op dit domein treden positieve effecten op als sprake is van een afname van milieuhinder die optreedt door bijvoorbeeld luchtverontreiniging of geluidemissies. Ook zijn er positieve effecten als een maatregel leidt tot een omgeving die (meer) bijdraagt aan het stimuleren van gezond gedrag, zoals sport en bewegen. Het voorkomen van ongevallen en mitigeren van veiligheidsrisico's wordt eveneens positief beoordeeld.

Een negatieve beoordeling wordt gegeven als de keuze leidt tot een toename van verontreiniging en/of hinder, van gezondheidseffecten en/of van veiligheidsrisico's. Ook wanneer een keuze ongezond gedrag stimuleert of leidt tot toename van risico's voor kwetsbare groepen is dit aanleiding voor een negatieve beoordeling.

Omgevingskwaliteit

Het tweede domein is 'omgevingskwaliteit'. Op dit domein treden positieve effecten op als een maatregel bijdraagt aan een toekomstbestendig natuurlijk systeem, waarbij de fysieke leefomgeving is afgestemd op de aanwezige functie(s) en het klimaat. Maatregelen waarmee verstoring van processen - als gevolg van klimaatverandering - wordt voorkomen worden positief beoordeeld. Daarnaast wordt een positieve beoordeling gegeven als een bijdrage wordt geleverd aan (de kwaliteit van) ecologische verbindingzones en biodiversiteitsherstel. Tot slot wordt een positieve beoordeling gegeven als de keuze leidt tot meer omgevingskwaliteit. Die kwaliteiten kunnen betrekking hebben op landschap, cultuurhistorie, archeologie, ondergrond, water, natuur en biodiversiteit.

Een negatieve beoordeling wordt gegeven wanneer de keuze bijdraagt aan toename van risico's als gevolg van klimaatverandering, zoals droogtestress, hittestress en wateroverlast. Ook bij aantasting van historisch en landschappelijk kapitaal of van het opnamevermogen van het natuurlijke milieu. Hieronder valt ook de afname van kwaliteit en/of omvang van natuur- en groengebieden en als er geen kwaliteitsherstel mogelijk is voor leefgebieden van soorten en/of migratie van soorten tussen natuurgebieden. Wanneer (andere) aanwezige waarden in de fysieke leefomgeving worden aangetast wordt eveneens een negatieve beoordeling gegeven. Tot slot is de aantasting van de (relatieve) kwaliteit en het regeneratievermogen van de natuurlijke hulpbronnen en ecosysteemdiensten een reden voor een negatieve beoordeling.

Leefbaarheid

Met het derde domein 'leefbaarheid' worden economische en maatschappelijke aspecten van de fysieke leefomgeving bedoeld. Een positieve beoordeling wordt gegeven als een maatregel leidt tot een betere afstemming van de woningmarkt op de behoefte. Of als deze bijdraagt aan een toekomstbestendige economie, met banen die passen bij het arbeidspotentieel en opleidingen die passen bij de vacatures. Ook keuzes die bijdragen aan de levendigheid, sociale cohesie en een

passend voorzieningenniveau worden positief beoordeeld. Het bieden van een betere bereikbaarheid van woon- en werklocaties wordt eveneens positief beoordeeld.

Een negatieve beoordeling wordt gegeven wanneer de toekomst van belangrijke economische sectoren in gevaar wordt gebracht en wanneer keuzes leiden tot knelpunten in de bereikbaarheid, scheve verhoudingen op de woningmarkt of een onvoldoende voorzieningenniveau. Ook wanneer keuzes leiden tot verlies aan sociaal kapitaal en sociale cohesie wordt dit negatief beoordeeld.

Duurzaamheid

Wanneer keuzes bijdragen aan de energietransitie, de transitie naar een circulaire economie en naar kringlooplandbouw, dan wordt dit positief beoordeeld voor het domein 'duurzaamheid'. Voorbeelden van positieve gevolgen zijn beperking van de CO₂-uitstoot, vergroenen van de energiebalans; reductie van het gebruik van grondstoffen; stimulering van hergebruik en duurzaam en meervoudig ruimtegebruik. In principe worden maatregelen die bijdragen aan een goede balans tussen de (toekomstige) maatschappelijke behoeften en de draagkracht van de fysieke leefomgeving positief beoordeeld.

Een negatieve beoordeling wordt gegeven aan maatregelen die deze balans (verder) in gevaar brengen, bijvoorbeeld doordat deze leiden tot onomkeerbare milieugevolgen, de productie van afvalstoffen of (onevenredige) uitputting van natuurlijke hulpbronnen. Ook wanneer een keuze de mogelijkheid tot duurzaam, doelmatig en meervoudig ruimtegebruik in de toekomst onmogelijk maakt, kan een negatieve beoordeling worden gegeven.

3.3.2 Dashboard en beoordeling

Op basis van de bovenstaande domeinen is elk alternatief van een botsproef afzonderlijk beoordeeld met behulp van de leefomgevingsfoto en expert judgement. Hierbij is aan elk domein een waarde verbonden volgens onderstaande scorebalk. De score kan variëren van zeer negatief tot zeer positief. Een neutrale beoordeling is toegekend als het betreffende alternatief geen wezenlijke impact heeft op het betreffende domein. Positieve en negatieve beoordelingen zijn gegeven aan de hand van de beschrijving in de voorgaande paragraaf. Het verschil tussen een positieve (of negatieve) en een zeer positieve (of zeer negatieve) beoordeling is relatief. Een extremere beoordeling is gegeven wanneer een alternatief op meerdere thema's significante effecten veroorzaakt, of bepalend is voor het doelbereik van de omgevingsvisie. Per alternatief is de beoordeling toegelicht.

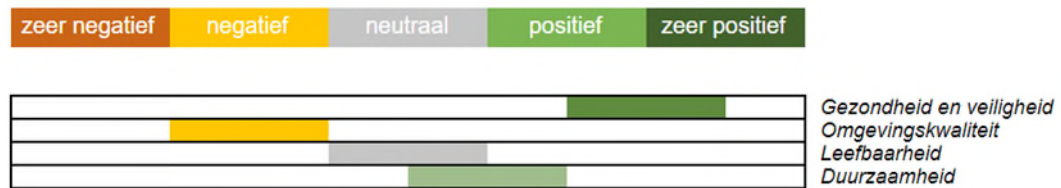
Figuur 3.1 Scorebalk die gebruikt is bij de beoordeling

Hoewel in beginsel beoordelingen zijn gegeven ten opzichte van de referentiesituatie (de huidige situatie geëxtrapoleerd naar de toekomst aan de hand van bestaande beleid, trends en autonome ontwikkelingen), is het voor de wisselwerking met de omgevingsvisie wenselijk geweest om het verschil tussen alternatieven duidelijk uit te lichten, door een net wat stevigere beoordeling te geven. Elke beoordeling moet dan ook gelezen worden binnen de context van de botsproef.

Door middel van dashboards kunnen alternatieven met elkaar vergeleken worden, wat de gemeente helpt bij het maken van richtinggevend keuzes in de omgevingsvisie. Een voorbeeld van een dashboard is hieronder weergegeven.

Voorbeeld

Figuur 3.2 Een voorbeeld van een dashboard

Bij iedere botsproef zijn aanbevelingen voor optimalisaties beschreven, welke zijn meegegeven aan de gemeenteraad. De keuze tussen de alternatieven is vaak niet zwart-wit. Door middel van optimalisaties wordt een beeld geschetst hoe bijvoorbeeld twee alternatieven gecombineerd kunnen worden, om zo positieve effecten te versterken en negatieve effecten te beperken.

Aanpak botsproef 6

Eén botsproef heeft een andere opzet dan de overige botsproeven. Deze botsproef gaat over verschillende ruimtevrage functies in de gemeente, waarbij aan de gemeenteraad is gevraagd om deze functies te prioriteren. De beoordeling door middel van een dashboard sluit hier niet op aan. Er is daarom per functie aangegeven wat de kansen en gewenste locaties zijn en welke risico's en ongewenste locaties de functie met zich meebrengt. Deze beoordeling is bedoeld om de gemeenteraad te helpen bij het prioriteren van kansen en risico's.

3.3.3 Aanvullende toelichting naar aanleiding van toetsingsadvies Commissie m.e.r.

De Commissie m.e.r. heeft in haar toetsingsadvies (zie volgende paragraaf) aandacht gevraagd voor de navolgbaarheid van de effectbeoordeling. De Commissie constateert het volgende: "de vereenvoudigde weergave [met dashboards] leent zich goed voor bestuurlijke besluitvorming en het geven van snel overzicht van de effecten van de alternatieven. Voorwaarde is echter dat de scores goed onderbouwd en navolgbaar zijn (eventueel in achtergronddocumenten). Dat is in het OER niet altijd het geval."

De Commissie geeft aan dat de omvang van effecten en inzicht in effecten op (sub)criteria niet duidelijk is bij gebruik van deze visualisatiemethode. Ook hebben de botsproeven het karakter van 'principekeuzes' zonder directe ruimtelijke vertaling, waardoor het effect van de uitwerking van de keuzes niet goed in de effectbeoordeling wordt getoond. De Commissie schrijft: 'Het gevolg hiervan is dat de effectbeoordeling vooral laat zien wat de consequenties zijn van een verschillend ambitieniveau en niet wat de effecten van de bijbehorende acties en ontwikkelingen zijn. Hierdoor is ook niet duidelijk in hoeverre ambities haalbaar zijn'

Idealiter zou de omgevingsvisie een compleet beeld geven van de uitdagingen waar Altena voor staat met daarbij haalbare oplossingen. Het programmatische deel van de ambities is dan helder en er heeft een ruimtelijke doorvertaling plaatsgevonden met een kaartbeeld waarop ontwikkellocaties staan. Echter, Altena is zo ver nog niet. Daarom is er bewust voor gekozen de visie zelf op hoofdlijnen te houden en de uitwerking via de programma's te laten plaatsvinden. Dat past ook wel bij het meer dynamische karakter van de omgevingsvisie die periodiek tegen het licht wordt gehouden en kan worden aangepast als de uitkomst van een programma daar aanleiding toe geeft. Dat is ook wenselijk met het oog op de nieuwe opgaven en landelijke ontwikkelingen die zich snel opvolgen. De omgevingsvisie biedt de ruimte om afwegingen per locatie en per gebied te maken. Dat doet deze visie zelf nog niet, maar de visie geeft wel richting.

Bij het opstellen van het OER is bewust gekozen voor een methodiek die het besluitvormingsproces (met keuzes op hoofdlijnen) maximaal ondersteunt. De dashboards hebben een belangrijke rol gehad in het proces met de gemeenteraad, waarin het van groot belang is om zicht te hebben op de hoofdlijnen, terwijl erkend wordt dat de uitwerking nog aanzienlijke gevolgen kan hebben voor de details. Vandaar dat er in het OER ook veel aandacht is voor aanbevelingen voor doorwerking.

Voor diverse kernen worden inmiddels visies/strategieën voorbereid. Dat is er ook mede de reden dat er gewerkt wordt aan de inrichting van het gemeentelijke beleidshuis. Hiermee wordt de samenhang tussen de integrale omgevingsvisie, en de programma's (sectoraal of gebiedsgericht) verklaard en wordt vastgelegd wanneer actualisatie van de omgevingsvisie volgt. Zo wordt de bescherming van de integraliteit van het omgevingsbeleid geborgd.

Juist omdat in de omgevingsvisie vooral een ambitieniveau wordt neergelegd, is er in de uitwerking nog veel ruimte voor zorgvuldige afwegingen. Bij het opstellen van programma's en het omgevingsplan zal de afweging van milieueffecten op een hoger detailniveau plaatsvinden. Een relevante opgave is ook het op gang brengen van het proces van monitoring en evaluatie als inhoudelijke basis voor de beleidsvorming. Voor deze uitwerkingsslagen is het echter noodzakelijk om eerst duidelijkheid te hebben over datgene wat de gemeente Altena wenst te bereiken. Met het OER en de omgevingsvisie ligt dit fundament er.

Verdere detaillering van de effectscores in dit OER is niet zinvol bevonden. Gezien het detailniveau waarop het beleid in de omgevingsvisie is uitgewerkt, is er nog weinig zekerheid te geven zijn over de effecten. Met de gebruikte dashboards wordt geen kwantitatieve of strikt objectief herhaalbare aanpak beoogd, maar wordt beoogd om de afweging voor een principekeuze te visualiseren aan de hand van de (objectief) belangrijkste uitdagingen voor de fysieke leefomgeving. Het in de vorige paragraaf opgenomen beoordelingskader met vier domeinen is daarop ingericht en biedt inzicht in hoe verschillende effecten zijn betrokken in de beoordeling.

Bij nieuwe principekeuzes kan op dezelfde manier gewerkt worden en kan het ook zo zijn dat andere argumenten aanleiding geven voor andere beoordelingen. Ondertussen zal verder worden gewerkt aan de doorwerking van de omgevingsvisie door middel van een beleidshuis, programma's en monitoring. Hierbij worden concrete gemaakt met inzicht in de milieueffecten in meer detail.

3.4 Aanvulling OER

De Commissie m.e.r. signaleert in haar toetsingsadvies (zie paragraaf 1.5.3) dat de milieuinformatie op vier punten nog niet volledig is. De vier adviezen van de commissie MER worden als volgt verwerkt:

Onderwerp	Tekst toetsingsadvies	Wijze van omgang met het advies
Analyse leefomgevingsfoto en ambities.	In het OER ontbreekt een goede analyse van de huidige situatie en autonome ontwikkelingen. Daardoor mist inzicht in knelpunten en de rol van het bestaande beleid daarin. Bovendien volgen de dilemma's die in het OER besproken zijn niet logisch uit de leefomgevingsfoto en de ambities van de gemeente.	De leefomgevingsfoto is als interactieve online viewer opgesteld voor de gemeenten Altena, Drimmelen en Geertruidenberg gezamenlijk. Deze dienen als nulmeting en worden niet verder aangevuld. Wel zal er in het omgevingseffectrapport een toelichting worden gegeven op

		hoe het proces om te komen tot de dilemma's eruit heeft gezien.
Inzicht in ruimtevraag.	De opgaven voor de gemeente op het gebied van woningbouw, bedrijventerreinen, duurzame energie en landbouw én de te beschermen waarden zijn in het OER niet of nauwelijks ruimtelijk vertaald, ook niet in 'orde van grootte'. In de ontwerp-omgevingsvisie lijken wel locaties te worden aangewezen waar ruimte is voor ontwikkelingen, bijvoorbeeld bij Woudrichem. Hier komt bij dat de ontwikkeling van de haven van Werkendam niet volledig in het OER is meegenomen, terwijl deze ook ruimte vraagt en relevant is voor andere ruimtelijke ontwikkelingsmogelijkheden.	Op het moment van schrijven is er nog onvoldoende inzicht in de ruimtevraag om de tweede aanbeveling te kunnen doorvoeren in de omgevingsvisie. In de uitwerking van programma's wordt hier nadere invulling aan gegeven en dit kan op een later moment leiden tot een aanscherping van de omgevingsvisie.
Navolbaarheid effectbeoordeling.	De methodiek voor de beoordeling van effecten is niet duidelijk beschreven. Vooral omdat veel ontwikkelingen en effecten bij elkaar zijn opgeteld is de effectbeoordeling niet goed te volgen en te verifiëren. Dit is van belang omdat de effecten van te maken keuzes ingrijpend en onomkeerbaar kunnen zijn.	De methodiek voor de beoordeling van effecten wordt duidelijker beschreven in het OER, waarbij we de samenhang en optelling van meerdere factoren nader toelichten.
Aanzet voor monitoringsplan.	Belangrijk is om bij de uitwerking van de omgevingsvisie steeds integraal naar alle ambities en belangen te kijken, en deze in samenhang te beoordelen. Om de integraliteit en samenhang in het vervolgproces goed te kunnen volgen, en zo nodig te kunnen bijsturen, is een daarop toegesneden monitoringsysteem cruciaal. Hiervoor is een navolgbare	Door de effectbeoordeling meer navolgbaar te maken, wordt het mogelijk deze in de toekomst te herhalen en er inzicht in trends kan ontstaan. Monitoring en evaluatie wordt dan op het niveau van de programma's straks mogelijk. Dit leidt niet tot verdere aanscherping van het OER.

	effectbeoordeling van belang, omdat deze dan herhaald kan worden en er inzicht in trends ontstaat.	
--	--	--

In deze aangevulde versie van het OER zijn naar aanleiding van het bovenstaande twee zaken toegevoegd:

- toelichting op hoe het proces om te komen tot de dilemma's die centraal staan in het OER en de ambities. Dit is opgenomen in paragraaf 2.2.
- de methodiek voor de beoordeling van effecten wordt duidelijker beschreven in het OER. Dit is opgenomen in paragraaf 3.3.3.

4 De gehele gemeente

4.1 Botsproef 1: toepassing van milieunormen

In de gemeente Altena is een aantal knelpunten aanwezig met betrekking tot de milieugezondheidssituatie. Tegelijkertijd wil de gemeente ambitie tonen om een gezonde leefomgeving te creëren. De eerste botsproef gaat daarom over de vraag welke milieunormen gehanteerd moeten worden. Dit leidt tot de volgende alternatieven:

- Het hanteren van de wettelijke milieunormen, of;
- Het hanteren van de strengere WHO-advieswaarden³.

De richtlijnen van de Wereldgezondheidsorganisatie (WHO) zijn vooral gebaseerd op gezondheidskundige overwegingen, terwijl bij het vaststellen van de Nederlandse wettelijke normen ook afwegingen van economische en juridische aard spelen en aspecten van ruimtelijke inrichting van belang zijn. De WHO-richtlijnen houden rekening met meer gezondheidseffecten dan het Nederlandse beleid.

Relevante informatie

Onder milieu vallen de kenmerken van de leefomgeving die belangrijk zijn om ergens gezond te kunnen leven. In de gemeente Altena is op dit moment sprake van overlast van geluid en luchtverontreiniging van de A27. Ook is er een relatief hoge geluidbelasting in Werkendam door de aanwezigheid van bedrijventerreinen en de haven. Tegelijkertijd is de Biesbosch aangewezen als stiltegebied, wat betekent dat hier strenge streefnormen gelden om de geluidbelasting te beperken.

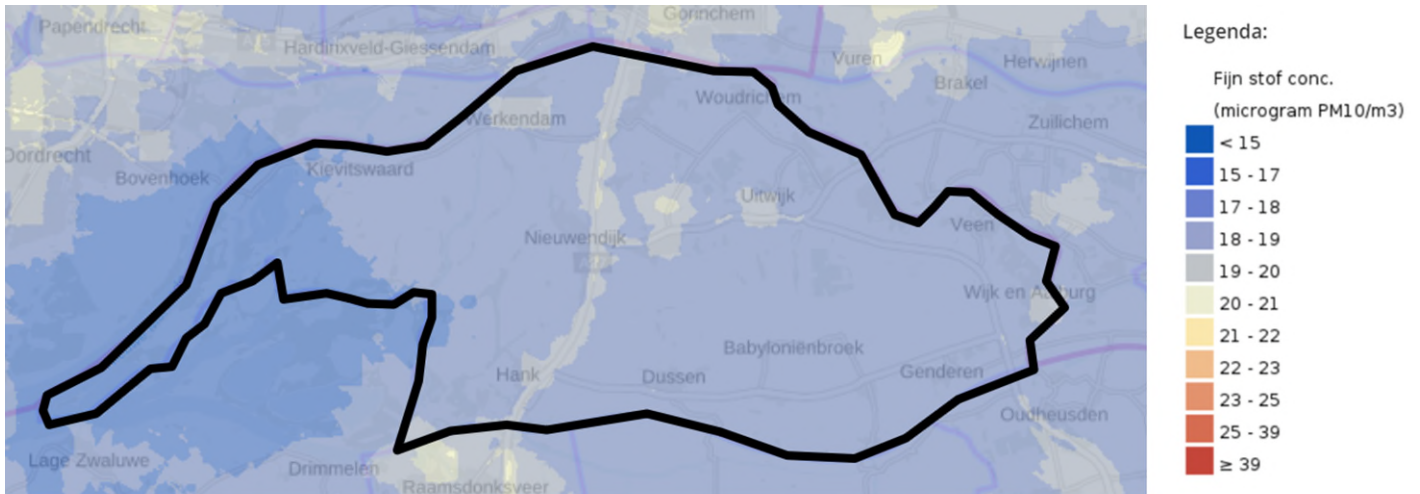
De wettelijke milieunormen en WHO-advieswaarden met betrekking tot luchtkwaliteit zijn in onderstaande tabel weergegeven. Dit betreffen de aangescherpte WHO-advieswaarden (september 2021). De wettelijke normen en WHO-advieswaarden voor geluid verschillen per geluidsbron (zoals wegverkeer of industrielawaai) en locatie (binnen de bebouwde kom of in het buitengebied).

Tabel 4.1 Wettelijke normen en WHO-advieswaarden m.b.t. luchtkwaliteit

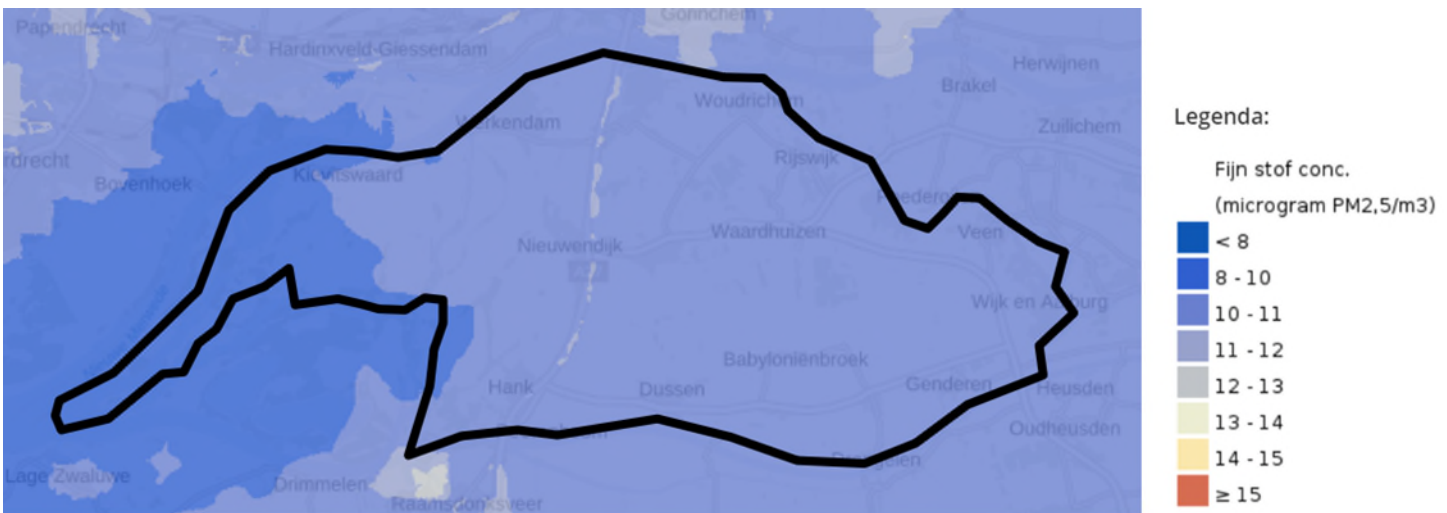
	Wettelijke norm	WHO-advieswaarden
Fijnstof (PM ₁₀)	40 µg/m ³	15 µg/m ³
Fijnstof (PM _{2,5})	25 µg/m ³	5 µg/m ³
Stikstofdioxide (NO ₂)	40 µg/m ³	10 µg/m ³

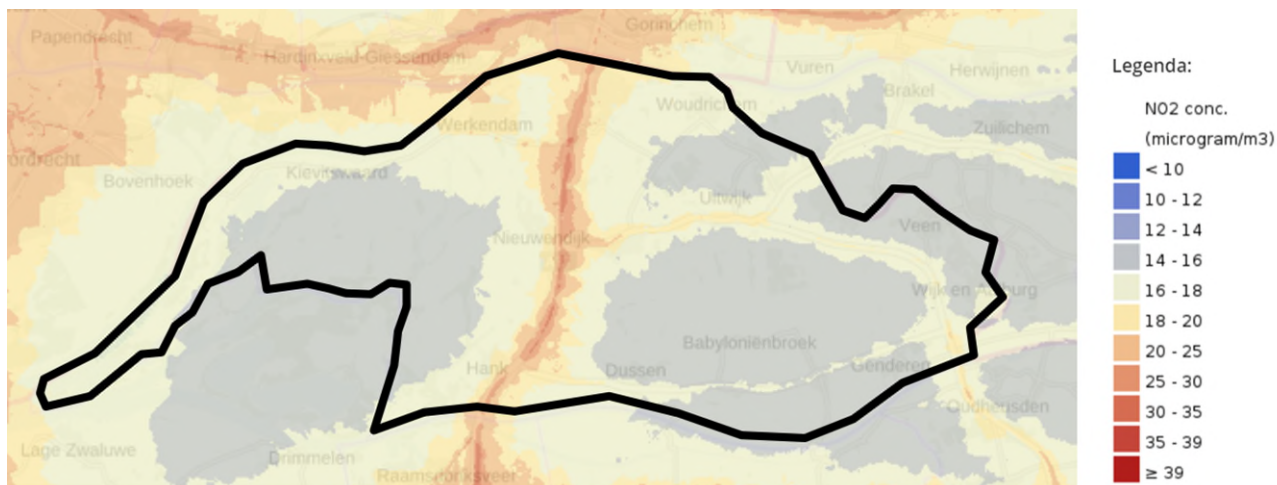
³ WHO staat voor de Wereldgezondheidsorganisatie

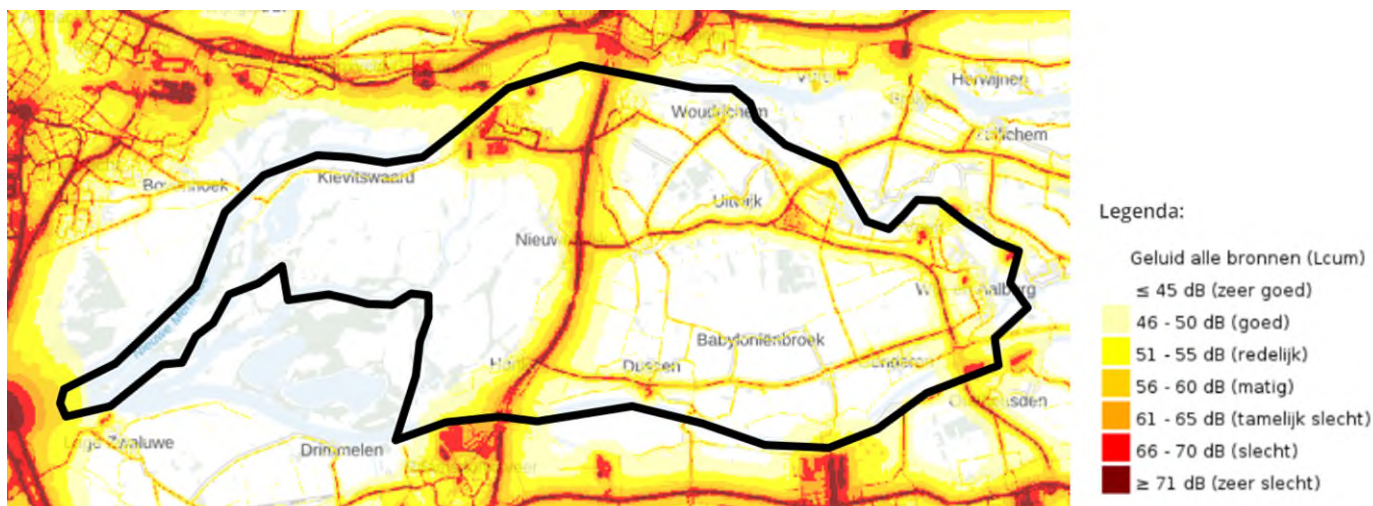
Figuur 4.1 Emissie van fijnstof (PM₁₀) in 2019

Figuur 4.2 Emissie van fijnstof (PM_{2,5}) in 2019

Figuur 4.3 Emissie van stikstofdioxide (NO₂) in 2019

Figuur 4.4 Gecumuleerde geluidbelasting in 2019

Referentiesituatie

In de huidige situatie zijn in de gemeente Altena enkele knelpunten met betrekking tot de milieugezondheidssituatie aan te wijzen. Zo blijkt uit bovenstaande figuren dat de A27 en bedrijventerreinen in Werkendam veroorzakers zijn van geluidbelasting en luchtverontreinigende stoffen. Tegelijkertijd is de milieugezondheidssituatie in grote delen van de gemeente op peil aangezien er wordt voldaan aan de wettelijke normen voor luchtkwaliteit. Er werd in grote delen van de gemeente voldaan aan de WHO-advieswaarden. Deze advieswaarden zijn in september 2021 door de WHO aangescherpt, waardoor deze niet meer worden gehaald.

Met betrekking tot luchtkwaliteit is er al decennialang er een positieve trend gaande, wat betekent dat de uitstoot van luchtverontreinigende stoffen afneemt. Dit komt voort uit strengere regelgeving en innovaties waardoor de uitstoot afneemt. Met betrekking tot geluid bestaan er enkele aandachtspunten. Door het toenemend aantal verkeersbewegingen en de bouw van geluidsgevoelige objecten (zoals woningen) kunnen nieuwe knelpunten ontstaan met betrekking tot de geluidbelasting.

Tot slot zijn niet alleen de aspecten geluid en luchtkwaliteit relevant voor een gezonde leefomgeving. Denk bijvoorbeeld ook aan de kwaliteit van het water en de bodem. Eventuele

verontreinigingen dienen (op lokaal niveau) gesaneerd te worden om nieuwe ontwikkelingen mogelijk te maken. Een trend die hierbij relevant is, is de aanpak van zorgwekkende stoffen (zoals PFAS).

4.1.1 Wettelijke milieunormen

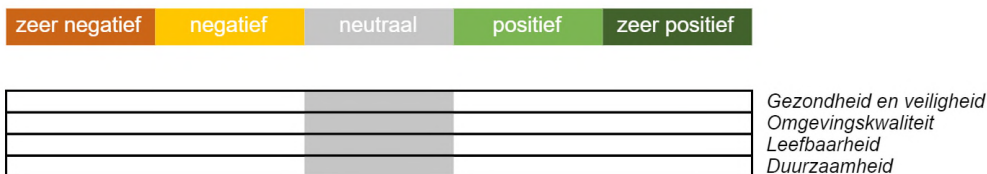
Toelichting alternatief

In dit alternatief orden de wettelijke normen, zoals vastgelegd in (Europese) richtlijnen aangehouden. Daarmee wordt het huidige beleid voortgezet.

Beoordeling

Wettelijke grenswaarden zijn meestal een compromis tussen haalbaarheid en gezondheid. Voldoen aan de regels betekent niet automatisch dat de omgeving gezonder wordt. Op dit moment gelden de wettelijke normen al waarmee geen sprake is van een verandering. Dit leidt tot een neutrale beoordeling voor alle vier de domeinen.

We hanteren de wettelijke normen

4.1.2 Hanteren van de WHO-advieswaarden

Toelichting alternatief

In dit alternatief toont de gemeente Altena ambitie op het gebied van de gezonde leefomgeving door maatregelen te treffen om in de gehele gemeente te voldoen aan de WHO-advieswaarden. Met name rondom de A27 en de bedrijventerreinen in Werkendam worden maatregelen getroffen om gezondheidsverbetering te bewerkstelligen.

Beoordeling

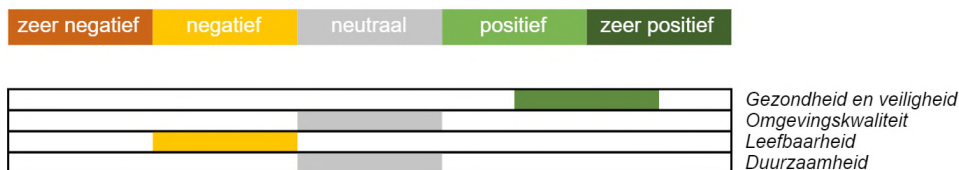
De gemeente heeft beperkte mogelijkheden om de luchtverontreiniging bij de bron, zoals de A27, terug te dringen. Door de strengere WHO-advieswaarden te hanteren, verplicht de gemeente zichzelf om meer lokale maatregelen te treffen. Maatregelen waaraan gedacht kan worden zijn: geluidsschermen langs de snelwegen, stil asfalt op gemeentelijke wegen, het vergroten van het groenoppervlak en stimulering schoon vervoer. Deze maatregelen leiden tot een gezondere leefomgeving, wat leidt tot een positieve beoordeling op het domein gezondheid en veiligheid.

De strenge milieunormen kunnen economische activiteiten beperken. Bijvoorbeeld een (industriële) bedrijf dat veel luchtverontreinigende stoffen uitstoot, kan mogelijk niet naar de gemeente getrokken worden omdat de emissie niet past binnen de gestelde norm. Daarnaast kunnen de strengere normen ervoor zorgen dat bestaande bedrijvigheid wordt beperkt in hun activiteiten. Dit betreft zowel industriële als agrarische bedrijvigheid. De WHO-advieswaarden zorgen ervoor dat er op economisch gebied minder kan en mag. Dit leidt tot een negatieve beoordeling op het domein leefbaarheid.

Er worden geen effecten verwacht op de domeinen duurzaamheid en omgevingskwaliteit.

We hanteren de WHO advieswaarden

4.1.3 Optimalisatie

Naast gezondheidsbescherming door het hanteren van normen zijn er tal van mogelijkheden om de gezondheid van bewoners te verbeteren door actieve mobiliteit (lopen en fietsen) en ander gezond gedrag te stimuleren. Dat kan door bijvoorbeeld autoluwe, groene en blauwe (waterrijke) plekken in te richten en aangename routes aan te leggen voor verschillende doelgroepen. Bijgevolg van deze maatregelen is dat ook de milieuhinder door auto's afneemt, zonder dat daarvoor strenge normen geïntroduceerd moeten worden, die belemmerend kunnen werken voor ontwikkelingen.

De omgevingswet biedt de mogelijkheid om gebiedsgerichte normen op te stellen. Zo kan bijvoorbeeld in de omgeving van de A27 een andere norm gelden dan in de woongebieden, omdat het rond de A27 moeilijker is om aan de WHO-advieswaarden te voldoen en met name de woongebieden baat hebben bij een gezonde leefomgeving.

4.2 Botsproef 2: Nieuwe Hollandse Waterlinie

Op 26 juli 2021 is de Nieuwe Hollandse Waterlinie (NHW) toegevoegd aan de UNESCO Werelderfgoedlijst. De vraag is hoe de gemeente wil omgaan met de NHW met betrekking tot nieuwe ontwikkelingen. Is de gemeente bereid om de NHW te beschermen, waardoor niet alle (economische) ontwikkelingen mogelijk worden gemaakt, of is het gebied juist geschikt om te benutten zodat de recreatieve sector optimaal kan profiteren van de UNESCO-status? Dit leidt tot de volgende alternatieven:

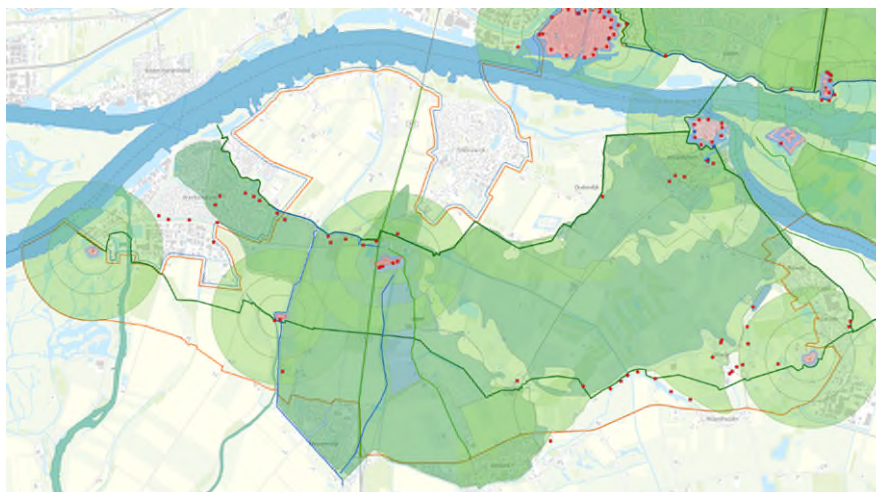
- Het behoud en de bescherming van de NHW als UNESCO Werelderfgoed staat voorop, of:
- De NHW moet worden benut en beleefbaar gemaakt worden.

Relevante informatie

De Nieuwe Hollandse Waterlinie is een verdedigingslinie die gebouwd is tussen 1815 en 1940. Het bestaat uit een unieke combinatie van forten, dijken, sluisen, gemalen en inundatiepolders die het economisch hart van het land beschermden tegen invasie door het tijdelijk laten overstromen en daarmee onbegaanbaar maken van het land. Het is een toonbeeld van de waterkundige kennis en is bovendien nergens anders in de wereld op deze schaal en in zo goed bewaarde staat.

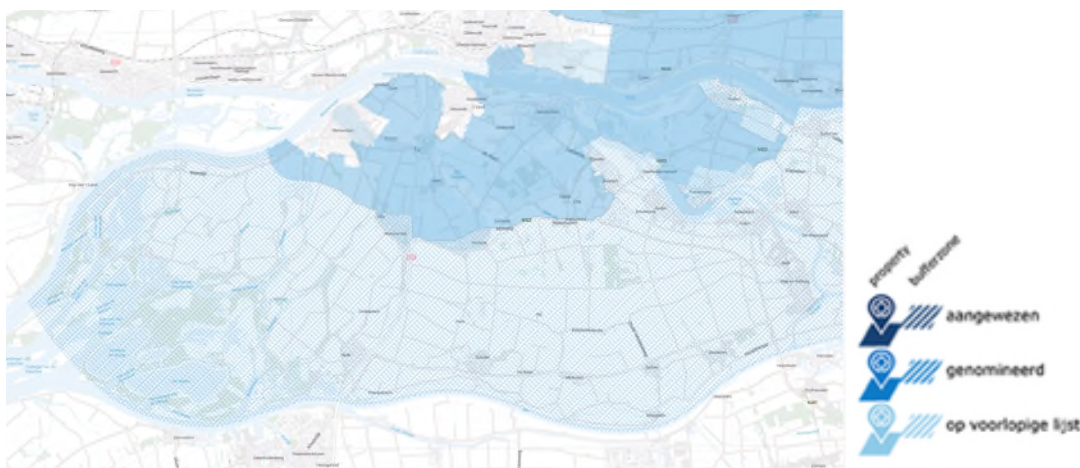
Op onderstaand figuur is het gebied in het noorden van de gemeente weergegeven dat is aangewezen als UNESCO Werelderfgoed. Een plaats op de Werelderfgoedlijst geeft 'internationale allure'. De status biedt economische kansen, voornamelijk door het aantrekken van (internationale) toeristen. Naast kansen biedt de status ook verplichtingen. De UNESCO legt zelf geen regels op, maar plaatsing op de werelderfgoedlijst betekent wel dat de unieke waarde van het gebied beschermd moet worden. Deze bescherming is vertaald in provinciale verordeningen en gemeentelijke bestemmingsplannen. Daarmee zijn ontwikkelingen binnen het Werelderfgoed alleen mogelijk als de unieke waarde niet wordt aangetast.

Figuur 4.5 Het gebied dat is aangewezen als UNESCO-werelderfgoed

Het noorden van de gemeente is aangewezen als UNESCO Werelderfgoed en de rest van de gemeente is aangewezen als bufferzone. De bufferzone is het gebied dat het werelderfgoed omringt of erbij aansluit. De bufferzone heeft zelf geen Uitzonderlijke Universele Waarde maar kan wel invloed hebben op het werelderfgoed. De bufferzone wordt gedefinieerd als een gebied dat bestaat uit de onmiddellijke omgeving van het werelderfgoed, belangrijke zichten op de site en andere gebieden of waarden die van belang zijn voor de ondersteuning van de site en diens bescherming. Ten aanzien van de bufferzone legt UNESCO geen regels op, maar laat het vrij aan overheden om hieraan invulling te geven. Zo kan de gemeente ervoor kiezen om aanvullende regels en beperkingen in de bufferzone op te stellen.

Figuur 4.6 De bufferzone ten opzichte van de NHW (het betreft een verouderde kaart, inmiddels is de status 'aangewezen')

Referentiesituatie

De referentiesituatie is vergelijkbaar met de huidige situatie, waarin de NHW is aangewezen als UNESCO Werelderfgoed.

4.2.1 Behouden en beschermen

Toelichting alternatief

In dit alternatief staat het behoud en de bescherming van de NHW als UNESCO Werelderfgoed centraal. Dit betekent dat alleen ontwikkelingen worden toestaan in de NHW en bufferzone als deze ontwikkelingen geen negatieve invloed heeft op (de kwaliteiten van) het Werelderfgoed.

Beoordeling

Het stellen van de voorwaarde dat de NHW niet negatief beïnvloed mag worden heeft effect op alle nieuwe ontwikkelingen. Het centraal stellen van de NHW-kwaliteiten zorgt ervoor dat de toekomstige omgevingskwaliteit hoger zal zijn, dan wanneer een minder strikt beschermingsregime wordt toegepast. Behoud van het geheel van samenhangende omgevingskwaliteiten is zonder strikte bescherming van het werelderfgoed minder waarschijnlijk. Het alternatief om de NHW te behouden en beschermen scoort daarom zeer positief op het domein omgevingskwaliteit.

Deze keuze betekent dat in zowel de NHW als de bufferzone geen ontwikkelingen mogelijk gemaakt worden met een mogelijk negatieve impact op de NHW. Aangezien de gehele gemeente is aangewezen als bufferzone of NHW, is een groot aantal ontwikkelingen niet mogelijk in de gemeente. Denk bijvoorbeeld aan de realisatie van zonneparken en nieuwbouw van woningen, omdat deze niet goed te verenigen zijn met de kwaliteiten van het werelderfgoed. Dergelijke ontwikkelingen kunnen het systeem van kanalen, dijken, gemalen en polders dat als werelderfgoed is aangewezen vertroebelen. Hierdoor kunnen beperkingen ondervonden worden met betrekking tot de energietransitie en de woningbouwopgave. Dit leidt tot negatieve tot zeer negatieve effecten op de domeinen duurzaamheid en leefbaarheid.

Er wordt geen effect verwacht op het domein gezondheid en veiligheid.

NHW: behouden en beschermen

4.2.2 Benutten en beleefbaar maken

Toelichting alternatief

Dit alternatief is erop gericht om de status van de NHW als UNESCO werelderfgoed te benutten en beleefbaar te maken. Dit betekent dat binnen de NHW bescherming centraal staat en geen ruimtelijke ontwikkelingen mogelijk die een potentieel negatief effect hebben op de NHW. In de bufferzone worden daarentegen wel ontwikkelingen mogelijk gemaakt, met als uitgangspunt dat deze bijdragen aan de recreatieve benutting van het gebied.

Beoordeling

Nieuwe bebouwing in de bufferzone (bijvoorbeeld een nieuwe horecagelegenheid) kan bijdragen aan de recreatieve benutting van het gebied maar kan het zicht op de NHW beperken. Dit is met name het geval als de bebouwing direct buiten de NHW wordt gerealiseerd. Denk bijvoorbeeld aan Werkendam en Sleeuwijk. De NHW zelf blijft met dit alternatief behouden, maar de functie van de bufferzone als beschermingsgebied van de NHW gaat verloren. Dit leidt tot slechts een licht positieve beoordeling op het domein omgevingskwaliteit.

Deze keuze biedt positieve economische effecten voor de toeristische en recreatieve sector. Er worden immers alleen ontwikkelingen toegestaan in de bufferzone die bijdragen aan deze sectoren. Deze economische kansen zijn positief voor het domein leefbaarheid. Wanneer ontwikkelingen in de bufferzone alleen mogelijk worden gemaakt als dit bijdraagt aan de beleving van de NHW, zijn weinig ontwikkelingen in de gemeente mogelijk. Dit biedt risico's voor de woningbouwopgave en economische potentie van de gemeente. De kansen voor toerisme en recreatie leidt tot een positief effect op de het domein leefbaarheid, maar de belemmeringen voor woningbouw en economie biedt een negatief effect op de leefbaarheid. Per saldo resulteert dit in een negatieve beoordeling.

Tot slot biedt het uitgangspunt om negatieve impact te beperken ook belemmeringen voor de opgave voor duurzame energie. De realisatie van zonneparken draagt niet bij aan de beleving van de NHW. Daarmee komt het behalen van duurzaamheidsdoelstellingen in het geding. Dit is negatief tot zeer negatief beoordeeld.

Er wordt geen effect verwacht op het domein gezondheid en veiligheid.

NHW: benutten en beleefbaar maken

4.2.3 Optimalisatie

Door aandacht te besteden aan de landschappelijke inpassing van ontwikkelingen kunnen negatieve effecten om de omgevingskwaliteit beperkt worden. Desalniettemin zijn de mogelijkheden binnen de NHW zeer beperkt. Er wordt daarom aangeraden om in eerste instantie ruimte te zoeken voor grote ruimteveragende opgaven buiten de NHW, om zo de kwaliteit van het gebied te beschermen. Ontwikkelingen die de beleefbaarheid van de NHW vergroten zonder de kwaliteit van het gebied aan te tasten, kunnen wel binnen het gebied gerealiseerd worden. Indien buiten de NHW geen ruimte gevonden kan worden, kunnen ontwikkelingen binnen het gebied alleen gerealiseerd worden, mits daarbij een 'Heritage Impact Assessment (HIA)' wordt uitgevoerd. Daarbij is een ladder toe te passen:

1. In eerste instantie ruimte zoeken buiten de NHW en de bufferzone (hierbij moet de vraag gesteld worden of het noodzakelijk is dat de betreffende ontwikkeling binnen de gemeente Altena plaatsvindt);
2. Dan ruimte zoeken in de bufferzone van de NHW. Hiervoor kan beleid opgesteld worden waarbij direct langs de NHW strengere regels gelden dan bijvoorbeeld in het zuiden van de gemeente;
3. Als laatste optie kunnen ontwikkelingen mogelijk binnen de NHW gerealiseerd worden, maar alleen als een HIA wordt uitgevoerd en negatieve effecten op de NHW zo veel mogelijk beperkt worden.

5 De kernen

5.1 Botsproef 3: zoekgebied voor de woningbouwopgave

De gemeente Altena staat voor een grote woningbouwopgave. Een deel van de woningbouwopgave wordt ingevuld door middel van inbreiding. Om invulling te geven aan de resterende opgave zijn uitbreidingslocaties nodig. Tegelijkertijd kent de gemeente veel omgevingskwaliteiten, zoals de Nieuwe Hollandse Waterlinie, natuurgebieden en een open landschap. De vraag is waar de ruimte voor deze woningbouwopgave gezocht moet worden. Dit leidt tot de volgende alternatieven:

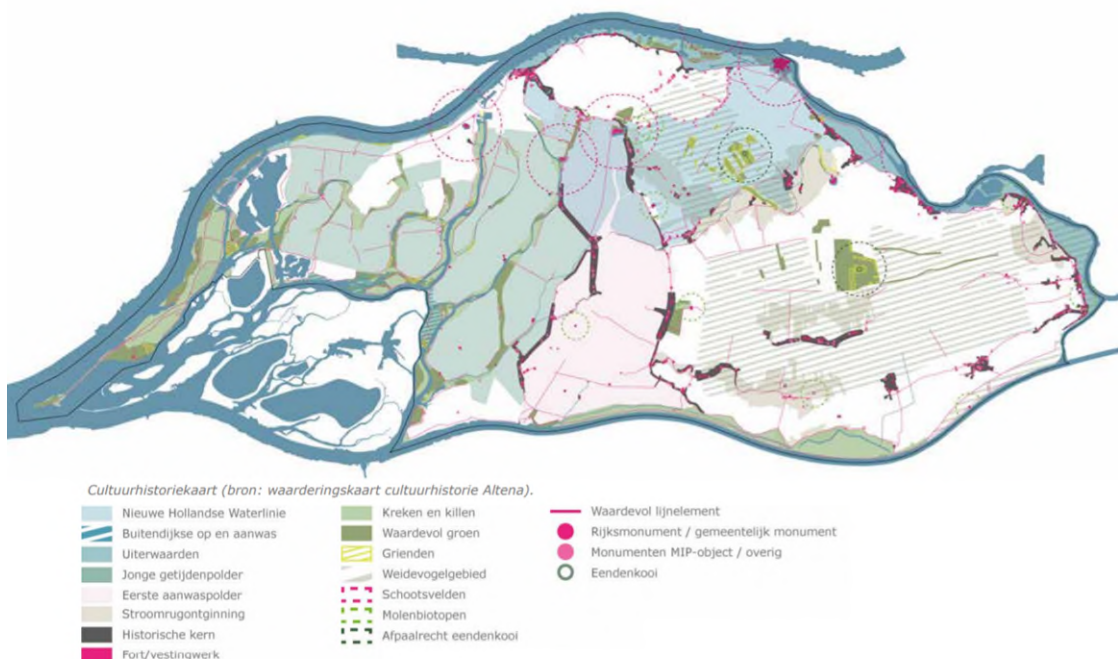
- Woningbouw aan de randen van de bestaande kernen, of;
- Het realiseren van een nieuwe kern.

Relevante informatie

De gemeente Altena heeft op dit moment 21 kernen en een totale woningvoorraad van ruim 22.000 woningen, waarvan zo'n 15.000 koopwoningen en bijna 7.000 huurwoningen.

Tot 2030 is woningvraag binnen de gemeente Altena volgens de provinciale prognose 2.185 extra woningen. De gemeente Altena zet op basis van de huidige Woonvisie 2021-2025 in op de bouw van 3.000 extra woningen tot 2030. De ruimte voor deze woningen wordt met name gezocht door middel van inbreiding. Kijkend naar de groei- en verstedelijkingsambities van de regio Breda (waar de gemeente Altena onder valt) is er een extra versnelling in de woningbouwproductie nodig. Dit is uitgewerkt in de Regionale Investeringsagenda (RIA) en betekent dat er de gemeente Altena ruimte moet vinden voor 2.000 extra woningen tot 2040, aanvullend op de woningbouwopgave van 3.000 woningen tot 2030.

De gemeente Altena kent veel beschermde gebieden. Denk bijvoorbeeld aan de Natura 2000-gebieden, het Natuurnetwerk Brabant, weidevogelgebieden, de Nieuwe Hollandse waterlinie en verschillende schootsvelden en molenbiotopen.

Figuur 5.1 Omgevingskwaliteiten in de gemeente Altena

Referentiesituatie

De referentiesituatie is de situatie in 2040, zonder het beleid van de omgevingsvisie. Dit betekent dat er alleen ingezet wordt op de woningbouwopgave volgens de woonvisie (3.000 extra woningen), maar dat niet wordt ingezet op de extra vraag vanuit de RIA (2.000 woningen). Daarmee past het aanbod van woningen niet bij de verwachte vraag in de periode 2030-2040.

5.1.1 Uitbreiding aan de randen van de kernen

Toelichting alternatief

In dit alternatief wordt de ruimte voor de additionele woningbouwopgave van 2.000 woningen uit de RIA gezocht aan de randen van de kernen. Er wordt voor uitbreiding gekozen omdat inbreidingslocaties reeds gebruikt worden voor de oorspronkelijke woningvraag uit de woonvisie.

Beoordeling

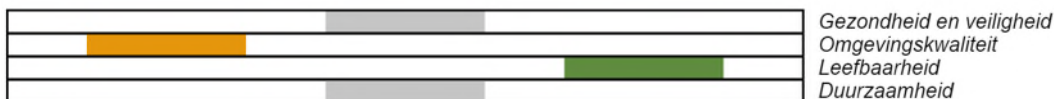
Het uitbreiden van het woonareaal in de randen van de kernen betekent ook het realiseren van woningen nabij functies die van oudsher bewust buiten de kernen zijn gevestigd. Denk aan bedrijven die hinder kunnen veroorzaken voor bewoners via geur of geluid. Dit kan leiden tot een verslechtering van de milieu en gezondheidssituatie. Het is echter sterk afhankelijk van de locatie en er bestaan mogelijkheden voor mitigatie (denk aan geluidschermen, dove gevels of maatregelen aan de bron). Dit resulteert in een neutrale beoordeling.

Een aantal kernen is omringd door beschermde omgevingskwaliteiten, zoals de Nieuwe Hollandse Waterlinie, Natura 2000-gebieden, het Natuurnetwerk Brabant of weidevogelgebieden. Dit is bijvoorbeeld het geval in Woudrichem, Oudendijk, Uppel en Babyloniënbroek. Uitbreiding van deze kernen, waarbij de omgevingskwaliteiten worden aangetast, is niet wenselijk. Daarnaast wordt een groot aantal van de kernen omringd door een open landschap. Door te bouwen aan de randen van de kern worden dit landschap en de zichtlijnen vanuit de kern aangetast. Door aan te sluiten op het bestaand bebouwd gebied wordt dit negatieve effect op het landschap enigszins beperkt. Dit leidt tot een negatieve tot zeer negatieve beoordeling op het domein omgevingskwaliteit.

De bouw van nieuwe woningen draagt positief bij aan de leefbaarheid, omdat wordt voldaan aan de woningbouwopgave. Het inwoneraantal per kern groeit, waarmee het draagvlak voor (nieuwe) voorzieningen toeneemt. Dit heeft een positieve impact op de leefbaarheid. Huishoudens worden daarentegen gemiddeld steeds kleiner, waardoor nieuwe woningen in beperkte mate zorgen voor een groei van het aantal inwoners. Dit resulteert in 'slechts' een positieve tot zeer positieve beoordeling.

Er worden geen effecten verwacht op het domein duurzaamheid omdat woningen, onafhankelijk van de locatie, moeten voldoen aan de eisen voor Bijna Energieneutrale Gebouwen (BENG). Dit leidt tot een neutrale beoordeling.

Uitbreiding randen kernen

5.1.2 Realiseren van een nieuwe kern

Toelichting alternatief

Dit alternatief richt zich op het ontwikkelen van een 22ste kern in het buitengebied van de gemeente, om in één klap een grote slag te slaan in de vraag naar woningen. Hier worden de 2.000 extra woningen die vanuit het RIA benodigd zijn geclusterd ontwikkeld.

Beoordeling

De locatiekeuze van de nieuwe kern is belangrijk om negatieve effecten op het domein gezondheid en veiligheid uit te sluiten. Zo is het bijvoorbeeld niet aan te raden om een kern direct naast de A27 te realiseren vanwege de gezondheidseffecten van geluid en luchtverontreinigende stoffen die hier hoger zijn dan in andere gebieden van de gemeente. Wanneer afwegingen met betrekking tot gezondheid worden meegenomen in de locatiekeuze, worden geen effecten ten aanzien van dit domein verwacht.

De locatiekeuze is ook ten aanzien van het domein omgevingskwaliteit van belang om negatieve effecten uit te sluiten. Bij de locatiekeuze dient rekening te worden gehouden met de ligging ten opzichte van natuurgebieden, weidevogelgebieden, het open middengebied en cultuurhistorisch waardevolle gebieden (zoals de NHW) om negatieve effecten te voorkomen. Dergelijke omgevingskwaliteiten zijn over de gehele gemeente verspreid. Er is naar verwachting geen locatie voor een nieuwe kern te vinden waar geen enkele omgevingskwaliteit wordt aangetast. Daarnaast heeft de realisatie van een nieuwe kern een groot ruimtebeslag doordat het investeringen vraagt in nieuwe infrastructuur en voorzieningen (in tegenstelling tot de uitbreiding aan de randen van kernen waarbij gebruik gemaakt kan worden van bestaande voorzieningen). De realisatie van een 22ste kern is daarom zeer negatief beoordeeld.

Met de bouw van een nieuwe kern wordt voldaan aan de woningbouwopgave. Dit resulteert in een positief effect. Het leidt niet tot een positievere beoordeling omdat er een aandachtspunt bestaat met betrekking tot nieuwe voorzieningen in deze kern. De groei van het aantal inwoners vraagt om het realiseren van nieuwe voorzieningen zodat de nieuwe kern leefbaar is. Daarbij bestaat het risico dat nieuwe bewoners (tijdelijk) geen toegang hebben tot voldoende voorzieningen.

De bouw van een nieuwe kern biedt kansen op het domein duurzaamheid, maar dit is onafhankelijk van de locatie. Woningen moeten namelijk voldoen aan de eisen voor Bijna Energieneutrale Gebouwen (BENG). Dit leidt tot een neutrale beoordeling.

Realiseren nieuwe kern

5.1.3 Optimalisatie

In plaats van een geheel nieuwe kern en volledige spreiding van de woningen aan de randen van de kernen, kan er ook gekozen worden voor een schaa sprong van één specifieke kern. Door één kern flink te vergroten kan het draagvlak voor voorzieningen en andere ruimtelijke opgaven worden vergroot. De kern kan bijvoorbeeld dienstdoen als voorzieningencluster waar omliggende

kleinere kernen gebruik van kunnen maken. Een schaa sprong vergt bovendien minder ruimte dan een volledig nieuwe kern, omdat gebruik gemaakt kan worden van (een deel van) de voorzieningen van de bestaande kern. Door de woningbouw te concentreren op één plek kunnen waardevolle dorpsranden worden ontzien, ten opzichte van het uitbreiden aan de rand van alle kernen. Een verdere optimalisatie kan ook zijn om de woningbouw te clusteren op een klein aantal locaties, waardoor in verschillende kernen een schaa sprong gemaakt wordt en in andere kernen de omgevingskwaliteiten centraal kunnen staan.

Bij iedere vorm (één De locatiekeuze van de woningbouw is essentieel. De waardevolle gebieden moeten zo veel mogelijk ontzien worden. Wanneer dit niet mogelijk is, kan door middel van landschappelijke aankleding (zoals strategische beplanting) de aantasting van het landschap gecompenseerd worden.

Een risico van een schaa sprong is dat de identiteit van de kern kan veranderen, dat (grote) infrastructurele wijzigingen nodig zijn en dat langdurige overlast ondervonden kan worden van de bouw. Indien ingezet wordt op een schaa sprong dient een weloverwogen keuze gemaakt te worden.

5.2 Botsproef 4: stapeling van opgaven vs. de betaalbaarheid van woningen

De woningbouwopgave gaat samen met een groot aantal andere opgaven. Denk hierbij aan het realiseren van duurzame gebouwen (zoals energieneutraal, CO₂-neutraal en circulair) en het realiseren van een klimaatadaptieve leefomgeving. De realisatie van dergelijke opgaven stuwt de woningprijs op, terwijl er juist vraag bestaat naar meer betaalbare woningen. Hierin schuilt het gevaar dat de woningmarkt steeds exclusiever wordt en mensen met een kleiner budget geen passende woning kunnen vinden, of dat het segment goedkopere woningen niet aan alle ambities kan voldoen. Dit leidt tot de volgende alternatieven:

- Er wordt prioriteit gegeven aan de verschillende opgaven, of;
- Er wordt prioriteit gegeven aan de betaalbaarheid van woningen.

Relevante informatie

In de Woonvisie 2021-2025 is de opgave benoemd dat de bouw van betaalbare woningen voor starters een opgave is. Een deel van de jongeren verlaat de gemeente. Dit wordt voor een belangrijk deel veroorzaakt door werk, studie of een relatie elders, maar er zijn ook jongeren die vertrekken uit de gemeente omdat ze geen betaalbare woning kunnen vinden. In de gemeente staan relatief veel ruime woningen: 88% van de woningvoorraad is een eengezinswoning.

Mede door het type woningen in de gemeente is de gemiddelde woningprijs in de koopsector aan de hoge kant voor starters op de woningmarkt. Volgens het CBS was de gemiddelde verkoopprijs van een koopwoning in Nederland in 2020 €334.000. In de gemeente Altena was dit €319.800. In onderstaande tabel is een vergelijking gemaakt met enkele omliggende gemeenten. Daarin is te zien dat de gemiddelde woningprijs in de gemeente Altena een stuk hoger ligt dan bijvoorbeeld de gemeente Drimmelen of Geertruidenberg, maar lager dan het landelijk gemiddelde.

Figuur 5.2 De gemiddelde verkoopprijs van een koopwoning in 2020 (bron: CBS)

Gemeente	Gemiddelde verkoopprijs
Altena	€ 319.800
Geertruidenberg	€ 307.900
Drimmelen	€ 300.300
Waalwijk	€ 324.800
Heusden	€ 372.000
Zaltbommel	€ 338.800
Landelijk gemiddelde	€ 334.000

Referentiesituatie

Door de botsing tussen de betaalbaarheid en de verschillende opgaven met betrekking tot woningbouw is de verwachting dat in 2040 geen opgave volledig is verwezenlijkt. Dit betekent dat (zonder het beleid van de omgevingsvisie) naar verwachting onvoldoende aanbod is van woningen in lage prijsklassen ten opzichte van de vraag naar deze woningen, niet de volledige woningvoorraad energieneutraal is en de leefomgeving onvoldoende klimaatadaptief is.

5.2.1 Prioriteit aan stapeling van opgaven

Toelichting alternatief

In dit alternatief worden verschillende eisen gesteld aan de bouw van woningen, met betrekking tot klimaatadaptatie, duurzaam bouwen en voldoende groen.

Beoordeling

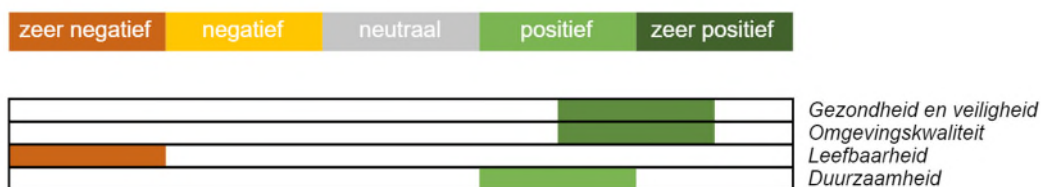
De eis dat er voldoende groen gerealiseerd moet worden in de directe woonomgeving leidt tot een omgeving die uitnodigt tot een gezonde levensstijl. Daarnaast heeft groen een verkoelend effect waardoor de gezondheidsrisico's als gevolg van hittestress worden beperkt. De realisatie van groen leidt daarom tot een positief tot zeer positief effect op het domein gezondheid en veiligheid.

Het toevoegen van voldoende groen zorgt ook voor een aantrekkelijke woonomgeving en draagt bij aan klimaatadaptatie. Groen helpt namelijk bij de infiltratie van hemelwater in de bodem waarmee wateroverlast voorkomen kan worden. Daarnaast draagt voldoende groen bij aan behoud en versterken van de biodiversiteit. Dit resulteert in een positief tot zeer positieve beoordeling op het domein omgevingskwaliteit.

De eisen met betrekking tot de opgaven komen bij de ontwikkelaar te liggen. Dit stuwt de woningprijs op, omdat de ontwikkelaar de kosten voor deze opgaven moet dekken met de vraagprijs van de woning. Dit resulteert in een tekort aan betaalbare woningen waardoor het lastig wordt voor doelgroepen met een minder groot budget om een geschikte woning te vinden. Het aanbod past niet bij de vraag naar woningen, en er ontstaat geen inclusieve woningmarkt (doelgroepen worden buitengesloten). Dit leidt tot een zeer negatieve beoordeling op het domein leefbaarheid.

Het stellen van eisen aan de woning en de manier van bouwen draagt bij aan een versnelling van de verduurzamingsopgave. Dit resulteert in een positieve beoordeling.

Stapeling opgaven

5.2.2 Prioriteit aan de betaalbaarheid van woningen

Toelichting alternatief

In dit alternatief legt de gemeente de prioriteit bij het realiseren van het voldoende woningen in lagere prijsklassen (ten opzichte van de vraag naar dergelijke woningen) en stelt in mindere mate eisen aan bijvoorbeeld een klimaatadaptieve leefomgeving en het verduurzamen van woningen.

Beoordeling

Doordat prioriteit gegeven wordt aan de betaalbaarheid van woningen wordt er mogelijk onvoldoende groen gerealiseerd. Door middel van inbreiding wordt de dichtheid van woningen hoger en neemt het aandeel groen af. Hiermee nodigt de omgeving niet uit tot een gezondere levensstijl. Daarnaast is de kans op gezondheidsklachten als gevolg van hittestress (zoals slapeloosheid) hoger in een bebouwd gebied met weinig groen. Dit leidt tot een negatief tot zeer negatieve beoordeling.

Zonder eisen te stellen aan klimaatadaptatie zal de toevoeging van woningen leiden tot meer 'stenige' kernen met onvoldoende groen. Daarmee neemt de kans op wateroverlast toe, zeker met het oog op het veranderende klimaat. Deze toenemende risico's met betrekking tot klimaatadaptatie zijn aanleiding voor een negatieve beoordeling.

Door de prioriteit bij de betaalbaarheid van woningen te leggen wordt voorkomen dat doelgroepen met een minder groot budget geen geschikte woning kunnen vinden. Hiermee ontstaat een inclusieve woningmarkt die met een woningaanbod dat past bij de vraag. Dit resulteert in een zeer positieve beoordeling.

Het verduurzamen van woningen in het lagere segment kan door de bijdrage van de gemeente worden versneld. Echter blijft het verduurzamen van de woning ook een verantwoordelijkheid van de huiseigenaar. De gemeente is afhankelijk van de bereidheid van de eigenaar, waardoor de versnelling een beperkt positief effect heeft.

Door de verduurzamingsmaatregelen ondergeschikt te maken aan de prijs van de woning worden de ambities op het gebied van duurzaamheid en energietransitie vertraagd. Dit heeft echter alleen effect op woningen in het lagere segment. Bij woningen die al een hogere vraagprijs hebben, vormt het doorberekenen van dergelijke maatregelen in de prijs van de woning een minder groot aandeel van die prijs. Dit leidt tot een licht negatieve beoordeling.

Betaalbaarheid boven ambities

5.2.3 Optimalisatie

Door eisen op te leggen kan een significante bijdrage geleverd worden aan de ambities. De gemeente kan een financiële bijdrage leveren (bijvoorbeeld door middel van subsidies) bij de realisatie van voldoende groen en het verduurzamen van woningen, zodat de ontwikkelaar niet alle kosten hoeft te dekken met de vraagprijs van de woning. Hoe meer budget de gemeente beschikbaar heeft, hoe beter de negatieve effecten gemitigeerd kunnen worden.

Een andere mogelijkheid is om specifiek woningen te bouwen voor doelgroepen die op dit moment scheef wonen. Scheef wonen gaat bijvoorbeeld over het wonen in een sociale huurwoning terwijl het inkomen daar te hoog voor is, of bijvoorbeeld een alleenstaande oudere die nog in een grote gezinswoning woont en dus relatief veel woonoppervlak tot zijn beschikking heeft. Met de bouw van de juiste nieuwe woningen kan de doorstroming op de woningmarkt worden verbeterd en komen meer geschikte en betaalbare woningen vrij. Daarmee kan een deel van de vraag naar betaalbare woningen worden ingevuld. Deze doorstroming wordt echter niet bereikt wanneer deze nieuwe woningen huisvesting bieden aan mensen van buiten de gemeente.

Een derde mogelijkheid is het realiseren van hoogbouw. Door woningen in de hoogte te realiseren blijft er relatief veel ruimte over voor bijvoorbeeld groenstructuren en waterberging. De ruimte die met hoogbouw wordt 'bespaard' kan gebruikt worden voor het treffen van klimaatadaptieve maatregelen. Daarbij dient wel rekening gehouden te worden met de inpassing van hoogbouw in

de omgeving. Door hoogbouw kan de ruimtelijke kwaliteit en het aanzicht van een kern veranderen.

6 Buitengebied

6.1 Botsproef 5: mogelijkheden VAB's

Naar verwachting krijgt de gemeente Altena te maken met leegstand van agrarische bebouwing. Dit is het gevolg van schaalvergroting en stoppende bedrijven in de landbouwsector. Op dit moment zijn er nog in beperkte mate mogelijkheden voor nieuwe functies op deze Vrijkomende Agrarisch Bebouwing (VAB's). In de Woonvisie 2021-2025 is echter wel uitgesproken dat de gemeente meer ruimte wil bieden voor woningbouw op het erf van VAB's. Het is echter nog de vraag welke rol de gemeente pakt bij deze functiewijzigingen. Dit leidt tot de volgende alternatieven:

- Stevige rol van de gemeente, of:
- Overlaten aan de initiatiefnemer.

Relevante informatie

De provincie Noord-Brabant heeft in samenwerking met de Wageningen University & Research onderzoek gedaan naar de leegstand van agrarisch vastgoed. Uit dit onderzoek blijkt dat de gemeente Altena naar verwachting te maken krijgt met 8,9 ha agrarische leegstand in de periode 2017-2030.

Tabel 6.1 Prognose van agrarische leegstand o.b.v. onderzoek in 2017 (bron: provincie Noord-Brabant en Wageningen University & Research)

	Gemeente Aalburg	Gemeente Werkendam	Gemeente Woudrichem	Totaal
Totale omvang (ha) agrarische bebouwing in 2017	15,3	13,17	16,75	45,22
Aantal gestopte bedrijven 2012-2017	22	35	20	77
Totaal areaal (ha) vrijgekomen agrarisch gebruik 2012-2017	0,67	1,47	1,3	3,44
Prognose aantal stoppers 2017-2030	20	24	21	65
Prognose totaal vrijkomend areaal (ha) agrarisch gebruik 2017-2030	2,9	3,01	2,99	8,9
Vrij en resterend areaal (ha) agrarisch gebruik 2012-2030	15,97	14,64	18,05	48,66
Prognose totaal vrijkomend areaal (ha) agrarische bebouwing 2017-2030	2,9	3,01	2,99	8,9
Areaal (ha) niet vrijgekomen agrarische bebouwing 2030	12,39	10,16	13,76	36,31

De gemeente heeft met de Woonvisie uitgesproken dat zij kansen ziet voor woningbouw op erven van VAB's. De provincie Noord-Brabant staat echter in beperkte mate nieuwe functies toe. Zo mag een bedrijfswoning onder voorwaarden een burgerwoning worden en ook collectieve woonvormen zijn alleen onder voorwaarden toegestaan op VAB's. Daarnaast is de bouw van meerdere losse woningen zonder gemeenschappelijk belang is niet mogelijk, evenals erfdeling.

Referentiesituatie

Het huidige beleid biedt beperkte mogelijkheden voor functieveranderingen van VAB's. Tegelijkertijd is er een trend gaande waardoor steeds meer agrarische bebouwing vrij komt. Dit resulteert in veel leegstaande VAB's in 2040.

6.1.1 Stevige rol van de gemeente

Toelichting alternatief

In dit alternatief pakt de gemeente een sturende rol door aan te geven welke functies gewenst zijn in VAB's en welke functies niet passen bij de ambities van de gemeente. Hiermee ontstaan heldere randvoorwaarden voor initiatieven.

Beoordeling

Gezondheid en veiligheid is voor dit alternatief beoordeeld als neutraal. De ruimte voor nieuwe functies wordt op bestaande erven (VAB's) gezocht. Daarmee neemt de hoeveelheid landbouwgrond niet toe (in het geval van sloop) of af (in het geval van functies buiten de bestaande erven). De landbouw geeft druk op het milieu, bijvoorbeeld in de vorm van geurbelasting en de uitstoot van fijnstof, waarmee gezondheidsrisico's voor omwonenden bestaan. Doordat de hoeveelheid landbouwgrond gelijk blijft, blijft de milieudruk gelijk, en blijven ook de gezondheidsrisico's gelijk. Dit is neutraal beoordeeld voor het domein gezondheid en veiligheid.

De komst van nieuwe functies in het buitengebied biedt een nieuw perspectief voor landbouwbedrijven, om via aanvullende inkomensstromen de bedrijfsvoering gezond te houden. Hierdoor kan meer ruimte ontstaan voor omgevingskwaliteiten, zoals landschap, natuur en biodiversiteit. Daarnaast wordt door de invulling van VAB-locaties leegstand en verloedering van bebouwing voorkomen. Dit resulteert in een positieve beoordeling op het domein omgevingskwaliteit.

De verbreding van functies in het buitengebied biedt nieuwe verdienmodellen, waardoor een positief economisch effect kan ontstaan. Daarnaast worden mogelijkheden voor wonen geboden in het buitengebied, waarmee invulling gegeven kan worden aan een deel van de woningbouwopgave. Het domein leefbaarheid is daarom beoordeeld als positief.

Tot slot is het domein duurzaamheid licht positief beoordeeld. De verbreding in het buitengebied biedt kansen voor de transitie naar kringlooplandbouw en het extensiever gebruik van de grond.

Stevige rol gemeente m.b.t. VAB's

6.1.2 Overlaten aan de initiatiefnemer

Toelichting alternatief

In dit alternatief komt het vinden van een juiste invulling van de VAB's te liggen bij de initiatiefnemer. Hieruit volgt voor de gemeente alleen een taak als toetsers van initiatieven. Dit betekent dat er vanuit initiatiefnemers verschillende voorstellen kunnen komen, waarbij de gemeente per initiatief de afweging moet maken of het wenselijk is.

Beoordeling

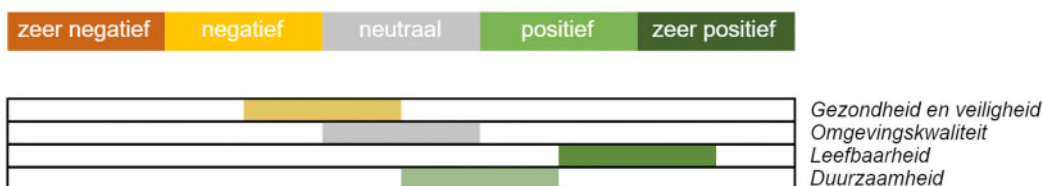
Wanneer de invulling van de VAB's overgelaten wordt aan initiatiefnemers is er weinig regie (en mogelijk weinig zicht) op welke activiteiten plaatsvinden. Dit kan leiden tot wildgroei. Dit brengt mogelijk ondermijning met zich mee, waardoor het gevoel van veiligheid in de gemeente negatief beïnvloed kan worden. Dit leidt tot een licht negatieve beoordeling op het domein gezondheid en veiligheid.

Doordat er mogelijk een grote verscheidenheid aan initiatieven met betrekking tot VAB's worden ondernomen, kan verrommeling van het landschap ontstaan. Bijvoorbeeld doordat de betreffende activiteit niet past in het landschap. Bij deze insteek met betrekking tot initiatieven is er geen duidelijk afwegingskader, waardoor mogelijk (natuurlijke, cultuurhistorische en landschappelijke) waarden worden aangetast. Een andere mogelijkheid is dat er geen initiatiefnemer gevonden kan worden waardoor de leegstand blijft bestaan. Tegelijkertijd biedt dit alternatief kansen voor de landbouwsector om zich te verbreden, waardoor meer (financiële) ruimte kan ontstaan natuur, biodiversiteit en het landschap. De kansen en risico's leiden gezamenlijk tot een neutrale beoordeling op het domein omgevingskwaliteit.

De verbreding van functies in het buitengebied biedt nieuwe verdienmodellen, waardoor een positief economisch effect kan ontstaan. De openheid richting initiatieven speelt (nieuwe) creatieve concepten in de hand, met positieve effecten op de economie of woningbouwopgave tot gevolg. Dit leidt tot een positieve tot zeer positieve beoordeling.

Tot slot is het domein duurzaamheid licht positief beoordeeld. De mogelijkheden voor verbreding in de landbouwsector biedt kansen voor de transitie naar kringlooplandbouw en het extensiever gebruik van de grond.

Overlaten aan initiatiefnemer

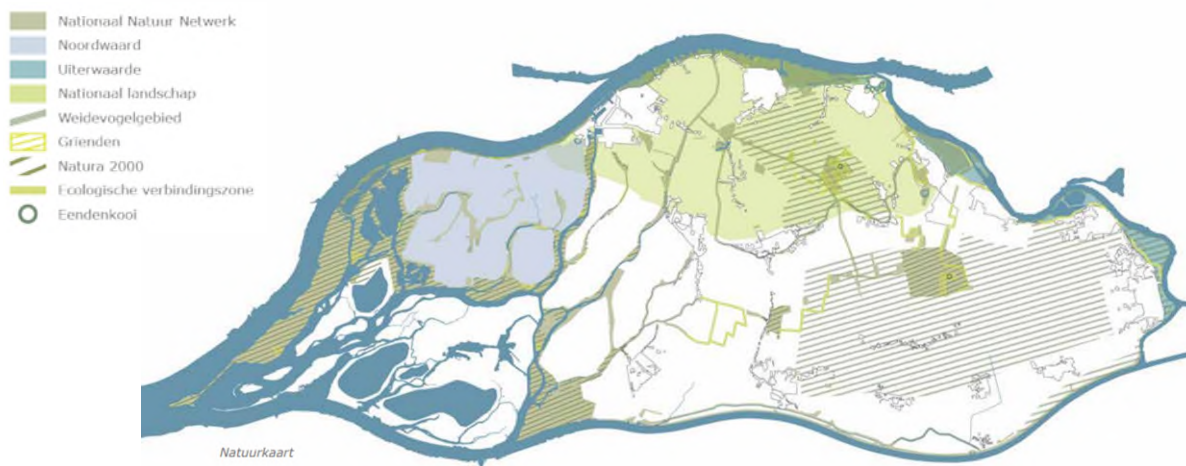
6.1.3 Optimalisatie

De effecten die plaatsvinden zijn sterk afhankelijk van de functie in VAB. Het is aan te raden om als gemeente wel uit te spreken welke activiteiten gewenst zijn, welke (natuurlijke, cultuurhistorische en landschappelijke) waarden de gemeente wil beschermen, maar ook een positieve grondhouding aan te nemen tegenover initiatieven uit de markt/samenleving die de kwaliteit van het buitengebied kunnen versterken.

Door in de omgevingsvisie de omgevingskwaliteiten en opgaven van de gemeente te benoemen, zijn de uitgangspunten voor ontwikkelingen helder. Daarmee kan de gemeente een duidelijke stip aan de horizon creëren én ruimte laten aan vernieuwende en creatieve ideeën.

6.2 Botsproef 6: ruimtevragende functies in het buitengebied

De gemeente Altena staat voor een groot aantal opgaven die ruimte vragen. Denk bijvoorbeeld aan de woningbouwopgave, de energietransitie en het versterken van de economische positie. Deze opgaven vragen ruimte, met name in het buitengebied. Tegelijkertijd zijn er in het buitengebied veel omgevingskwaliteiten aanwezig (zie onderstaand figuur) en kent de gemeente een sterke agrarische sector.

Figuur 6.1 Landschappelijke en natuurlijke waarden in de gemeente Altena

Deze bestaande en gewenste functies in het buitengebied zorgen voor botsende belangen. Aan de gemeenteraad is daarom de volgende vraag gesteld: Waar moet de prioriteit gelegd worden in het buitengebied, waarbij de volgende functies in volgorde gezet moesten worden:

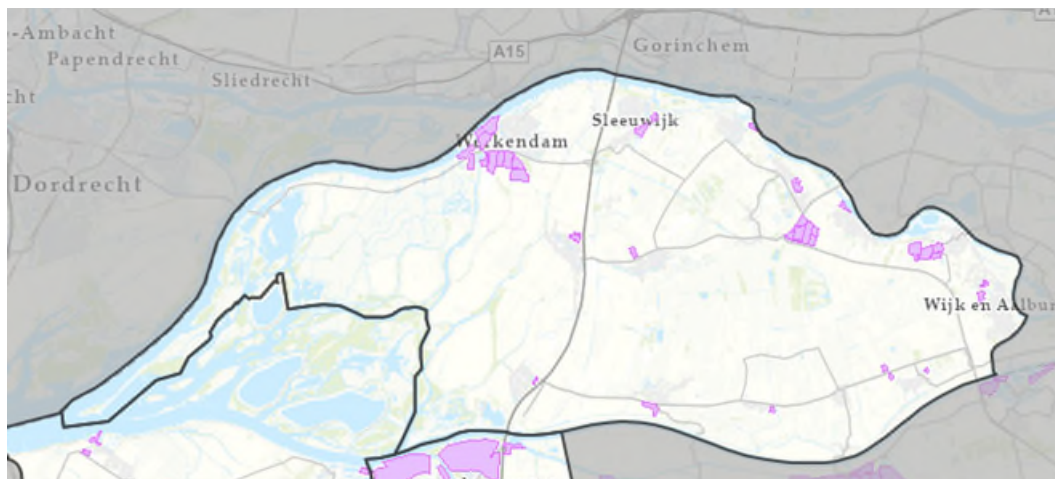
- Uitbreiding bedrijventerreinen
- Realisatie zonnevelden
- Woningbouwopgave
- Mobiliteit
- Buitengebied en landbouw
- Natuurontwikkeling en beschermd weidevogelgebied.

Hieronder is per functie beschreven in welke mate de functie ruimte vraagt. Daarbij zijn kansen en risico's benoemd aan de hand van de vier domeinen: gezondheid & veiligheid, omgevingskwaliteit, leefbaarheid en duurzaamheid.

6.2.1 Uitbreiding bedrijventerreinen

De gemeente ken verschillende bedrijventerreinen (zie onderstaand figuur). Aangezien er vrijwel geen voorraad uitgifbaar bedrijventerrein in de gemeente is, kan het uitbreiden van bedrijventerreinen de economische positie van de gemeente versterken. Er kunnen immers nieuwe bedrijven naar de gemeente getrokken worden, waarmee de werkgelegenheid groeit. Dit biedt kansen op het domein leefbaarheid.

Figuur 6.2 De ligging van bestaande bedrijventerreinen (bron: IBIS)

De uitbreidingsopgave betreft 20-25 ha om verdere groei van de economie te stimuleren. Dit ruimtebeslag is exclusief de haven in Werkendam. Door de uitbreidingsruimte zoveel mogelijk te zoeken aansluitend bij bestaande bedrijventerreinen, kan het negatieve effect door ruimtebeslag op het landschap en natuur beperkt worden. Dit vraagt echter wel om het transformeren van landbouwgronden ten behoeve van bedrijventerreinen, waardoor de economische positie van de landbouwsector wordt benadeeld.

Vanuit het domein omgevingskwaliteit is uitbreiding van de bedrijventerreinen in het noordelijk deel van de gemeente minder geschikt dan uitbreidingsruimte in de zuidelijke kant van de gemeente. Het noorden heeft namelijk te maken met de NHW en weidevogelgebieden. Het bedrijventerrein bij Sleeuwijk grenst bijvoorbeeld aan een weidevogelgebied waardoor uitbreiding op deze locatie een negatievere impact heeft op het domein omgevingskwaliteit dan een uitbreiding in het zuiden van de gemeente. Daar staat tegenover dat de economische meerwaarde van uitbreiding van grotere bedrijventerreinen (zoals rond Werkendam, Sleeuwijk, Giessen en Veen) groter zal zijn dan bij kleinere bedrijfslocaties. Dit betekent dat een uitbreiding van de bedrijventerreinen in het zuiden in beperkte mate positieve economische effecten teweegbrengen ten opzichte van uitbreidingen in het noorden van de gemeente.

Kansen/gewenste locaties	Risico's/ongewenste locaties
Uitbreiding van bedrijventerreinen is wenselijk in gebieden met economische meerwaarde en reeds aanwezige (grote) bedrijventerreinen.	De gebieden met omgevingskwaliteiten (zoals natuur en NHW) zijn geen geschikte locaties voor uitbreiding van bedrijventerreinen.

6.2.2 Realisatie zonnevelden

Vanuit het Klimaatakkoord heeft Nederland de opgave om 35 TWh duurzame energie op het land op te wekken, bijvoorbeeld in de vorm van wind- en zonne-energie. In regionaal verband wordt door middel van de Regionale Energiestrategie (RES) onderzocht wat de mogelijkheden zijn om te verduurzamen. Vanuit de RES West-Brabant ligt er voor de gemeente Altena een opgave voor zonnevelden met een jaaropbrengst van 36 GWh (circa 36 hectare). Er ligt geen opgave voor windenergie binnen de gemeente.

De inpassing van zonnevelden biedt risico's voor de omgevingskwaliteit. De openheid van het landschap kan worden aangetast. Er wordt daarom geadviseerd om de zonnevelden zo veel mogelijk te plaatsen op locaties die minder geschikt zijn voor andere opgaven en een minder hoge omgevingskwaliteit hebben. Denk bijvoorbeeld aan het plaatsen van zonnevelden langs de A27 of naast bedrijventerreinen. Deze locaties zijn vanwege de milieuaspecten (zoals geluid en luchtkwaliteit) minder geschikt voor woningbouw of natuurontwikkeling, bovendien wordt het landschap veelal reeds gedomineerd door de aanwezige functies. Het ontwikkelen van zonnevelden in de NHW of weidevogelgebieden wordt sterk afgeraden omdat daarmee deze kwaliteiten verloren zullen gaan.

Zonnevelden bieden koppelkansen met bijvoorbeeld recreatie. Denk bijvoorbeeld aan een landschapspark waarin duurzame energie wordt opgewekt, maar ook ruimte is voor sport- en speeltoestellen, picknickplekken en biodiversiteit.

Kansen/gewenste locaties	Risico's/ongewenste locaties
Wenselijke locaties voor zonnevelden zijn locaties waar vanwege milieuaspecten weinig ontwikkelingen mogelijk zijn, zoals langs de A27.	De gebieden met omgevingskwaliteiten (zoals natuur, NHW en het open landschap) zijn geen geschikte locaties voor zonnevelden.
Koppelkansen met recreatie	

6.2.3 Woningbouwopgave

In de gemeente Altena bestaat een grote vraag naar woningen. Op basis van de Woonvisie en de RIA is de woningbehoefte tot 2040 circa 5.000 woningen (waarvan 3.000 o.b.v. de Woonvisie en 2.000 o.b.v. de RIA). De opgave vanuit de Woonvisie wordt ingevuld door middel van inbreiding. De aanvullende opgave vanuit de RIA moet echter gezocht worden buiten de bestaande kernen, waardoor ruimte wordt gevraagd in het buitengebied voor 2.000 extra woningen. Het ruimtebeslag van recente woningbouwontwikkelingen in de gemeente Altena is ongeveer 450 m² per woning (inclusief functies zoals groen en parkeren). Hiermee komt het ruimtebeslag van 2.000 woningen in het buitengebied neer op ongeveer 90 ha.

De locatiekeuze voor de woningbouwopgave hangt sterk samen met botsproef 3 (zie de beoordeling in paragraaf 5.1). De bouw van woningen biedt namelijk kansen voor het domein leefbaarheid. Door nieuwe woningen te bouwen wordt voldaan aan de vraag. Zo krijgt iedereen de mogelijkheid om een passende woning te vinden. Door woningen bij te bouwen kan het draagvlak voor voorzieningen in specifieke kernen worden vergroot en is ook enige invloed uit te oefenen op de beschikbaarheid van personeel voor bedrijven.

Er dient echter wel ruimte gevonden te worden voor deze woningen. Daarmee bestaan risico's voor de omgevingskwaliteit. De Natura 2000-gebieden, het NNN, de weidevogelgebieden en de Nieuwe Hollandse Waterlinie zijn bijvoorbeeld minder geschikt om woningen te bouwen. Door ruimte te zoeken in het buitengebied kunnen kwaliteiten van het landschap (zoals de openheid) aangetast worden en landbouwgebied verloren gaan. Daarmee brengt de woningbouwopgave risico's met zich mee voor het domein omgevingskwaliteit.

Ook het aspect gezondheid is relevant voor de nieuwe woningen. Bij voorkeur worden deze niet gebouwd nabij milieuhinder veroorzakende functies (zoals industrie en de snelweg) om blootstelling aan geluid, veiligheidsrisico's en andere milieurisico's te voorkomen.

Kansen/gewenste locaties	Risico's/ongewenste locaties
Kansen om te voldoen aan woningbouwopgave en vitaliteit/leefbaarheid van dorpen te verbeteren.	De gebieden met omgevingskwaliteiten (zoals natuur, NHW en het open landschap) zijn geen geschikte locaties voor woningbouw.
Gewenste locaties voor woningbouw zijn gebieden met weinig risico's ten aanzien van gezondheid en veiligheid.	Gebieden met hoge emissies (zoals geluid en luchtverontreiniging) en/of hoge veiligheidsrisico's zijn geen geschikte locaties voor woningbouw.

6.2.4 Mobiliteit

Wat betreft mobiliteit is er ruimte nodig voor de verbreding van de A27, bijvoorbeeld bij de afslag Werkendam (zie onderstaand figuur). Dit ruimtebeslag is echter beperkt ten opzichte van de overige opgaven. Daarnaast zijn er lokaal enkele verbeteringen nodig om de doorstroming van verkeer te verbeteren. In de woongebieden is de verwachting dat de mobiliteitsopgave geen extra ruimte vraagt. Door nieuwe vormen van (deel)mobiliteit en het stimuleren van duurzaam vervoer (zoals fietsen, wandelen en het openbaar vervoer) is de verwachting dat er in de kernen minder ruimte nodig is voor de auto.

Figuur 6.3 Ontwerptekening verbreding A27 (bron: Rijkswaterstaat)

Door in te zetten op de mobiliteitstransitie kan ook een verbetering van de milieu- en gezondheidssituatie ontstaan. De emissie van geluid en luchtverontreinigende stoffen neemt af en mensen worden gestimuleerd om te bewegen (fietsen en wandelen). Daarmee ontstaan positieve effecten op het domein gezondheid en veiligheid.

Kansen/gewenste locaties	Risico's/ongewenste locaties
Ruimtebeslag is beperkt. In dorpen kan een gezondere en veiligere leefomgeving ontstaan.	Geen

6.2.5 Buitengebied en landbouw

De landbouwsector heeft te maken met stoppende bedrijven. Deze landbouwgronden van het stoppende bedrijf worden vaak overgenomen door andere agrarische bedrijven (schaalvergroting). Schaalvergroting gaat vaak gepaard met het verwijderen van landschapselementen en het toepassen van meer monoculturen. Daarmee zorgt de landbouwsector voor een hoge druk op het milieu en een negatieve impact op de omgevingskwaliteiten.

De landbouwtransitie is erop gericht om deze negatieve impact van de landbouwsector te verminderen door strengere milieunormen te stellen en de integratie van natuurbeheer in agrarische ondernemingen te stimuleren. Dit vraagt echter om flinke investeringen van de agrarische sector, waardoor deze sector economisch gezien onder druk is komen te staan.

In de gemeente Altena is de landbouwsector geen ruimtevrager. Binnen het huidige landbouwareaal kan een omschakeling gemaakt worden naar duurzame vormen van landbouw. De bedreiging voor de landbouwsector zijn echter de ruimtevragende functies, zoals woningbouw, bedrijventerreinen en zonneparken. Het gevaar is dat deze ontwikkelingen ten koste gaan van

landbouwgrond, waardoor de economische positie van de landbouwsector verder wordt benadeeld.

Kansen/gewenste locaties	Risico's/ongewenste locaties
Geen ruimtevrager. Binnen het huidige areaal kan een omslag worden gemaakt naar duurzamere vormen van landbouw, waarmee positieve effecten ten aanzien van gezondheid, omgevingskwaliteit en duurzaamheid kunnen worden bereikt.	Huidige ruimte voor landbouw staat onder druk door o.a. woningbouw, bedrijventerreinen en de zonneparken.

6.2.6 *Natuurontwikkeling en beschermd weidevogelgebied*

Lokaal kunnen extra verbindingen gerealiseerd worden tussen natuurgebieden, zodat een robuust Natuurnetwerk Brabant ontstaat. Natuurontwikkeling is in de gemeente Altena echter geen grote ruimtevrager (in tegenstelling tot natuurbehoud). De natuur kan wel hinder ondervinden van de overige opgaven in de gemeente. Bouwen in, of direct naast natuurgebieden (waaronder weidevogelgebieden) geeft risico's op een (verdere) achteruitgang van de biodiversiteit. Ook kan de woningbouwopgave de recreatiedruk in de natuurgebieden verhogen. Daarnaast kan de uitstoot van stikstof (als gevolg van de verkeersgeneratie, landbouwsector en/of emissies door bedrijven) leiden tot negatieve effecten in stikstofgevoelige natuurgebieden. De twee Natura 2000-gebieden in de gemeente, de Biesbosch en Loevestein, Pompveld & Kornsche Boezem, bevinden zich in een overspannen situatie met betrekking tot stikstofdepositie. De grote uitdaging voor de gemeente is dan ook om ontwikkelingen mogelijk te maken, zonder dat dit leidt tot (verdere) overbelasting van natuurgebieden. Niet alles kan en mag, waardoor er een tekort aan woningen en bedrijfsruimte kan blijven bestaan. Dit heeft negatieve gevolgen op het domein leefbaarheid.

Kansen/gewenste locaties	Risico's/ongewenste locaties
Geen grote ruimtevrager.	Natuurgebieden zijn geen geschikte locaties voor ruimtevragende functies. Ook op afstand van natuurgebieden kunnen negatieve effecten ontstaan op natuur. Mogelijk kunnen niet alle gewenste ontwikkelingen gerealiseerd worden binnen de wettelijke vereisten t.a.v. natuurbescherming.

6.2.7 *Optimalisatie*

De grote uitdaging voor de gemeente Altena is het vinden van ruimte voor ontwikkelingen, waarbij het negatieve effect op de omgevingskwaliteit beperkt blijft. Er wordt aangeraden om functies zo veel mogelijk te combineren (zoals een combinatie van natuur en recreatie of een combinatie van zonne-energie en een bedrijventerrein). Ook wordt ook geadviseerd om bij de locatiekeuze de meest kwetsbare gebieden uit te sluiten van ontwikkelingen en ruimte te zoeken op plekken waar een ontwikkeling minder negatieve impact heeft. Zo dienen de omgevingskwaliteiten als ruimtelijk afwegingskader. Bepaalde zones kunnen uitgesloten worden van ontwikkelingen, waardoor andere zones meer voor de hand liggen.

7 De omgevingsvisie als geheel

De botsproeven uit de voorgaande hoofdstukken zijn met de beoordeling op de vier domeinen en de mogelijkheden voor optimalisaties voorgelegd aan de gemeenteraad van Altena. Deze richtinggevende keuzes zijn verwerkt in de omgevingsvisie.

De adviezen die zijn beschreven in hoofdstuk 7 en 8 zijn gegeven op de 70% versie van de omgevingsvisie (november 2021). De omgevingsvisie en het OER zijn namelijk parallel aan elkaar opgesteld. Na de keuzesessie met de gemeenteraad is de omgevingsvisie (70%-versie) opgesteld en is het OER geschreven. Op deze manier konden de adviezen uit het OER tijdig verwerkt worden in de ontwerp-omgevingsvisie. In paragraaf 7.4 is een overzicht gemaakt van de aanbevelingen uit dit OER die zijn verwerkt in de ontwerp-omgevingsvisie. Dit sluit aan bij het doel van het OER, namelijk het volwaardig en vroegtijdig meewegen van het omgevingsbelang bij de besluitvorming rondom de omgevingsvisie.

In de volgende paragraaf is eerst een overzicht gegeven van de richtinggevende keuzes op basis van de botsproeven. Vervolgens is beschreven hoe de omgevingsvisie (waarin deze richtinggevende keuzes zijn verwerkt) is opgebouwd. Daarmee wordt op hoofdlijnen toegelicht wat de inhoud van de omgevingsvisie is. Dit is vervolgens beoordeeld, waarbij aanbevelingen zijn gegeven voor verdere aanscherping van de omgevingsvisie om positieve effecten te versterken en/of negatieve effecten op de leefomgeving te beperken.

7.1 Uitkomsten botsproeven

De gemeenteraad van Altena heeft richtinggevende keuzes gemaakt over hoe omgegaan wordt met de opgaven in de gemeente. Hieronder is een overzicht gegeven van deze richtinggevende keuzes.

Tabel 7.1 Overzicht van de richtinggevende keuzes n.a.v. de botsproeven

Botsproef nr.	Richtinggevende keuzes
1	De gemeente hanteert de wettelijke normen voor de verschillende gezondheidsaspecten, zodat er ruimte blijft bestaan voor (nieuwe) ontwikkelingen in de gemeente.
2	De gemeente zet in op het behoud van de cultuurhistorische waarden van de NHW, maar gaat daarbij wel actief op zoek naar mogelijkheden voor ontwikkelingen. De kernkwaliteiten van de NHW leveren in bepaalde zones (zoals de schootsvelden en het inundatiegebied) meer beperkingen op voor nieuwe ontwikkelingen, dan in de overige zones.
3	Om te kunnen voorzien in de woningbouwopgave én als impuls voor de leefbaarheid en vitaliteit van kernen, is het van belang dat er in en rondom alle kernen van de gemeente wordt gebouwd. De prioriteit ligt bij inbreiding, maar uitbreiding van kernen wordt niet uitgesloten door de forse woningvraag. Daarnaast wordt gekeken naar manieren om bestaande woningen te benutten voor de realisatie van nieuwe woningen, zoals woningsplitsing.
4	De gemeente zet in op betaalbare woningen zodat inwoners met minder geld (zoals starters) ook een woning kunnen vinden in Altena. Tegelijkertijd gaat de gemeente ook voor duurzaam, energieneutraal en klimaatadaptief wonen, zodat de woningvoorraad zo toekomstbestendig mogelijk is.
5	De gemeente biedt flexibele mogelijkheden voor de invulling van VAB's, zoals bedrijvigheid, recreatieve functies, kleinschalige zorgfuncties en mogelijkheden voor collectieve woonvormen. De invulling van VAB's wordt in overgelaten aan de markt, maar de gemeente zorgt wel voor enige sturing. Dit betekent dat de gemeente kan adviseren om bepaalde VAB's te slopen wanneer de VAB in een gevoelig gebied ligt en herontwikkeling niet wenselijk is. Dit is bedoeld om de agrarische sector niet te belemmeren.

6 De gemeente staat voor een aantal belangrijke ruimtevragende opgaven, zoals de woningbouwopgave en de ruimte voor bedrijvigheid. Tegelijkertijd moet het open en landelijke karakter behouden blijven. Met een landschappelijk inpassingsplan kan een initiatiefnemer aantonen hoe een initiatief in het buitengebied de landschappelijke waarde behoudt of zelfs versterkt.

7.2 De opbouw van de omgevingsvisie

De omgevingsvisie bestaat niet alleen uit onderwerpen en opgave die aan bod zijn gekomen door middel van botsproeven. Alle informatie die is opgehaald met de participatie, leefomgevingsfoto, beleidsinventarisatie en input vanuit de ambtelijke organisatie zijn verwerkt tot de omgevingsvisie.

Deze omgevingsvisie is opgebouwd uit vier 'bouwstenen':

- **Waarden:** de waarden geven aan wat de kracht van de gemeente Altena is. De waarden bepalen het 'DNA' en de identiteit van de gemeente. Deze waarden wil de gemeente graag behouden of zelfs versterken met nieuwe initiatieven.
- **Ambities:** onder de ambities staan de belangrijkste doelen voor en van Altena in de komende jaren. Er zijn vier ambities geformuleerd die aangeven waar de gemeente naar toe wil werken;
- **Gebieden:** in de omgevingsvisie is beschreven waar de gemeente nu staat, wat er op de gemeente af komt en welk toekomstperspectief de gemeente voor ogen heeft. Dit betreft de acht deelgebieden zoals beschreven in paragraaf 2.1;
- **Thema's:** onder de thema's staat beschreven waar de gemeente naar toe wil met een bepaald onderwerp. Voorbeelden van thema's zijn wonen, bereikbaarheid en agrarische sector.

Om op hoofdlijnen een beeld te geven van de inhoud van de omgevingsvisie worden de ambities en de waarden nader toegelicht in de volgende paragraaf. Bij de beoordeling van de omgevingsvisie als geheel (paragraaf 7.3) worden indien nodig citaten uit de 70%-versie van de omgevingsvisie aangehaald met betrekking tot de thema's en/of gebieden.

7.2.1 Waarden

In de omgevingsvisie zijn vijf waarden opgenomen. De gemeente wil deze waarden behouden en waar mogelijk versterken. Hieronder is per waarde een nadere toelichting opgenomen.

Landschap

Het landschap van de gemeente Altena kenmerkt zich door de openheid en het water. Globaal bestaat de gemeente uit twee grote landschapsstructuren, namelijk het rivierkleinlandschap in het oosten en het voormalige getijdengebied in het westen.

In de omgevingsvisie zijn de gebiedskwaliteiten benoemd. Deze kwaliteiten wil de gemeente in de toekomst behouden en waar het kan versterken. Met een landschappelijk inpassingsplan kan een initiatiefnemer aantonen hoe het initiatief de landschappelijke waarden behoudt of zelfs versterkt.

Het gaat om de volgende gebiedskwaliteiten:

- De beslotenheid en onregelmatige verkaveling van de oeverwallen;
- Bijzondere elementen en bebouwingen op de oeverwallen, zoals (relicten van) kastelen, forten, bunkers, dijklinten en oude boerenerven;
- Alle elementen die herinneren aan de Oude Maas (waterloop en oude kronkelige dijkloop);
- De boomrijen die op een aantal locaties langs, zelfs op, de dijk, van de Bergsche Maas staan en dit grootschalige landschap aantrekkelijker maken;
- De natuurwaarden in de uiterwaarden;
- De openheid en verre zichten in het open middengebied;
- Bijzondere elementen in het open middengebied, zoals de grienden en eendenkooien;
- De unieke natuurwaarden van het Pompveld.

Cultuurhistorie en erfgoed

De gemeente Altena is rijk aan cultuurhistorische waarden die samenhangen met de grote landschapsstructuren. Het cultureel erfgoed vormt de basis voor de ruimtelijke kwaliteit. De gemeente onderscheidt de NHW, monumenten en beschermd stadsgezicht en archeologische waarden.

Met betrekking tot de NHW zet de gemeente in op het behouden, beleven en beschermen van het erfgoed. Uitgangspunt is het behoud van de cultuurhistorische waarden van de NHW maar daarbij gaat de gemeente wel actief zoeken naar mogelijkheden die er zijn voor ontwikkelingen. De kernkwaliteiten van de NHW leveren in bepaalde zones (zoals de schootsvelden en het inundatiegebied) meer beperkingen op voor nieuwe ontwikkelingen, dan in de overige zones.

De gemeente zet zich daarnaast in om de monumenten en het beschermd stadsgezicht van de vesting Woudrichem te beschermen. De omgang met archeologische waarden is reeds uitgewerkt in het archeologiebeleid van de gemeente.

Natuur

De gemeente kent uitgestrekte natuurgebieden, die belangrijk zijn voor een grote diversiteit aan plant- en diersoorten. Het gaat hier niet alleen om de gebieden die onderdeel uitmaken van de deelgebieden Noordwaard, Natura 2000-gebieden en uiterwaarden. De waarde natuur is breder dan deze gebieden en betreft bijvoorbeeld ook het Natuurnetwerk Nederland, ecologische verbindingzones en weidevogelgebieden. De gemeente zet zich in om deze natuurwaarden te behouden en waar mogelijk te versterken.

Water

De gemeente wil meer in zetten op de aanwezigheid van water in de gemeente. Het water vormt een belangrijk onderdeel van de historie van de gemeente en vormt een randvoorwaarde voor allerlei functies, waaronder landbouw, natuur en cultuurhistorie.

Het diepe grondwater en oppervlaktewater wordt beschermd, zodat het geschikt blijft voor toekomstige drinkwaterwinning. Daarnaast wordt de waterkwaliteit verbeterd door de kans op vervuilingen in het oppervlaktewater terug te brengen. Daarnaast moeten agrarisch natuurbeheer en kringlooplandbouw bijdragen aan de verbetering van de waterkwaliteit.

De gemeentelijke watertaken zijn gericht op drie zorgplichten, namelijk voor afvalwater, hemelwater en grondwater. De waterkwaliteitsdoelen worden daarbij afgestemd met gebiedsfuncties, zoals landbouw, natuur en recreatie. Daarnaast wordt ingespeeld op het veranderende klimaat.

Tot slot wordt Werkendam al eeuwenlang gekenmerkt door havens. Naast dat de haven van Werkendam een belangrijke economische drager is voor de gemeente Altena, heeft het ook een historische betekenis. De haven is onlosmakelijk verbonden met het werken met en vechten tegen de rivieren. De gemeente wil de haven dan ook behouden en waar mogelijk versterken.

Dorps DNA

Een belangrijke waarde van de gemeente is de diversiteit van de kernen. De gemeente Altena kent een hechte gemeenschap in verschillende dorpen. Inwoners voelen zich nauw betrokken bij hun dorp en voelen een sterke sociale cohesie binnen het dorp. Elk dorp is uniek en heeft haar eigen identiteit. De eigenheid van de dorpen is een kracht die de gemeente wil behouden, omdat het de hechte samenleving kenmerkt.

7.2.2 De ambities

In de omgevingsvisie van de gemeente Altena staan vier ambities centraal. Hieronder is per ambitie toegelicht wat de ambitie inhoudt op basis van de 70%-versie van de omgevingsvisie.

Ambitie 1: groenblauwe oase

- De gemeente toont ambitie op het gebied van de gezonde en veilige leefomgeving en werkt toe naar een gemeente waarin overal voldaan wordt aan de wettelijke normen. Bij nieuwe initiatieven is er aan de voorkant aandacht voor gezondheid en veiligheid.
- De gemeente zet zich in om de lokale natuurwaarden zowel buiten als binnen de kom op peil te houden en te versterken.
- De gemeente zet zich in om verbindingen te leggen tussen verschillende plekken met een (relatief) hoge ecologische waarde, zowel in het buitengebied als in de kern.
- Om een robuuste en duurzame leefomgeving te creëren gaat de gemeente de biodiversiteit versterken.
- Het landelijke karakter van Altena en de regio West-Brabant biedt kansen om een groen hart met hoogwaardig erfgoed te zijn tussen grootstedelijke cluster.

Ambitie 2: leefbare en veilige woonomgeving

- Om te kunnen voorzien in de woningbehoefte én als impuls voor de leefbaarheid en vitaliteit van kernen is het van belang dat er bij alle kernen van Altena kan worden gebouwd.
- De gemeente wil de zelfredzaamheid en de samenredzaamheid, die in de lokale cultuur geworteld zit, blijven ondersteunen met goede voorzieningen en accommodaties.
- In de toekomst ziet de gemeente de centra als dorpsharten met een brede sociale functie. Een plek gericht op ontmoeting. De levendigheid, veilige bereikbaarheid en het verblijfsklimaat staan voorop.
- De gemeente kan niet in iedere kern voorzieningen van voldoende kwaliteit waarborgen. De gemeente ziet daarbij een netwerk van dorpen die elkaar aanvullen met een optimaal aanbod voor Altena als geheel.
- De gemeente ziet groen en bomen als onmisbaar basiselement van een waardevolle en prettige leefomgeving.

Ambitie 3: duurzame ontwikkeling⁴

- Altena wordt steeds duurzamer. Daarbij wordt samengewerkt tussen de gemeente, inwoners en bedrijven. De ambitie is om in 2046 een CO₂-neutrale gemeente te zijn. Deze ambitie wordt behaald door minder energie te verbruiken, meer energie zelf op te wekken, woningen en gebouwen te isoleren en aardgasvrij te maken en de mobiliteit te verduurzamen.
- De gemeente zet zich specifiek in voor duurzaam, energieneutraal en klimaatadaptief wonen, zodat onze woningvoorraad zo toekomstbestendig mogelijk is. Hier liggen met name uitdagingen in het aanpassen van de bestaande voorraad.
- Het watersysteem is in 2050 waterrobuust ingericht op extreem weer (droogte en extreme regen) met meer ruimte, zowel qua (water)oppervlak als in de bodem.
- De gemeente zet zich in voor een toekomstbestendig buitengebied met natuurinclusieve en circulaire landbouw.

Ambitie 4: sterk ondernemerschap

- Ruimte voor bedrijven op bedrijventerreinen door vraaggericht te ontwikkelen.
- Verder doorontwikkelen van het maritieme cluster en de haven.
- Kansen verzilveren binnen toerisme en recreatie door inzet op duurzaam kwaliteitstoerisme.
- Lokaal ondernemerschap als kracht van de dorpen blijven faciliteren.
- Sterke agrarische sector en meer flexibiliteit voor invulling van VAB's.

7.3 Beoordeling van de omgevingsvisie

7.3.1 Algemene bevindingen

Beschouwing van de richtinggevende keuzes

De richtinggevende keuzes dragen bij aan de mogelijkheden voor ontwikkelingen in de gemeente, denk bijvoorbeeld aan de ontwikkeling van woningen en bedrijvigheid. Met dergelijke ontwikkelingen kan tevens de levendigheid en vitaliteit van kernen bevorderd worden.

Bij twee botsproeven is er echter geen nadrukkelijke richting uitgesproken. Dit betreft botsproef 4 (stapeling van opgaven vs. de betaalbaarheid van woningen) en botsproef 6 (ruimtevrage functies in het buitengebied). Bij botsing 4 is in paragraaf 5.2 benoemd dat opgaven gerelateerd aan woningbouw, zoals klimaatadaptatie, duurzaam bouwen en voldoende groen, de prijs van woningen kan opstuwten. Met de omgevingsvisie wordt ingezet op zowel deze opgaven, als betaalbare woningen. Bij botsing 6 is in paragraaf 6.2 gestuurd op een prioriteren van ruimtevrage functies. In de omgevingsvisie is deze prioritering niet aangebracht.

Botsing 4

Voor botsing 4 betekent dit dat het risico bestaat dat er onvoldoende woningen worden gerealiseerd in bepaalde prijsklassen. Deze risico's kunnen ondervangen worden door middel van monitoring. Dit betekent dat goed bijgehouden moet worden wat het woningaanbod is ten opzichte van de vraag. Zo wordt duidelijk of steviger sturing van de gemeente op het woningaanbod noodzakelijk is.

Niet alleen de woningvoorraad dient gemonitord te worden, ook de mate waarin de leefomgeving klimaatadaptief wordt ingericht. Hoe groot is bijvoorbeeld de kans op hittestress en wateroverlast als gevolg van het veranderende klimaat? En worden vervolgens voldoende maatregelen getroffen om de negatieve effecten door klimaatverandering te beperken?

---

⁴ Dit betreft de benaming van de ambitie uit de 70%-versie van de omgevingsvisie. In de ontwerp-omgevingsvisie heet deze ambitie 'klimaatbestendig, CO₂-neutraal en circulair'.

Botsing 6

Voor botsing 6 betekent het uitblijven van een harde prioritering van functies dat er heldere afwegingskaders moeten bestaan, zodat een goede afweging gemaakt kan worden tussen verschillende ruimtevragende functies. Met name aan de randen van bestaande kernen zijn volgens de omgevingsvisie ontwikkelingen beoogd. Hier komen de opgaven met betrekking tot woningbouw en het realiseren van kleinschalige zonneparken (tot 6 ha) samen.

Deze ontwikkelingen kunnen met elkaar botsen, en met bestaande kwaliteiten. Nieuwbouw van woningen kan natuurlijk gecombineerd worden met het plaatsen van zonnepanelen op daken, de woningen moeten immers moeten voldoen aan de eisen voor Bijna Energieneutrale Gebouwen (BENG). Maar bij de realisatie van een zonnepark nabij een kern kunnen botsende belangen ontstaan, omdat men doorgaans niet graag naast een zonnepark woont en de ruimtelijke kwaliteit en recreatieve functie van de dorpsrand verloren kan gaan. Het is van belang om hierbij een integrale aanpak te zoeken. Denk voorbeeld aan concepten waarbij de bewoners (deels) eigenaar worden van het zonnepark en kunnen profiteren van energieopbrengsten van dit park, of een zonnepark waar bewoners (recreatief) gebruik van kunnen maken. Daarmee kan het draagvlak voor een zonnepark in de nabije omgeving van een kern worden vergroot.

Tot slot zijn de cumulatieve effecten van verschillende ontwikkelingen niet goed te voorspellen. Het is namelijk onzeker wat waar gaat gebeuren. Dit vraagt om monitoring van effecten, met name in de uitvoeringsfase.

Waarden als toetsingskader

De waarden van de gemeente Altena zijn verweven in de ambities. Een voorbeeld is de groenblauwe oase waarbij ingezet wordt op het behouden en versteken van de waarde natuur. Daarmee wordt benadrukt dat ontwikkelingen alleen mogelijk zijn wanneer deze passen binnen de waarden van de gemeente.

Door concreet te benoemen welke gebieden aangewezen zijn als waarde (bijvoorbeeld de NHW, de uiterwaarden en de weidevogelgebieden) ontstaat een toetsingskader. Uit de omgevingsvisie wordt duidelijk dat in de gebieden die opgenomen zijn als waarde, bescherming van deze waarden centraal staat. Een ontwikkeling die in deze waardevolle gebieden plaatsvindt moet aan dit toetsingskader voldoen worden. Dit betekent dat bij elke ontwikkeling in waardevol gebied de vraag wordt gesteld: schaadt, behoudt of versterkt de ontwikkeling de aangewezen waarde op deze plek? Op basis van deze vraag kan de gemeente besluiten het initiatief al dan niet te ondersteunen. Het is daarbij noodzakelijk dat de bescherming van waardevolle gebieden wordt vertaald in het omgevingsplan.

Haven Werkendam

Met de omgevingsvisie wordt ingezet op de uitbreiding van het maritieme cluster met een nieuwe haven in Werkendam. Deze grote ontwikkeling sluit niet aan op alle onderdelen van de omgevingsvisie. Deze doelstelling is sterk ingestoken vanuit de waarde 'water' en de ambitie 'sterk ondernemerschap', maar biedt risico's voor de waarden 'natuur' en de ambitie 'groenblauwe oase'. Met de ambitie 'groenblauwe oase' zet de gemeente in "om de lokale natuurwaarden zowel buiten als binnen de kom op peil te houden en te versterken." Het is sterk de vraag of de havenuitbreiding past binnen de aangewezen natuurwaarden die volgens de omgevingsvisie beschermd moeten worden. Bij de nadere uitwerking dient daarom onderzocht te worden hoe deze uitbreiding gerealiseerd kan worden, zodat de ontwikkeling aansluit bij de doelen met betrekking tot natuur uit de omgevingsvisie. In de passende beoordeling (bijlage 1) zijn deze risico's

nader beschreven. Daarnaast loopt er al een MIRT⁵-onderzoek waarin de mogelijkheden voor deze havenuitbreiding worden onderzocht.

Ambitieniveau milieuthema's

De omgevingsvisie zet nadrukkelijk in op het creëren van een veilige en gezonde leefomgeving. Denk bijvoorbeeld aan het stimuleren van duurzame vervoersmiddelen en toevoeging van groenstructuren. De 'doelstelling' om de wettelijke normen te hanteren met betrekking tot de milieuthema's (zoals geluid, luchtkwaliteit, bodemkwaliteit en externe veiligheid) sluit eigenlijk niet aan op de doelstellingen in de visie om de gezondheid en veiligheid van de leefomgeving verder te verbeteren. Met de komst van de Omgevingswet bestaat juist de mogelijkheid om als gemeente (gebiedsgerichte) normen op te stellen, om zo de gezondheid en veiligheid te verbeteren.

Doorwerking in het omgevingsbeleid

In de omgevingsvisie wordt nog weinig doorkijk gegeven naar het omgevingsbeleid. Met het omgevingsbeleid wordt het beleid bedoeld dat voortkomt uit de omgevingsvisie, denk bijvoorbeeld aan programma's, het omgevingsplan en monitoringsprogramma's. Door in de omgevingsvisie te benoemen hoe de ambities en doelstellingen verankerd worden in het beleid van de gemeente, wordt een eerste stap gezet naar de nadere uitwerking van deze ambities. Er wordt dan ook geadviseerd om in de ontwerp-omgevingsvisie aan te geven welke programma's de gemeente voornemens is om op te stellen. In hoofdstuk 8 wordt nader ingegaan op deze doorwerking en zijn hiervoor aanbevelingen gegeven.

7.3.2 *Effecten op gezondheid en veiligheid*

Mobiliteitstransitie

De gemeente Altena zet met de omgevingsvisie in op de mobiliteitstransitie. Zo wordt naast het verbeteren van de bereikbaarheid voor gemotoriseerd verkeer, ook ingezet op het verbeteren van de infrastructuur voor het openbaar vervoer, deelmobiliteit en (elektrisch) fietsen. Tot slot wil de gemeente dat wanneer men toch de auto pakt, dit zoveel mogelijk schoon/emissieloos gebeurt.

De inzet op de mobiliteitstransitie zorgt voor minder autobewegingen, omdat er wordt ingezet op alternatieve vervoersmiddelen. Daarnaast wordt gebruik gemaakt van schonere voertuigen. Dit leidt tot minder emissies van bijvoorbeeld geluid en luchtverontreinigende stoffen. De inzet op fietsen leidt ook nog eens tot een gezondere levensstijl met meer lichaamsbeweging. De mobiliteitstransitie zorgt daarom voor positieve effecten op het domein gezondheid en veiligheid.

Verduurzaming landbouw

In de gemeente Altena is de landbouw een belangrijke pijler van het landelijk gebied. In de omgevingsvisie is benoemd dat een duurzame ontwikkeling van de landbouwsector, in samenhang met klimaatverandering en ecologische waarden, wenselijk is. Dit komt neer op natuurinclusieve en circulaire landbouw. Deze vormen van landbouw maken extensiever gebruik van de grond. Daarmee kan de druk op het milieu verkleind worden (denk bijvoorbeeld aan geurbelasting of de uitstoot van fijnstof). Naast de milieudruk kan ook de omgevingskwaliteit (zoals bodemkwaliteit en biodiversiteit) verbeteren met deze extensievere vormen van landbouw.

In de omgevingsvisie is de richtinggevende keuze opgenomen (natuurinclusieve en circulaire landbouw). Dit is een goede maar hoge ambitie, zeker voor de gemeente Altena met een grote agrarische sector. Het wordt daarom aangeraden om alvast over de uitvoering van dit beleid na te denken. De omgevingsvisie kan aangescherpt worden met deze doorkijk naar de uitvoering (met

---

⁵ MIRT staat voor meerjarenprogramma infrastructuur, ruimte en transport.

welk type maatregelen wil de gemeente deze ambitie bereiken of wordt dit nader uitgewerkt in bijvoorbeeld een programma?). Waarmee wordt de haalbaarheid van de ambitie verduidelijkt, zodat de omslag naar duurzame vormen van landbouw (en de bijbehorende positieve effecten op het milieu) daadwerkelijk wordt ingezet.

Bedrijventerreinen

De gemeente Altena kent relatief veel verschillende bedrijventerreinen. Dit zijn grotere bedrijventerreinen bij Werkendam, Giessen en Veen, maar ook kleinere bedrijventerreinen bij bijvoorbeeld Dussen, Almkerk en Hank. Met de omgevingsvisie zet de gemeente in op vraaggericht ontwikkelen van bedrijventerreinen. Dit betekent dat de eindgebruiker al bekend is voordat het bedrijventerrein wordt ontwikkeld. De mate waarin deze potentiële nieuwe bedrijven emissie uitstoten en daarmee de gezondheid en veiligheid van inwoners negatief kunnen beïnvloeden, is van twee zaken afhankelijk: de type bedrijvigheid en de locatie van deze bedrijvigheid. Om deze negatieve effecten op de gezondheid en veiligheid te beperken wordt geadviseerd om milieubelastende bedrijven of bedrijven met hoge veiligheidsrisico's niet in de nabijheid van woonkernen te plaatsen. Kleinschalige bedrijvigheid, zoals kantoorruimtes en detailhandel, kunnen daarentegen wel in of nabij woonkernen gerealiseerd worden. Deze kleinschalige bedrijvigheid kan daarmee bijdragen de leefbaarheid van de kernen.

De ambitie voor de haven van Werkendam betreft een insteekhaven met kaderuimte en natte kavels op de korte termijn. Voor de lange termijn zet de gemeente in op een uitbreiding met een derde haven. Gezien de ligging van de haven ten opzichte van de woongebieden van Werkendam leidt deze havenontwikkeling naar verwachting tot negatieve effecten op het domein gezondheid en veiligheid. De bedrijvigheid in de haven veroorzaakt namelijk geluidemissie en luchtverontreiniging, waardoor mogelijk mitigerende maatregelen nodig zijn om een gezonde en veilige leefomgeving in Werkendam te waarborgen en te voorkomen dat de wettelijke milieunormen hier overschreden worden. Bij de verdere planvorming dient hier dan ook aandacht aan besteed te worden.

Groene omgeving

Met de omgevingsvisie wordt ingezet op een groene woonomgeving. De toevoeging van groen draagt bij aan een gezonde leefomgeving. Groen nodigt namelijk uit tot beweging (zoals wandelen en fietsen) en draagt daarmee bij aan een gezonde levensstijl. Daarnaast draagt groen bij aan het verkleinen van gezondheidsrisico's, denk bijvoorbeeld aan het verkleinen van de kans op hittestress. Hiermee ontstaan positieve effecten op het domein gezondheid en veiligheid.

Conclusie gezondheid en veiligheid

In grote delen van de gemeente worden positieve effecten verwacht met betrekking tot het domein gezondheid en veiligheid, als gevolg van de verduurzaming van de landbouw en de mobiliteitstransitie. Echter kunnen er plaatselijk negatieve effecten ontstaan doordat met de omgevingsvisie mogelijkheden worden geboden voor bedrijven om zich relatief dichtbij woonkernen te vestigen.

7.3.3 *Effecten op omgevingskwaliteit*

Verduurzaming landbouw

Zoals in de voorgaande paragraaf is genoemd, wordt met de omgevingsvisie ingezet op natuurinclusieve en circulaire landbouw. Hiermee kan de druk op de bodem en biodiversiteit verminderen. Daarnaast biedt natuurinclusieve landbouw mogelijkheden om bij te dragen aan de ambitie 'groenblauwe oase' waarmee de gemeente inzet om "verbindingen te leggen tussen plekken met een (relatief) hoge ecologische waarde, zowel in het buitengebied als de kern". Dit heeft positieve effecten op het domein omgevingskwaliteit.

Bescherming van waardevolle gebieden

Gebieden met natuurlijke of cultuurhistorische waarden zijn opgenomen in de omgevingsvisie als gebieden die moeten worden behouden of versterkt. De beoogde locaties van ontwikkelingen sluiten hierbij aan. Zo zijn de bouw van woningen en zonneparken langs de randen van dorpen beoogd en vindt uitbreiding van bedrijventerreinen zoveel mogelijk plaats bij bestaande terreinen. Daarmee zijn de ruimtevragende functie buiten de waardevolle gebieden beoogd.

Haven Werkendam

De eerder genoemde plannen voor de haven bij Werkendam vormen niet alleen een risico voor het domein gezondheid en veiligheid, maar ook voor het domein omgevingskwaliteiten. Het gaat met name om risico's voor de naast gelegen natuurgebieden (Noordwaard en de Biesbosch). Door de haven uit te breiden neemt het risico op versturende effecten toe, zoals lichtverstoring en geluidverstoring. Daarnaast bestaat er ook een risico op negatieve effecten door extra stikstofdepositie, doordat stikstofgevoelige habitattypen nabij de haven te vinden zijn. Daarmee heeft een havenuitbereiding naar verwachting sterk negatieve effecten op het domein omgevingskwaliteit.

De omgevingsvisie benoemt dat "natuur integraal wordt meegenomen" bij de havenontwikkeling. Door bij het ontwerp mitigerende of compenserende maatregelen te treffen kunnen negatieve gevolgen voor de omgeving (deels) worden voorkomen. Dit dient meegenomen te worden bij de nadere uitwerking. De risico's en aandachtspunten voor de nadere uitwerking zijn beschreven in de passende beoordeling (bijlage 1).

Invulling van VAB's

Doordat de gemeente flexibele mogelijkheden biedt voor de invulling van VAB's wordt leegstand (en daarmee verloedering) voorkomen. Dit komt de ruimtelijke kwaliteit van het buitengebied ten goede. In de omgevingsvisie staat: "als een VAB in een gevoelig gebied ligt en herontwikkeling niet wenselijk is, kan ook sloop worden geadviseerd". Hierbij zijn twee aandachtspunten te benoemen.

Ten eerste wordt uit de visie niet duidelijk wat wordt aangeduid als 'gevoelig gebied', waardoor een initiatief niet eenduidig aan deze randvoorwaarde kan worden getoetst. Er wordt dan ook geadviseerd om dit nader te specificeren. Indien dit betrekking heeft op de agrarische sector, kan de randvoorwaarde als volgt geformuleerd worden: de beoogde invulling van de VAB's dient te passen bij het gebied en de daar aanwezige agrarische sector. Indien geen geschikte invulling gevonden kan worden voor de VAB, kan de gemeente adviseren om de bebouwing te slopen.

Ten tweede kost het slopen van bebouwing geld. De gemeente kan sloop "adviseren". De vraag daarbij is wie deze kosten gaat betalen. Is de gemeente daartoe bereid, om zo de kwaliteit van het landelijk gebied op orde te houden, of worden deze kosten bij de persoon gelegd die uit de bebouwing vertrekt?

Klimaatadaptatie

In de bestaande woongebieden wordt ingezet op klimaatadaptatieve maatregelen. Zo moet volgens de omgevingsvisie het watersysteem in 2050 waterrobuust ingericht zijn op extreem weer. Daarbij wordt naar mogelijkheden gezocht om waterberging te combineren met andere functies, zoals natuurontwikkeling of recreatie. Daarnaast worden groenstructuren gezien als basiselementen voor de leefomgeving en worden bodemfuncties verbeterd zodat de leefomgeving beter beschermd is tegen wateroverlast en droogte.

Met deze klimaatadaptatieve doelen uit de omgevingsvisie ontstaan positieve effecten op het domein omgevingskwaliteit, bijvoorbeeld door het verbeteren van de bodemkwaliteit,

waterhuishouding en biodiversiteit. Er is echter ook een risico te benoemen. Deze klimaatadaptieve maatregelen vragen namelijk ruimte. Met name in de bestaande woongebieden kan het vinden van voldoende ruimte lastig worden, omdat met de omgevingsvisie (in eerste instantie) wordt ingezet op woningbouw door middel van inbreiding. Zoals ook in de omgevingsvisie is benoemd is het meervoudig ruimtegebruik van belang om beide ambities te verwezenlijken. Hierbij kan bijvoorbeeld gedacht worden aan het stapelen van woningen en het realiseren van groene daken.

Om te waarborgen dat er voldoende ruimte voor groen bestaat in de woongebieden kan de gemeente ervoor kiezen om een groennorm op te stellen in het omgevingsplan. Hiermee kan de gemeente een bepaald percentage groen per wijk te behouden. Als met een bepaald initiatief niet aan deze eis kan worden voldaan, dient gezocht te worden naar een andere geschikte locatie voor het initiatief. Door middel van een groennorm kan het huidige groen beschermd worden.

Passende beoordeling

Door middel van een passende beoordeling is onderzoek gedaan naar de effecten van de omgevingsvisie op Natura 2000-gebieden. Het beleid uit de omgevingsvisie is nog niet zo concreet uitgewerkt dat uit de passende beoordeling blijkt dat onderdelen niet uitvoerbaar zijn en dat in de omgevingsvisie al passende maatregelen getroffen moeten worden. Wel zijn er beleidskeuzes die een groter risico op significante gevolgen en een verhoging van de milieudruk met zich meebrengen. Dit betreffen de woningbouwopgave, de ruimte voor glastuinbouw, het ontwikkelen van bedrijventerreinen, de ontwikkeling van de haven in Werkendam en ontwikkelingen met betrekking tot toerisme en recreatie. Bij vervolgbesluiten over deze ontwikkelingen is aandacht nodig voor de impact op Natura 2000-gebieden.

Er liggen ook kansen om de milieudruk binnen het Natura 2000-netwerk te verlagen door een goede invulling van vervoersbewegingen en recreatiedruk (groene leefomgeving) waardoor de milieudruk als gevolg van bijvoorbeeld verstoring, verzuring en vermessing wordt verlaagd. De Natura 2000-doelen zijn daarnaast afhankelijk van de natuurwaarden en milieucondities buiten het Natura 2000-netwerk. Door bij de verdere uitwerking van het beleid een natuurinclusieve aanpak te hanteren, waarbij wordt gekeken op welke wijze natuur per saldo versterkt kan worden, kan uitvoering van het beleid bijdragen aan vergroting van de biodiversiteit in deze gebieden.

Conclusie omgevingskwaliteit

Door de verduurzaming van de landbouw, inzet op klimaatadaptieve maatregelen, het voorkomen van leegstaande bebouwing en het beschermen van waardevolle natuurlijke en cultuurhistorische gebieden ontstaan over het algemeen positieve effecten op het domein omgevingskwaliteit. Echter vormen de plannen met betrekking tot de haven van Werkendam een risico voor de naastgelegen omgevingskwaliteiten. Daarnaast bestaat er een risico dat er in bestaande woongebieden onvoldoende ruimte gevonden kan worden voor klimaatadaptieve maatregelen.

7.3.4 *Effecten op leefbaarheid*

Woningbouw

De gemeente Altena zet in op het bouwen van extra woningen in alle dorpen. Daarmee ontstaan op twee manieren positieve effecten op het domein leefbaarheid. Enerzijds kan met het nieuwe woningaanbod invulling gegeven worden aan de huidige vraag naar woningen. Dit betreft zowel de kwantitatieve als kwalitatieve vraag naar woningen. Anderzijds kunnen nieuwe woningen bijdragen aan het draagvlak voor voorzieningen (mits hiermee de huishoudens gemiddeld niet kleiner worden). Daarmee kan woningbouw in de kleinere dorpen bijdragen aan de vitaliteit en leefbaarheid van het dorp.

De omgevingsvisie geeft geen duidelijkheid over de omvang van de woningbouwopgave in de gemeente. Er wordt geadviseerd om dit nader te specificeren of te monitoren, bijvoorbeeld een programma. In hoofdstuk 8 wordt nader ingegaan op hoe een dergelijk programma eruit kan komen te zien.

Voorzieningenniveau

Met de omgevingsvisie erkent de gemeente dat zij “niet in iedere kern voorzieningen van voldoende kwaliteit kunnen waarborgen. We zien daarbij een netwerk van dorpen die elkaar aanvullen met een optimaal aanbod voor Altena als geheel”. Bij deze spreiding van het voorzieningenniveau over verschillende dorpen is een goede bereikbaarheid van voorzieningen essentieel. Doordat de gemeente inzet op het verbeteren van de bereikbaarheid met het OV en de (elektrische) fiets, kunnen de voorzieningen bereikt worden door middel van verschillende vervoermiddelen.

Ontmoetingsmogelijkheden en levendigheid

De gemeente ziet de centra van kernen als “dorpsharten met een brede sociale functie. Een plek gericht op ontmoeting”. Door in de winkelcentra alle vormen van detailhandel toe te staan, en in dorpen waar geen centrumvoorzieningen aanwezig zijn in te zetten op kleinschalige bedrijvigheid, wordt de levendigheid bevorderd. De inzet op meer ruimte voor groen- en waterstructuren kan hier ook aan bijdragen.

Werkgelegenheid en economie

Met de omgevingsvisie wordt op verschillende manieren ingezet op het verbeteren van de werkgelegenheid en economische positie van de gemeente. Ten eerste biedt de omgevingsvisie verschillende mogelijkheden voor kleinschalige bedrijvigheid. Bijvoorbeeld in leegkomende bebouwing (agrarische bedrijven of winkelpanden). Daarnaast worden bedrijventerreinen vraaggericht ontwikkeld, waarmee mogelijkheden bestaan om nieuwe bedrijven naar de gemeente te trekken. Oftewel, het is positief voor het vestigingsklimaat van de gemeente. Tot slot wordt ingezet op een uitbreiding van het maritieme cluster met een nieuwe haven bij Werkendam. Daarmee wordt een belangrijke economische drager verder versterkt. Dit brengt naar verwachting positieve effecten met zich mee op het gebied van werkgelegenheid, maar biedt ook mogelijkheden om nieuw personeel in deze sector op te leiden.

Uit de omgevingsvisie wordt niet duidelijk of met vraaggericht ontwikkelen alleen het realiseren van nieuwe bedrijfslocaties wordt bedoeld, of dat ook wordt ingezet op het revitaliseren van verouderde bedrijventerreinen. Er wordt geadviseerd om in de omgevingsvisie een ladder op te nemen:

1. In eerste instantie kan gekeken worden naar het vestigen van bedrijven op bestaande bedrijventerreinen;
2. Ten tweede kan gekeken worden naar de mogelijkheden om bestaande bedrijventerreinen te revitaliseren;
3. Ten slotte kan gezocht worden naar nieuwe locaties, bijvoorbeeld aansluitend op bestaande bedrijventerreinen.

Deze derde trede van de ladder is op dit moment in de omgevingsvisie opgenomen. Door in eerste instantie te kijken naar de mogelijkheden voor revitalisering kan de benodigde ruimte worden beperkt. Daarnaast biedt revitalisering kansen om bestaande bedrijventerreinen te verduurzamen, bijvoorbeeld door klimaatadaptieve maatregelen te treffen of zonnepanelen op bedrijfsdaken te plaatsen. De revitalisering kan daarmee het vestigingsklimaat van het betreffende bedrijventerrein verbeteren en bijdragen aan andere doelstellingen van de omgevingsvisie.

Tot slot brengt de omgevingsvisie een risico met zich mee met betrekking tot het verlies van landbouwgronden ten behoeve van bijvoorbeeld woningbouw en zonneparken. De landbouw is een belangrijke economische drager in de gemeente. Met het verlies van landbouwgrond, kan de economische positie van de agrarische sector verslechteren. Anderzijds biedt de omgevingsvisie voldoende kansen voor de agrarische sector om zich te verbreden. De omvorming van de landbouw naar natuurinclusieve en circulaire landbouw en de brede mogelijkheden voor de invulling van VAB's dragen hier bijvoorbeeld aan bij.

Conclusie leefbaarheid

Ook op het domein leefbaarheid veroorzaakt de omgevingsvisie voornamelijk positieve effecten. Dit is het gevolg van de inzet op de woningbouwopgave, het stimuleren van ontmoetingen in de openbare ruimte en het verbeteren van de werkgelegenheid in de gemeente. De ruimtevragende functies (zoals woningbouw, zonneparken en bedrijventerreinen) gaan mogelijk ten koste van agrarische grond, waardoor de economische positie van de agrarische sector kan verslechteren.

7.3.5 Effecten op duurzaamheid

Multifunctioneel gebruik

Met de omgevingsvisie wordt ingezet op functiecombinaties. Denk bijvoorbeeld aan het combineren van waterberging met natuurontwikkeling en/of recreatie. Multifunctioneel ruimtegebruik is wenselijk, zeker gezien het feit dat de gemeente Altena voor verschillende ruimtevragende opgave staat. Er wordt geadviseerd om multifunctioneel gebruik als uitgangspunt te gebruiken in de verdere planvorming. Dit betekent dat dit uitgangspunt vertaald kan worden naar het omgevingsplan.

CO₂- en energiedoelstellingen

In de omgevingsvisie is de doelstelling opgenomen om in 2046 een CO₂-neutrale gemeente te zijn, met als tussenstap 49% CO₂-reductie in 2030 t.o.v. 1990. Daarnaast moet de gemeente in 2050 aardgasvrij zijn. Om deze doelen te bereiken zet de gemeente in op kleinschalige zonneparken en zonnepanelen op bedrijfsdaken. Daarnaast wordt ingezet op de mobiliteitstransitie, waarmee de CO₂-emissie wordt verminderd.

De vraag is of deze maatregelen voldoende zijn om de doelstellingen te halen. Dit vraagt om monitoring, zodat tijdig een stapje extra gezet kan worden als de doelstellingen niet behaald lijken te worden. Daarnaast wordt in de omgevingsvisie niet ingegaan op hoe de gemeente bedrijven wil stimuleren om te verduurzamen. In een programma kunnen dergelijke maatregelen verder uitgewerkt worden.

Opwekking duurzame energie

Uit de ambitie 'duurzame ontwikkeling' blijkt dat de gemeente meer energie wil opwekken. Hiervoor wordt onder andere ingezet op het isoleren van woningen, het verduurzamen van mobiliteit en het realiseren van zonnepanelen op daken van woningen en bedrijven. De gemeente heeft echter ook een opgave vanuit de Regionale Energiestrategie (RES). Naast zonnepanelen op daken zal ook ingezet moeten worden op zonneparken. Daarover is het volgende opgenomen in de omgevingsvisie:

"We sluiten niet op voorhand locaties uit en wijzen ook geen locaties of gebieden aan. We geven voor zonnevelden de voorkeur aan locaties in of grenzend aan de bebouwde kom of bedrijventerreinen, of bijvoorbeeld langs infrastructuur. Voor zonnevelden in landelijk gebied sluiten we niet op voorhand locaties uit, met uitzondering van Natura2000 gebieden en Natuurnetwerk Brabant. Eventuele zonnevelden in weidevogelgebieden zijn bij voorkeur beperkt in schaalgrootte of liggen langs infrastructuur aan de randen van de waardevolle gebieden. We sluiten landbouwgronden ook niet uit, maar we geven de voorkeur aan andere gronden boven waardevolle landbouwgrond.

"Een zorgvuldige landschappelijke inpassing van zonnevelden is noodzakelijk, en dit vraagt om maatwerk. Om betrokkenheid van - en participatie door -inwoners te bevorderen is het idee om op termijn bij iedere kern een kleiner zonnepark te realiseren (tot 6 ha). De lokale gemeenschap deelt mee in de opbrengsten en iedereen moet mee kunnen doen".

Er zijn met de omgevingsvisie geen harde zoekgebieden aangewezen, maar de gemeente geeft wel aan waar zonneparken aanvaardbaar zijn en waar niet. Dit is in lijn met de waarden zoals opgenomen in de omgevingsvisie. Een goed voorbeeld zijn de weidevogelgebieden en het open middengebieden. Deze zijn als waarden opgenomen en moeten beschermd worden. De ontwikkeling van een zonnepark vormt een risico voor deze waarden. Door de zonneparken bij voorkeur nabij kernen of langs infrastructuur te plaatsen, kan de openheid van het middengebied en de weidevogelgebieden behouden blijven. Doordat er ingezet wordt op veel kleinere zonneparken (in plaats van één grootschalige oplossing) kan verrommeling van het landschap optreden. De “zorgvuldige landschappelijke inpassing” is van belang om deze verrommeling zoveel mogelijk te voorkomen. Daarbij kan gebruik gemaakt worden van functiekoppelingen met zonneparken. Denk bijvoorbeeld aan het laten grazen van vee onder panelen.

Conclusie duurzaamheid

De gemeente zet breed in op duurzaamheid. Zo wordt ingezet op de mobiliteitstransitie, verminderen van het energiegebruik van woningen en het opwekken van duurzame energie. Monitoring moet uitwijzen of deze maatregelen voldoende zijn om de CO₂- en energiedoelstellingen te halen, of dat extra inzet nodig is.

7.4 Overzicht adviezen voor aanscherping richting de ontwerp-omgevingsvisie

In de voorgaande paragrafen zijn verschillende typen aanbevelingen gegeven. Een aantal aanbevelingen gaat over de mogelijkheden om de omgevingsvisie aan te scherpen. Daarnaast zijn adviezen gegeven die pas later in het proces gebruikt kunnen worden, zoals de nader te maken afwegingen bij de uitvoering van plannen en projecten of de mogelijkheden om mitigerende maatregelen te treffen.

Hieronder is een overzicht gegeven van de adviezen uit voorgaande paragrafen om de 70%-versie van de omgevingsvisie verder aan te scherpen. Om de wisselwerking tussen de 70%-versie van de omgevingsvisie, het OER en de uiteindelijke ontwerp-omgevingsvisie te verduidelijken is per advies aangegeven of het advies is overgenomen. Zoals in de tabel is aangegeven is een groot deel van deze aanbevelingen verwerkt in de ontwerp-omgevingsvisie.

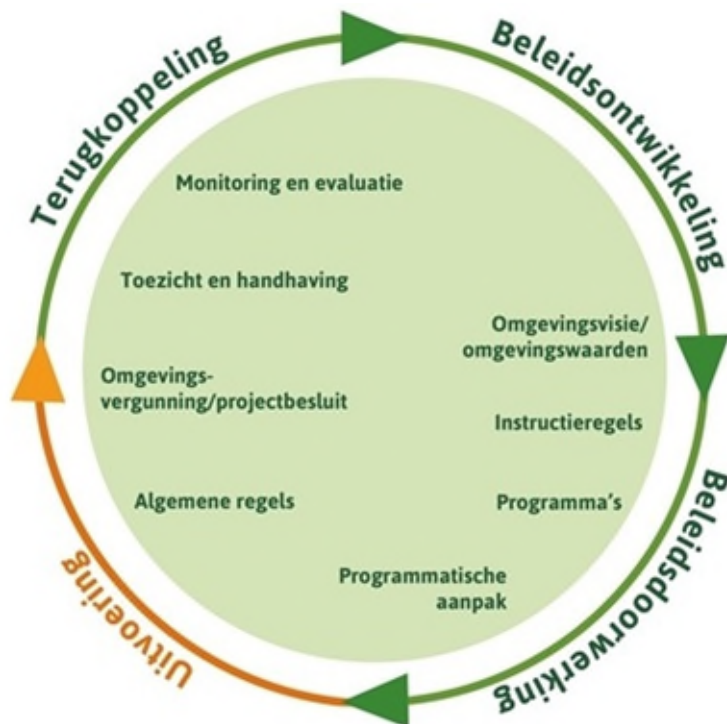
Tabel 7.2 Overzicht van adviezen voor aanscherping richting de ontwerp-omgevingsvisie

Adviezen voor aanscherping	Wel/niet overgenomen in de ontwerp-omgevingsvisie
<p>Over het algemeen wordt in de omgevingsvisie nog weinig doorkijk gegeven naar het omgevingsbeleid. Door in de omgevingsvisie te benoemen hoe de ambities en doelstellingen verankerd worden in het beleid van de gemeente, wordt een eerste stap gezet naar de nadere uitwerking van deze ambities.</p>	<p>Het maken van een doorkijk naar de nadere uitwerking van de omgevingsvisie is aan te raden, maar niet noodzakelijk. De gemeente heeft er bewust voor gekozen om niet te vroeg op de uitwerking vooruit te lopen, zodat gebruik gemaakt kan worden van voortschrijdend inzicht.</p>
<p>Er wordt ingezet op het hanteren van de wettelijke normen voor milieuthema's. Gezien de ambities met betrekking tot gezondheid en veiligheid, wordt geadviseerd om gebruik te maken van de mogelijkheden van de Omgevingswet om gebiedsgerichte milieunormen uit te werken.</p>	<p>Dit advies is overgenomen in de ontwerp-omgevingsvisie. De gemeente wil eerst inventariseren waar het binnen de gemeente mogelijk is om de WHO-advieswaarden te halen. Waar een hogere ambitie (dan de wettelijke norm) niet mogelijk is, of waar andere prioriteiten liggen wordt ingezet op het zoveel mogelijk beperken van nadelige (milieu)effecten.</p>
<p>In de omgevingsvisie zijn nog geen maatregelen benoemd die met betrekking tot de omslag van de landbouw naar natuurinclusieve en circulaire landbouw. In de omgevingsvisie kunnen maatregelen genoemd worden waaraan gedacht kan worden, of kan worden verwezen naar de verdere uitwerking van dit beleid in bijvoorbeeld een programma.</p>	<p>Dit advies is overgenomen in de ontwerp-omgevingsvisie. De gemeente ontwikkelt het programma circulair voedselsysteem. In het programmaplan wordt uitgelegd wat het doel is en hoe dat doel behaald kan worden. Er wordt geprobeerd iedereen erbij te betrekken die te maken heeft met het maken, verwerken, verpakken, vervoeren en eten van voedsel. Er zijn vier speerpunten bij het ontwikkelen van het programma circulair voedselsysteem: Bruisend netwerk, Breed gedragen programma, Experimenteergebied en Zichtbaarheid.</p>
<p>In de omgevingsvisie staat: "als een VAB in een gevoelig gebied ligt en herontwikkeling niet wenselijk is, kan ook sloop worden geadviseerd". Uit de visie wordt echter niet duidelijk wat wordt aangeduid als 'gevoelig gebied', waardoor een initiatief niet aan deze randvoorwaarde kan worden getoetst. Er wordt dan ook geadviseerd om dit nader te specificeren.</p>	<p>Dit advies is overgenomen in de ontwerp-omgevingsvisie. Als herontwikkeling van een VAB niet past bij de agrarische functies, kan ook sloop worden geadviseerd.</p>
<p>Met betrekking tot bedrijfslocaties wordt geadviseerd om de mogelijkheid tot revitalisering van bestaande bedrijventerreinen aan de visie toe te voegen. Dit kan door de volgende ladder aan de omgevingsvisie toe te voegen:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Vestigen van bedrijven op bestaande bedrijventerreinen; 2. Bestaande bedrijventerreinen revitaliseren; 3. Ten slot kan gezocht worden naar nieuwe locaties, bijvoorbeeld aansluitend op bestaande bedrijventerreinen. 	<p>Dit advies is overgenomen in de ontwerp-omgevingsvisie. De komende periode de gemeente zich in voor voldoende ruimte om te ondernemen. Bedrijventerreinen worden alleen ontwikkeld bij concrete vragen. Vanzelfsprekend wordt eerst gekeken, samen met de bedrijven die om ruimte vragen, of die vraag niet in bestaande bedrijfsbebouwing of een bouwrijp bedrijventerrein kan worden ingevuld. Hierbij speelt ook revitalisering van bestaande terreinen een belangrijke rol. De terreinen moeten toekomstbestendig worden.</p>

8 Doorwerking in het omgevingsbeleid

8.1 Beleidscyclus

De komst van de Omgevingswet introduceert niet alleen de omgevingsvisie, maar ook instrumenten zoals het omgevingsplan en thematische of gebiedsgerichte programma's. De opbouw van de Omgevingswet volgt de beleidscyclus (zie hieronder).

Figuur 8.1 De beleidscyclus van de Omgevingswet

De beleidscyclus bestaat uit vier onderdelen. Bij het onderdeel beleidsontwikkeling staat visievorming centraal. Hier worden samenhangende en strategische hoofdkeuzes gemaakt in de vorm van de omgevingsvisie. Het vormt de basis voor het beleid op de lange termijn.

Na de beleidsontwikkeling volgt de beleidsdoorwerking. Hierin worden de hoofdkeuzes nader uitgewerkt. Dit kan zowel thematisch als gebiedsgericht zijn. In een programma kan de gemeente concrete maatregelen opnemen waarmee duidelijk wordt hoe de keuzes en ambities uit de omgevingsvisie worden gerealiseerd.

De volgende stap in de beleidscyclus is de uitvoering. Dat gebeurt door de initiatiefnemers van activiteiten en projecten: burgers, bedrijven of overheden die iets willen ontwikkelen. Hiervoor zijn kaders en regels nodig, die passen bij de omgevingsvisie en programma's, om de juiste ontwikkelingen mogelijk te maken. Het belangrijkste instrument hiervoor is het omgevingsplan.

Tot slot maakt terugkoppeling onderdeel uit van de cyclus. Door onder andere monitoring wordt bijgehouden of de doelen uit de omgevingsvisie daadwerkelijk gehaald worden of dat bijsturen van de doelen of maatregelen nodig is. Indien dit het geval is moet er weer beleidsontwikkeling plaatsvinden. Daarmee is de cyclus gesloten.

In de volgende paragrafen worden aanbevelingen gegeven voor de verdere doorwerking van de omgevingsvisie in het omgevingsbeleid op basis van de drie onderdelen van de beleidscyclus (beleidsdoorwerking, uitvoering en terugkoppeling). Hierbij wordt specifiek ingegaan op aanbevelingen voor programma's, het omgevingsplan en monitoring.

8.2 Programma's

Samenhangende opgaven voor een gebied of een thema kunnen in een programma nader uitgewerkt worden. Een programma kan zorgen voor een actieve aanpak van de doelstellingen en ambities uit de omgevingsvisie. In deze paragraaf worden aanbevelingen gegeven voor programma's die de gemeente Altena kan opstellen.

De gemeente Altena is een gemeente met een grote verschillen tussen gebieden, denk bijvoorbeeld aan de verschillende omgevingskwaliteiten maar ook aan de verschillende identiteiten van de kernen. Om te zorgen voor een integrale aanpak wordt geadviseerd om de programma's gebiedsgericht in te steken. De aanbeveling is om een (of meer) gebiedsgericht(e) programma('s) op te stellen gericht op de opgaven die spelen in de dorpen. Daarnaast kan een gebiedsgericht programma opgesteld worden voor de opgaven in het buitengebied. Hieronder is een aanzet gegeven voor welke opgaven gezamenlijk opgepakt kunnen worden. Dit betreffen aanbevelingen die gegeven zijn om de gemeente op weg te helpen (inspiratie te geven) bij de nadere uitwerking van de omgevingsvisie.

Programma gericht op de opgaven in de dorpen

In de dorpen en dorpsranden komen verschillende opgaven samen. Denk bijvoorbeeld aan de woningbouwopgave (in eerste instantie inbreiding, maar de mogelijkheid tot uitbreiding aan de dorpsranden bestaat), de opwekking van duurzame energie door middel van kleinschalige zonneparken aan de dorpsranden en het treffen van klimaatadaptieve maatregelen in de bebouwde omgeving. In een gebiedsgericht programma kunnen deze ambities nader uitgewerkt worden door aan te geven hoe deze ambities zich ruimtelijk tot elkaar verhouden. Daarmee kan het programma zorgen voor een integrale aanpak bij botsende belangen en ontstaat een overkoepelend afwegingskader voor ontwikkelingen.

Een programma biedt ook de mogelijkheid om specifiek beleid per dorp verder uit te werken. De gemeente Altena heeft namelijk te maken met een groot aantal kernen die sterk van elkaar verschillen. Niet alleen in grootte, maar ook wat betreft identiteit en uiterlijke kenmerken. Zo is de verwachting dat niet in elk dorp dezelfde klimaatadaptieve maatregelen nodig zijn, omdat het percentage verhard oppervlak per dorp verschilt. Daarnaast kan de woningvraag per dorp verschillen, waardoor bijvoorbeeld uitbreiding niet wenselijk is. Een programma biedt de mogelijkheid om per dorp specifiek beleid op te stellen die aansluit bij de waarde 'dorps DNA'.

Programma gericht op de opgaven in het buitengebied

De gemeente kan een programma gericht op het buitengebied opstellen. Hiermee worden de deelgebieden 'buitengebied', 'Natura 2000-gebieden', 'Noordwaard' en 'Uiterwaarden' bedoeld. Een gebiedsgericht programma voor het buitengebied kan nadere invulling geven aan de ambitie om in te zetten op natuurinclusieve en circulaire landbouw. Deze omvorming van de landbouw biedt met name koppelkansen met de ambitie 'groenblauwe oase', waarin wordt ingezet om de verbindingen te leggen tussen verschillende plekken met een (relatief) hoge ecologische waarde en het verbeteren van de biodiversiteit.

In een gebiedsgericht programma kan ook nader uitgewerkt worden welke ontwikkelingen wenselijk zijn binnen de gebieden die aangewezen zijn als waarde. Daarmee wordt concreter (en dus ook beter toetsbaar) of een initiatief past binnen de aangewezen waarden, of dat een andere

locaties gezocht moet worden. Hierbij aansluitend kan een afwegingskader gecreëerd worden met betrekking tot toeristische en recreatieve voorzieningen. In de omgevingsvisie staat met betrekking tot deze voorzieningen: “de juiste functie op de juiste plek”. Ook dit kan nader uitgewerkt worden.

8.3 Omgevingsplan

Ambities en doelen uit de Omgevingsvisie Altena 2040 worden vertaald naar regels in het Omgevingsplan Altena. Daarmee ontstaan richtlijnen voor nieuwe ontwikkelingen. Met de uitwerking van de omgevingsvisie in programma's wordt het beleid concreter en ontstaan meer kaders die vertaald kunnen worden naar het omgevingsplan.

Op basis van de omgevingsvisie kunnen de volgende aanbevelingen voor het omgevingsplan gedaan worden:

- Gebiedsspecifiek beleid kan vertaald worden naar het omgevingsplan. Denk bijvoorbeeld aan het vastleggen van de waardevolle gebieden met bijbehorende randvoorwaarden voor ontwikkelingen. Waar de omgevingsvisie nog onvoldoende kaders biedt voor het vastleggen van beleid in het omgevingsplan kan het beleid eerst met een programma of gebiedsvisie concreter worden uitgewerkt, alvorens de vertaling naar het omgevingsplan wordt gemaakt. Dit is bijvoorbeeld zinvol voor het beleid ten aanzien van de haven in Werkendam;
- In het omgevingsplan kunnen harde regels worden opgenomen om ontwikkelingen te sturen. Denk bijvoorbeeld aan het opstellen van een groennorm, om zo te waarborgen dat er voldoende ruimte voor groen bestaat in de woongebieden;
- In het omgevingsplan kunnen ook (locatie)voorkeuren voor ontwikkelingen worden uitgesproken. Er kan bijvoorbeeld aangegeven worden dat milieubelastende bedrijven of bedrijven met hoge veiligheidsrisico's bij voorkeur niet in de nabijheid van woonkernen geplaatst worden, om zo een gezonde en veilige leefomgeving te creëren;
- Multifunctioneel ruimtegebruik kan als uitgangspunt in het omgevingsplan opgenomen worden. Daarmee kan de ruimtevrage van verschillende functies beperkt worden.

8.4 Monitoring

Monitoring en evaluatie maken onderdeel uit van de beleidscyclus. De nadere uitwerking van de ambities in programma's en het omgevingsplan leidt tot een monitoringsopgave. Worden de ambities uit de Omgevingsvisie Altena 2040 daadwerkelijk gehaald of is bijsturing nodig? In deze paragraaf wordt een aanzet gegeven voor monitoringsopgaven die de omgevingsvisie met zich meebrengt. Het gaat om de volgende opgaven:

- Monitoring van de woningbouwopgave. Worden er voldoende woningen gebouwd en zijn deze woningen het juiste type? Oftewel, hoe verhoudt het aanbod van woningen zich tot de vraag. Hierbij is het van belang om ook demografische ontwikkelingen te betrekken.
- Monitoring van de klimaatadaptieve maatregelen. Door middel van bijvoorbeeld stresstesten kan gemonitord worden in hoeverre de leefomgeving klimaatadaptief is en bestand is tegen het verwachte klimaat in 2050.
- In de omgevingsvisie zijn doelstellingen opgenomen met betrekking tot CO2-reductie en het worden van een energieneutrale gemeente. Deze doelstellingen vragen om monitoring. Dragen de maatregelen (zoals de mobiliteitstransitie, het isoleren van woningen en het realiseren van zonneparken) voldoende bij om de doelstellingen te halen? Monitoring maakt inzichtelijk of bijsturing nodig is.

9 Conclusie

Het omgevingseffectrapport (OER) heeft als doel om het omgevingsbelang mee te wegen in de besluitvorming rondom de omgevingsvisie. Met het doorlopen proces zijn op meerdere momenten aanbevelingen gegeven om positieve effecten op de leefomgeving te versterken en negatieve effecten te beperken.

Door middel van botsproeven en impactbeoordelingen zijn de effecten op de leefomgeving meegewogen in het keuzeprocess door de gemeenteraad. Vervolgens is de omgevingsvisie als geheel beoordeeld. Hierbij zijn aanbevelingen meegegeven om de omgevingsvisie verder aan te scherpen en de visie nader uit te werken in het omgevingsbeleid, zoals programma's en het omgevingsplan.

Uit het OER blijkt dat de gemeente Altena voor een aantal grote opgaven staat. Over het algemeen stuurt de omgevingsvisie aan op positieve effecten. Denk bijvoorbeeld aan de inzet op de mobiliteitstransitie en het vergroten van het woningbouwaanbod. Daarnaast zijn in de omgevingsvisie waarden benoemd waarmee de gemeente inzet om de kwaliteiten van de gemeente te beschermen.

De omgevingsvisie brengt echter ook een aantal risico's met zich mee, waardoor negatieve effecten op de leefomgeving kunnen ontstaan. Zo kan de uitbreiding van de haven bij Werkendam weliswaar leiden tot positieve effecten met betrekking tot de economie, maar zijn negatieve effecten op bijvoorbeeld de natuur en de gezondheid van omwonenden te verwachten. Met het OER zijn deze risico's aangestipt, maar het is uiteindelijk aan de gemeente om een zorgvuldige afweging te maken tussen verschillende belangen.

Bijlage 1: passende beoordeling

Passende beoordeling

Omgevingsvisie gemeente Altena

projectnummer 0471829.100
definitief
20 december 2021

Passende beoordeling

Omgevingsvisie gemeente Altena

projectnummer 0471829.100

definitief
20 december 2021

Auteurs

C. Schellingen
W.J. Daggenvoorde

Opdrachtgever

Gemeente Altena
Sportlaan 170
4286 ET Almkerk

datum
20 december 2021

beschrijving
definitief

vrijgave
J.J. Verhoeven

Inhoudsopgave

Blz.

1	Inleiding	1
1.1	Aanleiding	1
1.2	Doel passende beoordeling	1
1.3	Leeswijzer	2
2	Wettelijk kader	3
2.1	Vogel- en Habitatrichtlijn	3
2.2	Wet natuurbescherming – Natura 2000	3
2.3	Wettelijk kader stikstof	4
3	Situatie Natura 2000-gebieden	9
3.1	Natura 2000-gebied Biesbosch	10
3.2	Natura 2000-gebied Loevestein, Pompveld & Kornsche Boezem	15
4	Planvoornemen omgevingsvisie Altena	19
4.1	Opbouw van de omgevingsvisie	19
4.2	Ambitie 1: Groenblauwe oase	19
4.3	Ambitie 2: leefbare en veilige woonomgeving	21
4.4	Ambitie 3: duurzame ontwikkeling	21
4.5	Ambitie 4: sterk ondernemerschap	22
5	Effectbepaling en -beoordeling	24
5.1	Afbakening van storingsfactoren die kunnen optreden	24
5.2	Beoordeling effecten	31
5.3	Nadere toelichting stikstofsituatie	41
6	Conclusie	49
7	Bronnen	51

1 Inleiding

1.1 Aanleiding

De Omgevingswet komt eraan. Met deze nieuwe wet wil de overheid de regels voor ruimtelijke ordening vereenvoudigen en samenvoegen. Een van de instrumenten van deze nieuwe wet is de omgevingsvisie, de vervanger van de structuurvisie(s). In de omgevingsvisie schetst de overheid het beleid voor de fysieke leefomgeving voor de komende jaren. Onderwerpen zoals natuur, water, verkeer en economie komen in de omgevingsvisie terug. Ook de gemeente Altena heeft een omgevingsvisie opgesteld. De gemeente maakt hierin belangrijke keuzes zodat Altena ook in de toekomst een plek is waar mensen graag willen wonen en werken. Voordat de visie kan worden vastgesteld, moet echter nog de procedure van de milieueffectrapportage (m.e.r.) worden doorlopen. Als onderdeel van deze procedure is een Omgevingseffectrapport (OER) opgesteld.

Figuur 1.1 De ligging van de gemeente Altena

De omgevingsvisie bevat nieuwe richtinggevende beleidskeuzes, waarvan het niet op voorhand is uit te sluiten dat deze afzonderlijk of in samenhang kunnen leiden tot significante gevolgen op Natura 2000-gebieden. Daarom dient op grond van de Wet natuurbescherming een passende beoordeling van de omgevingsvisie te worden opgesteld.

1.2 Doel passende beoordeling

De passende beoordeling is de wettelijke plantoets die hoort bij kaderstellende plannen waarvan significante gevolgen op voorhand niet uitgesloten kunnen worden.

Het doel van de passende beoordeling is:

- Het in beeld brengen van de risico's op significante gevolgen op de natuurlijke kenmerken van het Natura 2000-netwerk als gevolg van het nieuwe beleid uit de omgevingsvisies.
- Beschrijven van mitigerende maatregelen en/of beleidsaanpassingen die nodig zijn om significante gevolgen te voorkomen. Het gaat hier met name om aanbevelingen voor de uitwerking van de uitvoeringsbesluiten.
- Waar relevant: kansen op positieve effecten.

Het detailniveau van de passende beoordeling sluit aan bij het detailniveau van een omgevingsvisie. Gezien het abstracte karakter van de beleidskeuzes is deze op hoofdlijnen. Het betreft daarom met name een risico-inschatting. Aan de hand van deze informatie dient de passende beoordeling aannemelijk te maken dat aantasting van natuurlijke kenmerken van Natura 2000-gebieden is uit te sluiten en dat het nieuwe beleid uit de omgevingsvisie uitvoerbaar is.

1.3 Leeswijzer

In hoofdstuk 2 is het wettelijk kader van de Wet natuurbescherming beschreven en in hoofdstuk 3 komt - als vertrekpunt voor deze passende beoordeling - de beschrijving van de Natura 2000-gebieden in de omgeving aan bod. Aangegeven is ook wat de belangrijkste knelpunten zijn voor het behalen van de Natura 2000-doelen, waarmee ook de gevoeligheden van deze gebieden duidelijk wordt.

Vervolgens komt in hoofdstuk 4 het nieuwe beleid uit de omgevingsvisie die in deze passende beoordeling beschouwd is aan bod. In hoofdstuk 5 wordt bepaald welke potentiële effecten op kunnen treden en worden deze beoordeeld. Deze beoordeling heeft de vorm van een risico-inschatting. Daarvoor is een stoplichtmethode gehanteerd. In tabelvorm is aangegeven hoe groot het risico is dat er significante gevolgen optreden en welke mitigerende maatregelen hier tegenover staan. In hoofdstuk 5 stellen we ook een stikstofkaart op. Dit is een contourenkaart die de relatie tussen stikstofemissie en stikstofdepositie in beeld brengt. We formuleren een algemene conclusie over de benodigde randvoorwaarden voor omgang met stikstofdepositie.

Tenslotte volgt in hoofdstuk 6 de conclusie. Dit vormt de onderbouwing van de uitvoerbaarheid van het nieuwe beleid.

2 Wettelijk kader

2.1 Vogel- en Habitatrichtlijn

Twee Europese richtlijnen, de Vogelrichtlijn (79/409/EEG) en de Habitatrichtlijn (92/43/EEG), voorzien in de bescherming van belangrijke Europese natuurwaarden. De Europese Vogelrichtlijn (1979) regelt de bescherming van leefgebieden van Europees bedreigde en kwetsbare vogelsoorten. Met de Europese Habitatrichtlijn (1992) worden Europese (half-) natuurlijke habitats en bedreigde en kwetsbare dier- (andere dan vogels) en plantensoorten beschermd.

In dat kader zijn speciale gebieden aangewezen die beschermd moeten worden. Deze zogenaamde Vogel- en Habitatrichtlijngebieden vormen samen het Natura 2000-netwerk. De afzonderlijke gebieden worden ook wel Natura 2000-gebieden genoemd. Het doel hiervan is om de aangewezen habitattypes en habitats van soorten in een gunstige staat van instandhouding te behouden of te herstellen. De lidstaten moeten maatregelen treffen om de kwaliteit van deze habitats en habitats van soorten niet te laten verslechteren en voorkomen dat er storende factoren optreden voor de soorten waarvoor de Natura 2000-gebieden zijn aangewezen. Het hoofddoel van Natura 2000 is het stoppen van de achteruitgang en de waarborging van de biodiversiteit in Europa.

2.2 Wet natuurbescherming – Natura 2000

Aanwijzing en beheer van Natura 2000-gebieden

Sinds 1 januari 2017 is het beschermingsregime van de Europese Vogel- en Habitatrichtlijn in de nationale Wet natuurbescherming (verder Wnb) overgenomen, in het onderdeel gebiedsbescherming. In hoofdstuk 2 van de Wnb is de bescherming van gebieden geregeld. De Wnb maakt het mogelijk gebieden aan te wijzen als beschermde natuurgebieden, waaronder Natura 2000-gebieden. Deze gebieden worden aangewezen ter uitvoering van de verplichtingen die voortvloeien uit de Europese Vogel- en Habitatrichtlijn.

De essentie van het beschermingsregime voor de Natura 2000-gebieden is dat de duurzame instandhouding van soorten en habitats binnen de Europese Unie wordt gewaarborgd. De begrenzing van de Natura 2000-gebieden en de instandhoudings-doelstellingen zijn vastgelegd in de (ontwerp-)aanwijzingsbesluiten¹ voor de betreffende gebieden. Daarbij gaat het in ieder geval om instandhoudingsdoelen ten aanzien van de leefgebieden van vogels, voor zover nodig ter uitvoering van de Vogelrichtlijn en/of ten aanzien van habitats en habitats van soorten, voor zover nodig ter uitvoering van de Habitatrichtlijn.

De provincie (Gedeputeerde Staten) zijn verplicht zorg te dragen voor het treffen van instandhoudingsmaatregelen voor de in de provincie gelegen Natura 2000-gebieden en moeten ook -indien daar aanleiding voor bestaat- passende maatregelen nemen om verslechtering van de kwaliteit van Natura 2000-gebieden te voorkomen. Voor de Natura 2000-gebieden in de Rijkswateren, waaronder de Waddenzee, is Rijkswaterstaat verantwoordelijk.

---

¹ Momenteel zijn op twee na alle gebieden definitief aangewezen, alleen het Krammer-Volkerak en het Zoommeer in Zeeland zijn nog niet definitief aangewezen. Voor deze 2 Natura 2000-gebieden is er nog geen definitief aanwijzingsbesluit. Deze gebieden liggen niet in de invloedssfeer van de omgevingsvisie Altena.

Voor ieder Natura 2000-gebied wordt een beheerplan opgesteld, dat elke zes jaar wordt geactualiseerd. In dit plan zijn de instandhoudingsdoelen nader uitgewerkt, zijn maatregelen beschreven die nodig zijn om deze doelen te realiseren en zijn kaders voor vergunningverlening voor menselijke activiteiten binnen de Natura 2000-gebieden aangegeven.

Bescherming van Natura 2000-gebieden bij ruimtelijke plannen en projecten

De Wnb regelt de bescherming van Natura 2000-gebieden, ten aanzien van plannen en projecten die mogelijke effecten hebben op de natuurlijke kenmerken van de gebieden, gelet op de instandhoudingsdoelen die in de Natura 2000-gebieden van kracht zijn. De Wnb maakt daarbij onderscheid in enerzijds plannen en anderzijds projecten. De omgevingsvisie betreft een plan.

Een plan dat -afzonderlijk of in combinatie met andere plannen of projecten- significante gevolgen kan hebben voor een Natura 2000-gebied, kan alleen worden vastgesteld indien uit een passende beoordeling de zekerheid is verkregen dat het plan de natuurlijke kenmerken van het gebied niet zal aantasten (art. 2.8 lid 3 Wnb).

Bij het toetsen aan de instandhoudingsdoelen dient rekening te worden gehouden met “externe werking”. Dat wil zeggen dat niet alleen moet worden gelet op activiteiten binnen een Natura 2000-gebied, maar ook op activiteiten die buiten de grenzen van het betreffende Natura 2000-gebied worden uitgevoerd en een mogelijk effect hebben op Natura 2000-gebieden.

Het toetsingskader van de Wnb, onderdeel gebiedsbescherming kent de volgende procedurevarianten:

1. Er is zeker geen kans op significante gevolgen: geen vergunningplicht, plan is uitvoerbaar;
2. Er is een kans op significante gevolgen: passende beoordeling dient aan te tonen dat significante gevolgen uit te sluiten zijn voor een uitvoerbaar plan; (eventueel met ADC-toets = Alternatietoets + Dwingende redenen van groot openbaar belang + Compensatie als in de passende beoordeling na het nemen van mitigerende maatregelen significant negatieve effecten nog steeds niet uit te sluiten zijn).

2.3 Wettelijk kader stikstof

2.3.1 *Programma Aanpak Stikstof (PAS)*

PAS staat voor het Programma Aanpak Stikstof (PAS). De Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State heeft het Europees Hof van Justitie om advies gevraagd inzake een aantal pilotzaken om de juridische houdbaarheid van het PAS te toetsen. Naar aanleiding van de uitspraak van het Hof besloot de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State op 29 mei 2019 dat het PAS niet mag worden gebruikt als basis voor vergunningverlening. De Afdeling stelt dat de huidige motivering niet de wetenschappelijke zekerheid biedt dat er geen schadelijke gevolgen zijn voor de natuur. Toestemming voor activiteiten die mogelijk schadelijk zijn voor Natura 2000-gebieden - vooruitlopend op toekomstige positieve gevolgen van maatregelen voor beschermde natuurgebieden - mag daarom vooraf niet meer worden gegeven. Dit kan consequenties hebben voor concrete vervolgbesluiten die kunnen leiden tot een toename van stikstofdepositie en daardoor mogelijk significant negatieve effecten voor Natura 2000-gebieden tot gevolg hebben.

Met deze uitspraak zijn ook Bijlage 2 van het PAS, artikel 2 van het (vervallen) Besluit grenswaarden en artikel 2.12 van het Besluit natuurbescherming onverbindend verklaard.

2.3.2 *Spoedwet Aanpak Stikstof (SAS)*

De Spoedwet Aanpak Stikstof is verschenen in het Staatsblad (Staatsblad 2019, 517) van 30-12-2019. De Spoedwet aanpak stikstof, met uitzondering van artikel IX (heeft betrekking op Omgevingswet), is in werking getreden met ingang van 1 januari 2020.

De Spoedwet aanpak stikstof voorziet in aanvullende instrumenten om de stikstofproblematiek aan te pakken en moet nieuwe activiteiten met stikstofdepositie mogelijk maken. De Spoedwet voorziet in een permanente wijziging van onder andere de Wnb:

- de vergunningplicht voor andere handelingen vervalt.
- de Wnb bepaalt niet langer dat ook een vergunning nodig is indien een project de kwaliteit van de natuur kan verslechteren of daarop een significant verstrend effect kan hebben (gelet op de instandhoudingsdoelstellingen voor een Natura 2000-gebied). Het nieuwe artikel bepaalt eenvoudigweg dat het verboden is zonder vergunning een project te realiseren dat significante gevolgen kan hebben voor een Natura 2000-gebied. Door deze wijziging is er geen verslechteringstoets meer nodig.
- De Wnb maakt het mogelijk om categorieën van projecten aan te wijzen die significante gevolgen kunnen hebben voor een Natura 2000-gebied maar niet vergunningplichtig zijn op grond van de Wnb als aan nadere regels is voldaan. De aanwijzing van die categorieën en het stellen van nadere regels gebeurt bij ministeriële regeling of bij provinciale verordening. Hiermee kunnen drempelwaardes worden ingevoerd. Bij het opstellen van dit natuurrapport zijn (nog) geen drempelwaardes vastgesteld.
- De Wnb krijgt een nieuw artikel; artikel 5.5a. Dat artikel voorziet erin dat projecten die significante gevolgen kunnen hebben voor Natura 2000-gebieden toch toestemming krijgen als zij stikstofdepositieruimte hebben gekregen. In het stikstofregistratiesysteem wordt stikstofdepositieruimte opgenomen die ontstaat als gevolg van een daling van stikstofdepositie door aanvullende bronmaatregelen. De stikstofdepositieruimte kan vervolgens aan nieuwe activiteiten worden toegedeeld, zodat aan die nieuwe activiteiten toestemming kan worden verleend. Het instellen van een dergelijk stikstofregistratiesysteem kan alleen bij ministeriële regeling. Bij het opstellen van dit natuurrapport is een dergelijk stikstofregistratiesysteem inmiddels ingesteld voor woningbouw en zeven specifieke MIRT-projecten.

2.3.3 *Verkeersbesluit 19 december 2019*

Met zijn brief van 13 november 2019 (Brief van 13 november 2019, nr. DGNVLG / 19260351) heeft het kabinet het maatregelenpakket voor de stikstofproblematiek in de woningbouw- en infrastructuursector bekend gemaakt. Eén van de maatregelen betreft: "het doorvoeren van een snelheidsverlaging overdag op autosnelwegen. De maximumsnelheid wordt overdag (van 6:00 - 19:00 uur) op alle autosnelwegen verlaagd naar 100 km per uur. Voor de wegen waar nu een maximumsnelheid van 120 of 130 km per uur geldt, blijft deze maximumsnelheid gelden in de avond en nacht (19:00 - 6:00 uur). Met het verkeersbesluit van 19 december 2019 is invulling gegeven aan voornoemd kabinetsbesluit. Per 16 maart 2020 is de snelheidsverlaging van kracht.

2.3.4 *Stikstofregistratiesysteem (SSRS)*

Vanaf 23 maart 2020 kan een natuurvergunning worden aangevraagd op basis van het stikstofregistratiesysteem. Dit geldt in eerste instantie voor de woningbouwprojecten en zeven MIRT-projecten. Het stikstofregistratiesysteem is wettelijk verankerd in hoofdstuk 2 van de Regeling Natuurbescherming. Enkel voor projecten kan aanspraak gemaakt worden op stikstofruimte uit het SSRS. Voor plannen is dit niet mogelijk.

Via het stikstofregistratiesysteem worden per Natura 2000-gebied de effecten van stikstofmaatregelen geregistreerd. Voorwaarde voor het systeem is dat er eerst stikstofruimte is gecreëerd door maatregelen die de stikstofneerslag verminderen. Het stikstofregistratiesysteem is gevuld met de afname van de stikstofdepositie door de snelheidsverlaging. De verlaging overdag van de maximumsnelheid op autosnelwegen naar 100 km/uur is de maatregel die het snelst stikstofruimte oplevert. Vervolgens wordt een deel van die ruimte (maximaal 70%) besteed aan ruimtelijke ontwikkelingen. De overige 30% valt toe aan de reductie van stikstof en daarmee aan natuur. Het registratiesysteem zorgt er voor dat voor ieder Natura 2000-gebied in beeld komt welke beschikbare depositieruimte verdeeld kan worden bij de vergunningverlening, in eerste instantie voor woningbouw en een beperkt aantal grote wegenprojecten.

Met het stikstofregistratiesysteem is er aan de ene kant een afname van stikstofdepositie (door de snelheidsverlaging), waarvan de ruimte wordt opgespaard in een 'spaarpot', het SSRS. De toename van stikstofdepositie op natuur (door een project) wordt vervolgens gemitigeerd door middel van afboeking van stikstofruimte uit het SSRS.

2.3.5 *Wet stikstofreductie en natuurverbetering*

Op 1 juli 2021 is de Wet stikstofreductie en natuurverbetering in werking getreden. Deze wet regelt onder meer drie resultaatsverplichtingen voor stikstofreductie: in 2025 moet minimaal 40% van het areaal van de stikstofgevoelige natuur in beschermde Natura 2000-gebieden een gezond stikstofniveau hebben; in 2030 minimaal de helft en in 2035 minimaal 74%. In dit kader wordt gekeken naar mogelijkheden om de veestapel te verminderen, bijvoorbeeld door middel van vermindering van dierrechten. Ook kunnen provincies - via de regeling gerichte opkoop - een koopovereenkomst sluiten met agrarische bedrijven. De regeling is gericht op het kunnen opkopen van 'piekbelasters': bedrijven die een relatief hoge belasting veroorzaken op nabijgelegen Natura-2000 gebieden die stikstofgevoelig én overbelast zijn (zie ook paragraaf 2.3.6).

De wet voorziet in de verplichting om een programma van maatregelen op te stellen om die reductie te bereiken en de natuur te herstellen. Ook regelt de wet de tussentijdse monitoring en zo nodig bijsturing. Voor de zogeheten PAS melders en initiatiefnemers die onder het PAS vergunningsvrij waren, is in de wet bepaald dat zij alsnog gelegaliseerd worden.

Deze wet regelt ook een aanpassing van het Besluit natuurbescherming, waardoor nu een partiële vrijstelling geldt voor bouw-, aanleg- en sloopactiviteiten. Het partiële slaat hier op het feit dat de vrijstelling alleen geldt voor stikstofdepositie en niet voor de overige storingsfactoren. Er hoeven ten behoeve van een natuurvergunningaanvraag (gebiedsbescherming) voor een project dus geen berekeningen en daarbij behorende beoordeling van de stikstofdepositie voor de realisatiefase meer plaats te vinden. De vrijstelling geldt niet voor de gebruiksfase van wat wordt gebouwd of aangelegd.

Om verdere stappen te zetten in de oplossing van de stikstofproblematiek en om goede condities voor Vogel- en Habitatrichtlijnsoorten te realiseren, hebben de ministeries van Financiën en van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit op ambtelijk niveau twee denkbare beleidspakketten opgesteld. Deze beleidspakketten zijn aanvullend op de zogeheten structurele aanpak stikstof en natuurversterking, die het kabinet in 2020 publiceerde. Beide pakketten maken gebruik van opkoopregelingen om de veestapel met een derde te laten krimpen. Variant A is een integraal pakket gericht op stikstofreductie én op de extensivering van de landbouw rond Natura 2000-gebieden en in veenweidegebieden. Variant B is vooral gericht op stikstofreductie. Deze varianten zijn door het Planbureau voor de Leefomgeving onderzocht (Tiktak, A. et al. (2021), Quickscan van twee beleidspakketten voor het vervolg van de structurele aanpak stikstof. Den Haag: Planbureau voor de Leefomgeving).

In reactie op de Wet Stikstofreductie en natuurverbetering heeft Greenpeace – mede namens een aantal andere organisaties - een sommatiebrief aan minister Schouten gestuurd op 20 mei 2021 (kenmerk: D20191602/BK/Is). In deze brief wordt aangetoond dat de doelen voor Natura 2000 niet zullen worden gehaald zoals in de wet stikstofreductie wordt beoogd. Gesommeerd is om:

- bij de uitvoering van de Wet stikstofreductie en natuurverbetering strengere doelen te hanteren én te realiseren in de volgende jaren,
- bij het realiseren van de geformuleerde doelen, ten aanzien van areaal dat nog niet onder de KDW is gebracht geen toename van stikstofdepositie toe te staan ten opzichte van het niveau in 2019;
- binnen drie maanden een programma vast te stellen voor het verminderen van de depositie van stikstof op voor stikstof gevoelige habitats, gebaseerd op bewezen effectieve maatregelen, waarmee tijdig wordt voldaan aan de onder I geformuleerde doelen, waarbij in het programma steeds prioriteit wordt gegeven aan de aanpak van de stikstofdepositie op de habitats en leefgebieden waar de daling van stikstofdepositie ecologisch gezien het meest urgent is.

Bij het schrijven van de passende beoordeling is niet bekend in hoeverre dit gerealiseerd wordt.

2.3.6 *Opkoop- en beëindigingsregelingen veehouderijen*

In de zomer 2021 heeft minister Schouten van LNV aangekondigd aan dat het budget voor de Maatregel Gerichte Opkoop (MGO) met 130 miljoen euro wordt opgehoogd met de overgebleven middelen uit de Subsidieregeling sanering varkenshouderijen. Daarmee is voor de MGO nu in totaal 480 miljoen euro beschikbaar. Na evaluatie deze zomer, opent de tweede tranche naar verwachting eind dit jaar. De termijn waarbinnen aankopen door provincies moeten worden gerealiseerd, wordt verlengd, zodat provincies 2 maanden extra de tijd krijgen om koopovereenkomsten te sluiten met piekbelasters. Vanaf de tweede tranche van de MGO komt de gerichte opkoopregeling van piekbelasters door provincies, de zogenoemde stoppersverklaring te vervallen. Voor deelnemers aan de MGO is het dan mogelijk om onder voorwaarden een bedrijf elders over te nemen, mits ook daar een emissiereductie wordt gerealiseerd. De MGO draagt bij aan het verminderen van de stikstofemissie.

Tot slot gaat de Landelijke beëindigingsregeling veehouderij (Lbv) naar verwachting in het voorjaar van 2022 open. Dit is een vrijwillige regeling waarbij varkens-, rund- en pluimveehouders een subsidie kunnen krijgen om te stoppen met hun bedrijf. De vrijwillige opkoopregeling voor

veehouders is een maatregel binnen de structurele stikstofaanpak van het Rijk. Deze regeling draagt bij aan het verminderen van de stikstofemissie. Hiervoor wordt een bedrag van 970 miljoen euro beschikbaar gesteld. Als het volledige subsidiebedrag wordt benut, levert de Lbv een stikstofreductie op van 16 tot 35 mol. LNV start ook een pilot waarbij 100 miljoen euro gaat naar het opkopen van grond van deelnemers aan de Lbv. Vrijwillige verkoop van grond door de Lbv-deelnemers is daarbij het uitgangspunt. De pilot is bedoeld om regio's te ondersteunen bij de grote opgaven in het landelijk gebied. Zo kan aangekochte grond bijvoorbeeld worden ingezet voor het versterken van de natuur of het extensiveren van landbouwgrond. Het grondfonds treedt in werking zodra de eerste tranche van de Lbv in uitvoering gaat.

2.3.7 *Vaste afstandsgrens van 25 kilometer voor alle emissiebronnen*

Voor het berekenen van stikstofdepositie, nodig voor het aanvragen van een Wnb-vergunning, gaat een vaste afstandsgrens van 25 kilometer gelden voor alle emissiebronnen. Dat blijkt uit een Kamerbrief "Vervolgacties naar aanleiding van het eindrapport van het Adviescollege Meten en Berekenen Stikstof" van de minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit van 9 juli 2021 (Kenmerk: DGS / 21173346). Voor woningbouw, landbouw en industrie/energie gelden nu geen afstandsgrenzen, terwijl voor infrastructurele projecten rekening wordt gehouden met de stikstofneerslag tot 5 kilometer van de weg. Met deze aanpassing wordt tegemoet gekomen aan een uitspraak van de Raad van State over de afstandsgrens van 5 km voor verkeer. Een vaste afstandsgrens voor alle emissiebronnen leidt tot meer duidelijkheid en een gelijkwaardige behandeling van emissiebronnen bij de beoordeling van een vergunningaanvraag. AERIUS Calculator zal hiervoor worden aangepast. Naar verwachting gebeurt dat eind 2021 of begin 2022.

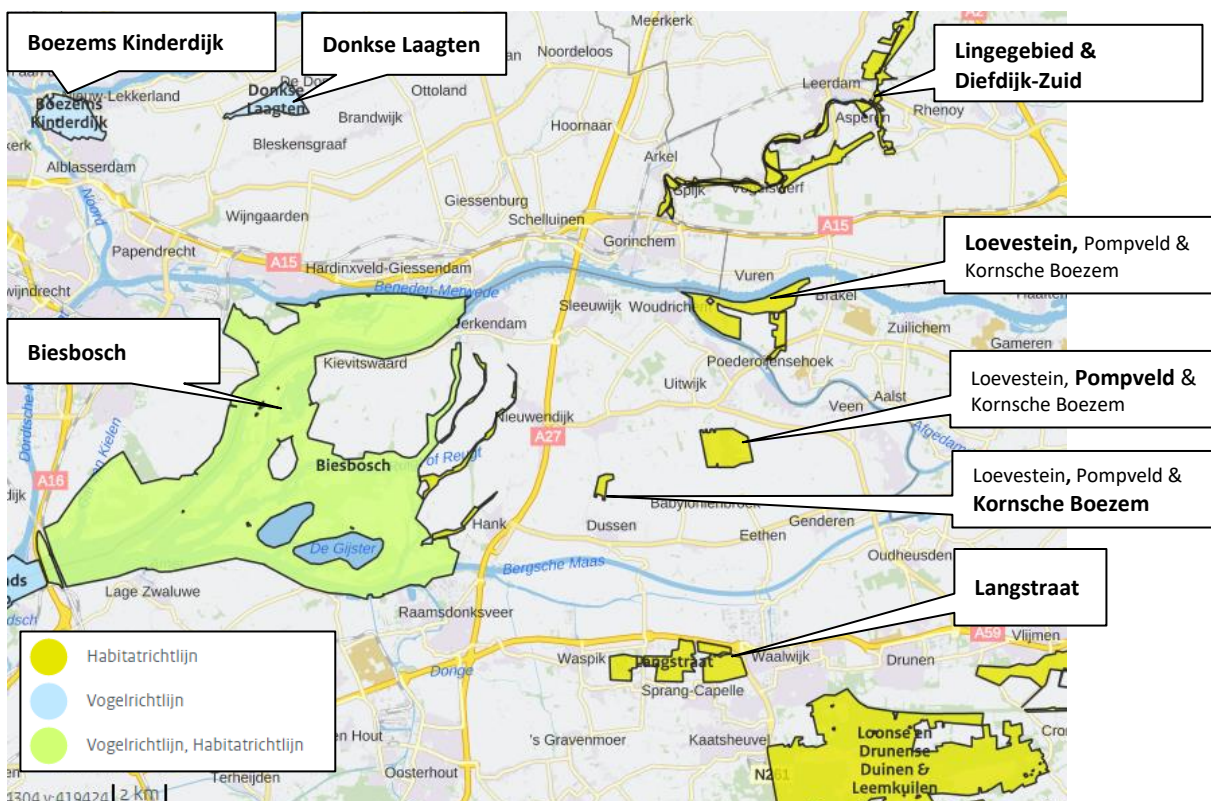
Omdat stikstof op een afstand verder dan 25 km niet meer hoeft te worden beoordeeld door initiatiefnemers, gaat de overheid hiervoor wel maatregelen treffen. Hiervoor komen extra bronmaatregelen (naast de bronmaatregelen voor de stikstofreductiedoelen / omgevingswaarden voor stikstof en de bronmaatregelen voor het legalisatieprogramma voor PAS-meldingen en PAS-berekeningen).

Ook kan het zijn dat in een individuele Wnb-vergunning (bijvoorbeeld) een extra emissiereductie wordt gevraagd vanwege stikstof op een afstand verder dan 25 km. Maar voor de beoordeling of voor een bepaalde activiteit een Wnb-vergunning nodig is, hoeft alleen te worden gekeken naar de stikstof tot 25 km van de emissiebron.

Voor het berekenen van stikstofneerslag, nodig voor het aanvragen van een natuurvergunning, geldt een vaste afstandsgrens van 25 kilometer.

3 Situatie Natura 2000-gebieden

In en rond de gemeente Altena liggen twee Natura-2000 gebieden; ‘Loevestein, Pompveld & Kornsche Boezem’ en ‘Biesbosch’ (zie figuur 3.1). Gezien hun ligging zullen andere Natura 2000-gebieden buiten het invloedsgebied van de effecten van de omgevingsvisie liggen, behalve ten aanzien van stikstofdepositie. Het betreft dan gebieden zoals bijvoorbeeld de ‘Langstraat’ en ‘Lingegebied & Diefdijk-Zuid’.

Figuur 3.1 De ligging van Natura 2000-gebieden in en in de omgeving van de gemeente Altena.

Om te kunnen bepalen welke invloed het beleid uit de omgevingsvisie heeft voor de natuurlijke kenmerken en instandhoudingsdoelstellingen van de Natura 2000-gebieden wordt gestart met een beschrijving van de twee meest nabijgelegen gebieden; de instandhoudingsdoelen, de knelpunten en autonome ontwikkeling. Het detailniveau van deze beschrijvingen sluit aan bij het detailniveau van de omgevingsvisie. Gezien het abstracte karakter van deze visie is met name de beschrijving van de knelpunten en de autonome ontwikkeling op hoofdlijnen.

Beide Natura 2000-gebieden zijn recent versterkt door een aangrenzend Ruimte voor de rivier-project:

- Polder Noordwaard nabij de Biesbosch, gelegen aan de Nieuwe Merwede, ten westen van Werkendam en ten noorden van de Biesbosch. In het kader van Ruimte voor de Rivier wordt de polder opnieuw ingedeeld en gewijzigd van een binnendijks naar een buitendijks gebied. Met als vertrekpunt de topografische kaart van 1905 wordt het oude

krekenstelsel hersteld en worden oude cultuurhistorische elementen zoals kades en dijken geaccentueerd. In het doorstroomgebied en langs (te herstellen) kreken kan op beperkte schaal (nieuwe) natuur zich ontwikkelen. Het water in de polder wordt langer door een primaire waterkering beschermd, maar gaat tot het stroomgebied behoren bij waterstanden boven NAP +2,0 meter op de Nieuwe Merwede. Door de open verbindingen met zowel het Gat van de Noordklip aan de zuidoostzijde en de Nieuwe Merwede aan de noordzijde, komt de ontpolderde Noordwaard ook onder invloed van de dagelijkse getijdenwerking te staan.

- Munnikenland nabij (Slot) Loevestein. Om de Waal meer ruimte te geven, is de bestaande dijk landinwaarts verlegd (gebied is ontpolderd), zijn de uiterwaarden verlaagd en is een (neven)geul in de uiterwaarden van de Waal gegraven. Verder is er een lange dijk op een nieuwe plek aangelegd: de Wakkere Dijk. Naast de Waal ligt een soort kom, en dat is nu een moeras aan het worden met veel open water, riet, moerasplanten.

3.1 Natura 2000-gebied Biesbosch

3.1.1 Kenmerken

(<https://www.natura2000.nl/gebieden/noord-brabant/biesbosch>)

De Biesbosch was eeuwenlang een uitgestrekt zoetwatergetijdengebied, dat in Europa nauwelijks zijn weerga kende. Ontstaan in het begin van de vijftiende eeuw, tijdens de beruchte Sint-Elizabethsvloed, werd het gebied lange tijd gekenmerkt door verraderlijke wilgenvloedbossen (deels in gebruik als grienden), afgewisseld met kale zand- en slikplaten, rietgorzen en biezenvelden, maar door de uitvoering van de Deltawerken heeft de Biesbosch veel van zijn allure moeten prijsgeven. Na de afsluiting van het Volkerak in 1960 en het Haringvliet in 1970 viel het getij terug van gemiddeld 2 meter naar enkele decimeters. Het gebied bestaat uit drie delen: de Sliedrechtse en Dortsche Biesbosch ten noorden van de Merwede en de Brabantse Biesbosch ten zuiden ervan. Alleen in de Sliedrechtse Biesbosch resteert nog een getijdeverschil van ongeveer 70 centimeter door de open verbinding met de Oude Maas. Het dynamische getijdengebied veranderde na de uitvoering van de Deltawerken in een verruigd moerasgebied waarin de hoogteverschillen tussen platen en geulen geleidelijk verminderden, wat ten koste ging van afkalving van de eilanden. De biezenvelden, rietgorzen en wilgenvloedbossen zijn grotendeels verdwenen; inpolderingen en de aanleg van reusachtige drinkwaterbekkens hebben verder hun tol geëist. Maar toch, ondanks dit alles bezit de Biesbosch ook in zijn huidige vorm grote botanische en faunistische kwaliteiten, terwijl het landschap van eilanden en slingerende waterwegen in wezen nog steeds bestaat. Naast Zuid-Flevoland het belangrijkste brongebied voor de blauwborst; een broedvogel van verruigd rietland. Daarnaast een belangrijk broedgebied voor andere moerasvogels (bruine kiekendief, porseleinhoen, snor en rietzanger) en broedvogels van waterrijke gebieden met opgaand bos (aalscholver en ijsvogel). Belangrijk rust- en foerageergebied voor fuut, lepelaar, kleine zwaan, kolgans, grauwe gans, brandgans, smient, krakeend, wintertaling, kuifeend, grote zaagbek en grutto. Daarnaast van enig belang als rust- en foerageergebied voor aalscholver, pijlstaart, slobbeend, tafeleend, nonnetje, visarend en meerkoet. Voor de meeste van deze soorten is zowel de Brabantse als de Dordtse Biesbosch als slaap- en foerageergebied van betekenis. In de Dordtse Biesbosch heerst daarnaast voldoende rust voor een belangrijke functie als ruigebied (wintertaling) en als pleisterplaats voor verstoring gevoelige soorten als lepelaar en nonnetje. De Sliedrechtse Biesbosch is vooral van belang voor ganzen.

3.1.2 Instandhoudingsdoelen

Het Natura 2000-gebied Biesbosch betreft een Vogel- en Habitatrichtlijngebied. Het gebied is in 2013 definitief aangewezen als Natura 2000-gebied. De instandhoudingsdoelen zijn in Tabel 2.1 opgenomen. Op 23 februari 2018 heeft minister Schouten van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) een ontwerp-wijzigingsbesluit voor diverse Habitatrichtlijngebieden getekend. Daarin zijn voor een groot aantal Natura 2000-gebieden (habitatrichtlijngebieden) instandhoudingsdoelen voor een aantal habitattypen en/of habitatsoorten toegevoegd, ook voor het Natura 2000-gebied Biesbosch. Het ministerie van LNV heeft aangegeven dit besluit niet te gaan vaststellen (kamerbrief Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, dd. 13-11-2019, kenmerk: DGNVLG / 19260351). Omdat dit ontwerp-besluit tot doel heeft een gebied tijdig de bescherming te bieden die aan het gebied toekomt op grond van de Habitatrichtlijn, zijn deze ontwerp-doelstellingen meegenomen in de voorliggende rapportage. Deze doelen zijn ook in tabel 3.1 aangegeven.

Tabel 3.1: Instandhoudingsdoelen Natura 2000-gebied Biesbosch. De doelen uit het ontwerp-aanwijzingsbesluit zijn cursief aangegeven.

		Doelst. Opp.vl.	Doelst. Kwal.	Doelstelling populatie
Habitattypen				
H3260B	Beken en rivieren met waterplanten (grote fonteinkruiden)	=	=	
H3270	Slikkige rivieroever	>	>	
H6120	Stroomdalgraslanden	>	=	
H6430A	Ruigten en zomen (moerasspirea)	=	=	
H6430B	Ruigten en zomen (moerasspirea)	>	=	
H6510A	Glanshaver- en vossenstaarthooilanden (glanshaver)	=	>	
H6510B	Glanshaver- en vossenstaarthooilanden (grote vossenstaart)	=	>	
H91E0A	Vochtige alluviale bossen (zachthoutoibossen)	= (<)	>	
H91E0B	Vochtige alluviale bossen (essen-iepenbossen)	>	>	
Habitatsoorten				
H1095	Zeeprk	=	=	>
H1099	Rivierprk	=	=	>
H1103	Fint	=	=	>
H1106	Zalm	=	=	>
H1134	Bittervoorn	=	=	=
H1145	Grote modderkruiper	=	=	=
H1149	Kleine modderkruiper	=	=	=
H1163	Rivierdonderpad	=	=	=
H1318	Meervleermuis	=	=	=
H1337	Bever	=	=	=
H1340	Noordse woelmuis	>	>	>
H1387	Tonghaarmuts	>	>	>
H4056	<i>Platte schijfhoren</i>	=	=	=
H1102	Elft	=	=	>

		Doelst. Opp.vl.	Doelst. Kwal.	Doelstelling populatie
Broedvogels				aantal broedparen
A017	Aalscholver	=	=	310
A021	Roerdomp	>	>	10
A081	Bruine kiekendief	=	=	30
A119	Porseleinhoen	>	>	9
A229	Ijsvogel	=	=	20
A272	Blauwborst	=	=	1300
A292	Snor	=	=	130
A295	Rietzanger	=	=	260
Niet-Broedvogels				Aantal over- winterende of doortrekkende individuen
A005	Fuut	=	=	450 f
A017	Aalscholver	=	=	330 s/r/f
A027	Grote zilverreiger	=	=	10 f 60 s/r
A034	Lepelaar	=	=	10 f
A037	Kleine zwaan	=	=	10 s/r/f
A041	Kolgans	=	=	1800 f
A043	Grauwe gans	=	=	2300 s/r/f
A045	Brandgans	=	=	870 f
A050	Smient	=	=	330 s/r/f
A051	Krakeend	=	=	1300 f
A052	Wintertaling	=	=	1100 f
A053	Wilde eend	=	=	4000 f
A054	Pijlstaart	=	=	70 f
S056	Slobeend	=	=	290 f
A059	Tafeleend	=	=	130 f
A061	Kuifeend	=	=	3800 f
A068	Nonnetje	=	=	20 f
A070	Grote zaagbek	=	=	30 f
A075	Zeearend	=	=	2 f
A094	Visarend	=	=	6 f
A125	Meerkoet	=	=	3100 f
A156	Grutto	=	=	60 s/r/f

Legenda

=	Behoud
>	Uitbreiding omvang of verbetering kwaliteit
= (<)	= (<) behoud oppervlakte, maar mag achteruit gaan ten gunste van een andere in besluit met name genoemde waarde
f	Foerageergebied
s/r	Slaap- en rustplaats en foerageergebied

3.1.3 *Knelpunten*

(RVO, 2017, Beheerplan Natura 2000)

Door het vastleggen van de vaargeul in de Biesbosch is de dynamiek van de rivier zover afgenomen dat dit vooral gevolgen heeft voor stroomdalgraslanden, glanshaver- en vossenstaartheoïlanden en vochtige alluviale bossen. Daarnaast is het achterblijven van voldoende flexibel en intensief beheer voor stroomdalgraslanden, glanshaver- en vossenstaartheoïlanden een knelpunt.

Voor de meeste habitattypen en soorten zijn de omstandigheden in de Biesbosch goed genoeg voor het bereiken van de instandhoudingsdoelstellingen. Voor een aantal habitattypen vergt dit nog wel extra beheerinspanningen. Voor een enkele vogelsoort is onbekend welke maatregelen leiden tot het bereiken van de doelstellingen. Het is bijvoorbeeld onduidelijk waarom de aalscholverkolonie niet groeit en of dit iets met milieukwaliteit te maken heeft. Nader onderzoek moet hierin helderheid scheppen. Een punt van zorg is als de recreatieve druk in de Biesbosch de komende jaren nog verder toeneemt, dit heeft negatieve gevolgen voor de rust in het gebied.

De oorzaak van het niet kunnen realiseren van een aantal doelstellingen liggen voor een aantal soorten buiten de Biesbosch. Zo trekken een aantal zangvogels naar Afrika, waar de toestand in het winterkwartier van groot belang is voor de terugkeer naar de Biesbosch. Een aantal andere vogelsoorten blijven bij zachte winters in het gebied van Oostzee, waardoor in zachte winters de aantallen niet worden bereikt. Deze soorten bleken in de afgelopen strengere winters wel in voldoende aantallen in de Biesbosch te verblijven.

Voor de meeste soorten en een groot aantal habitattypen lijkt het inzetten op procesnatuur en het vergroten van de dynamiek te leiden tot het halen van de Natura 2000-doelstellingen. Voor enkele habitattypen (zoals stroomdalgraslanden) zijn beheermaatregelen noodzakelijk om de doelstellingen te halen.

3.1.4 *Autonome ontwikkelingen*

Algemeen Natura 2000

De komende decennia zal vanuit een bevolkingsgroei en klimaatverandering de druk op Natura 2000-gebieden toenemen. Klimaatverandering zorgt met name voor temperatuurstijgingen en grotere weersextremen. Dit resulteert in verschuiving van geschikte verspreidingsgebieden en grotere fluctuaties van populaties. Het belang van een goede ruimtelijke samenhang neemt toe waardoor leefgebieden vergroot kunnen worden en soorten mee kunnen schuiven en fluctuaties beter opgevangen kunnen worden.

Het Nederlandse beleid is erop gericht om de gunstige/veilige staat van de soorten en habitattypen vallend onder de VHR binnen Nederland te realiseren. Voor de Natura 2000-gebieden zijn beheerplannen opgesteld waarin is aangegeven welke maatregelen getroffen moeten worden om op termijn de Natura 2000-doelen te halen. In de PAS-gebiedsanalyses, die voor de stikstofgevoelige Natura 2000-gebieden zijn opgesteld, is betoogd dat de doelen op termijn kunnen worden gehaald. In de Natura 2000-beheerplannen zijn maatregelen geformuleerd die moeten bijdragen aan het realiseren van de doelen. Uit monitoring moet blijken of dit ook daadwerkelijk het geval is en of aanvullende maatregelen nodig zijn.

De Natura 2000-gebieden zijn voor het grootste deel onderdeel van het NNN, waarmee realisatie van het NNN een essentieel instrument is om de vereiste gunstige staat van instandhouding te bereiken voor de in de Europese Vogel- en Habitatrichtlijn beschermde plantensoorten, diersoorten en habitattypen. Daarnaast dragen ook natuurmaatregelen buiten het NNN bij aan het realiseren van een gunstige staat van instandhouding. Want uiteindelijk wordt de staat van instandhouding bepaald voor Nederland als geheel, ongeacht voorkomen binnen of buiten Natura 2000-gebieden of het NNN.

Natura 2000-gebied Biesbosch

Voor de meeste soorten en een groot aantal habitattypen in de Biesbosch lijkt het inzetten op procesnatuur en het vergroten van de dynamiek te leiden tot het halen van de Natura 2000-doelstellingen. Voor enkele habitattypen (zoals stroomdalgraslanden) zijn beheermaatregelen noodzakelijk om de doelstellingen te halen. Uit de analyses blijkt dat het natuurbeheer voor stroomdalgraslanden, glanshaver- en vossenstaarthooilanden aangepast zal moeten worden, zodat wilgen niet overal gaan domineren. Ook zal er onderzoek verricht worden naar de mogelijkheid voor het verbeteren van waterriet en watervegetaties

Voor het Natura 2000-gebied de Biesbosch is een maatregelenpakket samengesteld. Deze maatregelen, alsmede de maatregelen die niet door dit pakket worden afgedekt zijn samengevat in Tabel 3.2. Voor al deze maatregelen geldt dat ze in beheerplanperiode 1 moeten worden uitgevoerd. Een deel van de maatregelen zal ook in periode 2 (tweede Natura 2000-beheerplan) moeten worden voortgezet.

Tabel 3.2: Overzicht maatregelen voor het Natura 2000-gebied Biesbosch.

	Verantwoordelijke organisatie.	Uitvoeringsperiode	
		1 ^e beheerplan--periode	2 ^e beheerplan--periode
1. Vergroten rivierinvloed			
1b. Verwijderen zandworstenmat en monitoring vooroever	Staatsbosbeheer	X is reeds uitgevoerd	
1c. Verwijderen grote meidoornstruiken en wilgen	Staatsbosbeheer	X is reeds uitgevoerd	x
1d. verwijderen stortsteen	Staatsbosbeheer	X is reeds uitgevoerd	
2. Intensiveren maai- en begrazingsbeheer Kop van de oude Wiel			
2a maaien en ruimen vegetatie om (meidoorn)opslag tegen te gaan	Staatsbosbeheer	x	x
2c verwijderen en afvoer raster	Staatsbosbeheer	x	
3. Intensiveren maai- en begrazingsbeheer Kraaijennest			
3a Afkoop reguleren pacht	Provincie	x	
3b Intensiveren maaibeheer en afvoeren maaisel	Staatsbosbeheer	x	x
4. Beperking verdroging Kraaijennest			
4a. Graven poel en dempen sloten	Staatsbosbeheer	x	
5. Regulering waterstand Louw Simonswaard			
5a Herstel watersysteem Louw Simonswaard	Staatsbosbeheer	x	
5b Afkoop reguleren pacht		x	
6. Optimaliseren beheer Hengstpolder			
6a Intensiveren maaibeheer en afvoeren maaisel	Staatsbosbeheer	x	x

	Verantwoordelijke organisatie.	Uitvoeringsperiode	
		1 ^e beheerplan--periode	2e beheerplan--periode
6b Herstel watersysteem Hengstpolder	Staatsbosbeheer	x	
7. Tegengaan verruiging als gevolg van aandrijfsel			
7a ruimen en afvoeren van aandrijfsel (deek)	Staatsbosbeheer	x	x
8. Inrichten hydrologisch meetnet Hengstpolder en Louw Simonswaard			
8a. Plaatsen potentiaalbuizen Hengstpolder	Staatsbosbeheer	x	
8ab Plaatsen potentiaalbuizen Louw Simonswaard	Staatsbosbeheer	x	
Aanvullend			
O. kwaliteitsverbetering hardhoutbos	Staatsbosbeheer		x
E. cyclisch beheer slikkige oevers en terugzetten vegetatie natuurontwikkelingsprojecten	Staatsbosbeheer		x
D. Uitvoeren Kierbesluit	Ministerie van I en M	x	
U. Maatregelen voor verbetering leefgebied instandhoudingsdoelen	Staatsbosbeheer	x	

3.2 Natura 2000-gebied Loevestein, Pompveld & Kornsche Boezem

3.2.1 Kenmerken

(<https://www.natura2000.nl/gebieden/gelderland/loevestein-pompveld-kornsche-boezem>)

Het Natura 2000 gebied Loevestein, Pompveld & Kornsche Boezem bestaat uit drie aparte deelgebieden. Het deelgebied Loevestein ligt rond het gelijknamige slot en bestaat uit graslanden en moeras in de uiterwaarden van de Waal en de Afgedamde Maas. Loevestein is vanwege het voorkomen van verschillende zeldzame vis- en amfibiesoorten en van zeer bloemrijke uiterwaardgraslanden van internationaal belang. Het deelgebied Pompveld is een laaggelegen kleinschalige kleipolder met eigen waterhuishouding. Het omvat moeras, grienden, bosjes en vochtige graslanden. In het midden van het Pompveld ligt een eendenkooi. Het deelgebied de Kornsche Boezem is een hoge boezem, waar het overtollige water uit omliggende polders vroeger werd opgemalen. Er liggen veel grienden, populierenbosjes en enkele percelen met zeggenmoerassen. Het Natura 2000-gebied heeft in zijn geheel een rijke visfauna.

3.2.2 Instandhoudingsdoelen

Het Natura 2000-gebied Loevestein, Pompveld & Kornsche Boezem betreft een Habitatrictlijngebied. Het gebied is in 2013 definitief aangewezen als Natura 2000-gebied. De instandhoudingsdoelen zijn in Tabel 3.2 opgenomen. In 2014 is een wijzigingsbesluit genomen waarmee de begrenzing is aangepast. Met het ontwerp-wijzigingsbesluit van februari 2018 zijn instandhoudingsdoelen voor een aantal habitattypen en/of habitatoorten toegevoegd. Het ministerie van LNV heeft aangegeven dit besluit niet te gaan vaststellen (kamerbrief Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, dd. 13-11-2019, kenmerk: DGNVLG / 19260351). Omdat dit ontwerp-besluit tot doel heeft een gebied tijdig de bescherming te bieden die aan het gebied toekomt op grond van de Habitatrictlijn, zijn deze ontwerp-doelstellingen meegenomen in de voorliggende rapportage. Deze doelen zijn ook in tabel 3.3 aangegeven.

De Natura 2000-doelen voor Loevestein, Pompveld & Kornsche Boezem hebben betrekking op vijf habitattypen en vijf soorten. In onderling overleg met de provincie Gelderland is bepaald voor welke doelen er een opgave ligt in Pompveld & Kornsche Boezem en welke voor welke in Loevestein. Deze verdeling is gebaseerd op het daadwerkelijk voorkomen van de habitattypen en (het leefgebied van) soorten in de gebieden. Voor Pompveld en de Kornsche Boezem zijn (alleen) de doelen voor drie vissoorten relevant; dit zijn de kleine en grote modderkruiper en de bittervoorn.

Tabel 3.3: Instandhoudingsdoelen Natura 2000-gebied Loevestein, Pompveld & Kornsche Boezem. De doelen uit het ontwerp-aanwijzingsbesluit zijn cursief aangegeven.

		Doelst. Opp.vl.	Doelst. Kwal.	Doelstelling populatie
Habitattypen				
H3150	Meren met krabbenscheer en fonteinkruiden	>	>	
H3270	Slikkige rivieroever	>	>	
H6120	Stroomdalgraslanden	=	=	
<i>H6430A</i>	<i>Ruigten en zomen (moerasspirea)</i>	=	=	
H6510A	Glanshaver- en vossenstaartheooilanden (glanshaver)	>	>	
H91E0A	Vochtige alluviale bossen (zachtouthoibossen)	=	>	
<i>H91E0C</i>	<i>Vochtige alluviale bossen (beekbegeleidende bossen)</i>	=	=	
Habitatsoorten				
H1134	Bittervoorn	=	=	=
H1145	Grote modderkruiper	>	>	=
H1149	Kleine modderkruiper	=	=	=
H1163	Rivierdonderpad	=	=	=
H1166	Kamsalamander	=	=	=
<i>H1337</i>	<i>Bever</i>	=	=	>

Legenda

=	Behoud
>	Uitbreiding omvang of verbetering kwaliteit

3.2.3 Knelpunten

De knelpunten binnen het Natura 2000-gebied zijn verschillend per deelgebied (Provincie Gelderland, 2016).

Loevestein

- Beheer
  - Te lage/onregelmatige begrazingsdruk;
  - Rivierkundig beheer (vegetatiebeheer in het kader van hoogwaterveiligheid, niet geheel afgestemd op het beheer nodig in het kader van een goede kwaliteit van de habitattypen).
- Dynamiek
  - Geringe dynamiek (door uitvoering Ruimte voor de rivier-project Munnikenland wordt/is dynamiek verhoogd).

- Hydrologie
  - Peilbeheer: handhaving van een constant peil in de Boezem van Brakel leidde tot interne eutrofiëring;
  - Verdroging van het binnendijks gebied;
  - Eutrofiëring/vertroebeling water omdat er sinds enkele jaren groepen ganzen overzomerden in de Boezem van Brakel.
- Atmosferische Stikstofdepositie
  - Overschrijding KDW voor stroomdalgraslanden en Glanshaver- en vossenstaartheoïlanden.

Pompveld & Kornsche Boezem

Voor bittervoorn en kleine modderkruiper geldt een behoudsdoelstelling. In de huidige situatie zijn geen knelpunten aanwezig die de gunstige staat van instandhouding in gevaar brengen. Voor de grote modderkruiper geldt echter een uitbreidingsdoelstelling voor de omvang en kwaliteit van het leefgebied voor behoud van de populatie. Om dit te kunnen bewerkstelligen dient een aantal knelpunten opgelost te worden. De volgende zijn de belangrijkste:

- Oppervlakte geschikt habitat: de omvang van het geschikte leefgebied en dus de populatiegrootte van de grote modderkruiper is vooral in de Kornsche Boezem een knelpunt. Het oppervlakte geschikt habitat kan met inrichtingsmaatregelen en met beter beheer worden vergroot.
- Migratiemogelijkheden: het gebrek aan migratiemogelijkheden binnen de gebieden en tussen de gebieden (versnippering) is een probleem. In het Pompveld is in dit kader de afgelopen jaren een groot project uitgevoerd. Hierbij is het kanaal, wat het gebied opdeelde in twee, omgelegd.
- Waterkwaliteit: de matige waterkwaliteit van het inlaatwater in Pompveld heeft mogelijk negatieve effecten op de instandhoudingsdoelen voor de grote modderkruiper. De mogelijkheden voor aanvoer van kwel- en/of bicarbonaatrijk water, moeten nader worden onderzocht, want verbetering van de waterkwaliteit door aanvoer van water vanuit Den Duijl blijkt niet mogelijk. Om de waterkwaliteit te verbeteren, is het helofytenfilter, waar het water wordt ingelaten, heringericht.

3.2.4 *Autonome ontwikkeling*

Ook voor het Natura 2000-gebied Loevestein, Pompveld & Kornsche Boezem zijn de algemene autonome ontwikkelingen van toepassing (zie paragraaf 3.1.4).

Natura 2000-gebied; deelgebied Loevestein

De ambitie van de provincie voor de eerste beheerplanperiode (2014-2020) is om de achteruitgang van de soortenrijkdom te stoppen en ervoor te zorgen dat er een lichte vooruitgang optreedt. De maatregelen vallen ten dele onder de Programmatische Aanpak Stikstof (PAS). Dat is een aanpak van Rijk en provincies, die tot doel heeft de stikstofproblematiek te verminderen en zo de achteruitgang van de natuur te stoppen en tevens ontwikkelruimte te creëren voor economische sectoren, zoals landbouw, industrie en verkeer. Deze maatregelen worden grotendeels gefinancierd vanuit de PAS. Een klein deel wordt gefinancierd vanuit het GNN budget van de provincie Gelderland.

Natura 2000-gebied; deelgebied Pompveld & Kornsche Boezem

Voor bittervoorn en kleine modderkruiper dient het huidige beheer te worden voortgezet. Voor het behalen van een gunstige staat van instandhouding van de grote modderkruiper zijn maatregelen geformuleerd en zijn aanpassing in het beheer nodig. De maatregelen moeten leiden tot een uitbreiding van de oppervlakte van het leefgebied voor de grote modderkruiper en het opheffen van belemmeringen om zich te kunnen voortbewegen binnen en tussen het Pompveld en de Kornsche Boezem.

Een groot deel van de maatregelen is al uitgevoerd of betekent een optimalisatie van bestaande plannen. De maatregelen die op eigendommen van Staatsbosbeheer en Brabants Landschap worden uitgevoerd, kunnen al in de eerste planperiode worden gerealiseerd. Na realisatie is blijvende aandacht voor beheer nodig.

In tabel 3.4 zijn de maatregelen voor de deelgebieden binnen het Natura 2000-gebied Loevestein, Pompveld & Kornsche Boezem samengevat.

Tabel 3.4: Overzicht maatregelen voor het Natura 2000-gebied Loevestein, Pompveld & Kornsche Boezem.

1.PAS-maatregelen Loevestein
M2 Hooiland beheer glanshaverhooilanden en aangrenzend gelegen stroomdalgraslanden
M3 Aanvullend maaibeheer Stroomdalgraslanden
M4 Monitoring vegetatieontwikkeling stroomdalgraslanden
Niet-PAS-maatregelen Loevestein
M5 Periodiek terugzetten bosopslag/tegengaan van verlanding in rietlanden van de Boezem van Brakel (periodiek 1x per 20-30 jr)
M6. Aanvullende inrichtingsmaatregelen oostzijde Boezem van Brakel (als dit na evaluatie nodig blijkt)
Inrichtingsmaatregelen Pompveld & Kornsche Boezem
M7 Vergroting leefgebied grote modderkruiper door inrichting van het Eendenveld (Pompveld) waarbij sloten worden gegraven en plasdraszones aangelegd
M8 Vergroting leefgebied grote modderkruiper door inrichting van het Andelsche Broek (Pompveld)
M9 Afronding realisatie ecologische verbindingzone (EVZ) Pompveld & Kornsche Boezem
M10 Inrichting en verwerving Noordzijde Kornsche Boezem als leefgebied Grote modderkruiper
M11 Waterberging Korn verbinden met Kornsche Boezem omdat deze waterberging die in 2008 is aangelegd ook geschikt leefgebied is (soort van overstromingsvlakten)
M12 Migratiebelemmeringen kanaal Pompveld en Potkade opheffen
Beheermaatregelen Pompveld & Kornsche Boezem
M13 Optimalisatie beheer watergangen binnen de gebieden (gefaseerd uitvoeren van maaien en baggeren)
M14 Optimalisatie helofytenfilter
M15 Verbeteren waterkwaliteit inlaatwater KRW (door aanleg natuurvriendelijke oevers in het land van Heusden en Altena)
M16 Aanvoer kwelrijk water vanuit westzijde
M17 Onderzoek vermindering wegzijging in GGOR
Overige maatregelen Pompveld & Kornsche Boezem
M19 Opstellen monitoringsplan vissoorten
M18 Onderzoek waterkwaliteit in relatie tot populatie-ontwikkeling
M20 Communicatieplan opstellen over de aangewezen soorten en over de consequenties voor het bestaand gebruik en de te nemen maatregelen

4 Planvoornemen omgevingsvisie Altena

4.1 Opbouw van de omgevingsvisie

De omgevingsvisie van de gemeente Altena is opgebouwd uit vier 'bouwstenen':

- **Ambities:** onder de ambities staan de belangrijkste doelen voor en van Altena in de komende jaren. Er zijn vier ambities geformuleerd die aangeven waar de gemeente naar toe wil werken;
- **Gebieden:** in de omgevingsvisie is beschreven waar de gemeente nu staat, wat er op de gemeente af komt en welk toekomstperspectief de gemeente voor ogen heeft. Dit betreft de acht deelgebieden zoals beschreven in paragraaf 2.1;
- **Thema's:** onder de thema's staat beschreven waar de gemeente naar toe wil met een bepaald onderwerp. Voorbeelden van thema's zijn wonen, bereikbaarheid en agrarische sector.
- **Waarden:** de waarden geven aan wat de kracht van de gemeente Altena is. De waarden bepalen het 'DNA' en de identiteit van de gemeente. Deze waarden wil de gemeente graag behouden of zelfs versterken met nieuwe initiatieven.

Om op hoofdlijnen een beeld te geven van de inhoud van de omgevingsvisie zijn de ambities in de volgende paragrafen nader toegelicht. Hierbij zijn voor de onderwerpen die relevant zijn voor deze passende beoordelingen aanvullingen gedaan vanuit de overige drie bouwstenen om de ambities te verduidelijken.

4.2 Ambitie 1: Groenblauwe oase

Met de ambitie 'groenblauwe oase' zet de gemeente in op het volgende:

- De gemeente toont ambitie op het gebied van de gezonde en veilige leefomgeving en werkt toe naar een gemeente waarin overal voldaan wordt aan de wettelijke normen. Bij nieuwe initiatieven is er aan de voorkant aandacht voor gezondheid en veiligheid.
- De gemeente zet zich in om de lokale natuurwaarden zowel buiten als binnen de kom op peil te houden en te versterken.
- De gemeente zet zich in om verbindingen te leggen tussen verschillende plekken met een (relatief) hoge ecologische waarde, zowel in het buitengebied als in de kern.
- Om een robuuste en duurzame leefomgeving te creëren gaat de gemeente samen met het waterschap, natuurverenigingen etc. de hoeveelheid groen en water vergroten en de biodiversiteit versterken. Dit moet ook worden bereikt door bedrijven/agrariërs en inwoners te stimuleren.
- Het landelijke karakter van Altena en de regio West-Brabant biedt kansen om een groen hart met hoogwaardig erfgoed te zijn tussen grootstedelijke cluster.
- Verbeteren van de vitaliteit van de bodem
- Een oppervlakte- en grondwaterkwaliteit die op orde is en passend bij het gebruik en de functie

Aanwijzing van waarden

Een van de bouwstenen van de omgevingsvisie zijn de waarden. Dit zijn gebieden of kwaliteiten die de gemeente wil beschermen en waar mogelijk versterken. De volgende waarden met betrekking tot het landschap zijn aangewezen:

- De beslotenheid en onregelmatige verkaveling van de oeverwallen.
- Bijzondere elementen en bebouwingen op de oeverwallen, zoals (relicten van) kastelen, forten, bunkers, dijklinten en oude boerenerven.
- Alle elementen die herinneren aan de Oude Maas (waterloop en oude kronkelige dijkloop).
- De boomrijen die op een aantal locaties langs, zelfs op, de dijk, van de Bergsche Maas staan en dit grootschalige landschap aantrekkelijker maken.
- De natuurwaarden in de uiterwaarden.
- De openheid en verre zichten in het open middengebied.
- Bijzondere elementen in het open middengebied, zoals de grienden en eendenkooien.
- De unieke natuurwaarden van het Pompveld en de Kornsche boezem.

De gemeente heeft ook verschillende natuurkwaliteiten aangewezen als waarde. Hierbij worden niet alleen de Natura 2000-gebieden bedoeld maar ook de Noordwaard, uiterwaarden, het Natuurnetwerk Nederland, ecologische verbindingzones en weidevogelgebieden. De gemeente zet zich in om deze natuurwaarden te behouden en waar mogelijk te versterken.

Verbeteren van verbindingen tussen natuurgebieden

Rondom de belangrijkste natuurgebieden (Natura 2000-(deel)gebieden Biesbosch, Pompveld, Kornsche Boezem) staat het beschermen van natuurwaarden centraal. De gemeente heeft de ambitie om de ecologische verbinding van de Natura 2000-gebieden uit te breiden en aansluiting te vinden op de Hollandse Delta.

In het aangrenzende gebied Noordwaard spelen (zeer) extensieve vormen van landbouw en natuurinclusieve en/of agrarische natuurbeheer een rol op de Natura 2000-gebieden. Ook wonen en waterveiligheid zijn aangrenzende kwesties waar de gemeente rekening mee moeten houden. De water(berging) wil de gemeente om deze reden nog beter faciliteren in dit gebied.

Stikstof

De stikstofgevoeligheid van Natura 2000-gebieden in en rondom de gemeente heeft invloed op wat de gemeente wel en niet kan toestaan aan (recreatieve) ontwikkelingen. De gemeente waakt ervoor dat de Nationaal park-status van de Biesbosch behouden blijft.

Versterken biodiversiteit

Om een robuuste en duurzame leefomgeving te creëren gaat de gemeente de biodiversiteit versterken. Biodiversiteit wordt door de gemeente gezien als een volwaardig duurzaamheidsthema en nemen dit dan ook vanaf het begin mee bij processen, plannen en projecten. De gemeente wil hun kennis ten aanzien van biodiversiteit vergroten en de samenwerking met natuur- en landbouworganisaties versterken.

4.3 Ambitie 2: leefbare en veilige woonomgeving

De ambitie 'leefbare en veilige woonomgeving'

- Om te kunnen voorzien in de woningbehoefte én als impuls voor de leefbaarheid en vitaliteit van kernen is het van belang dat er bij alle kernen van Altena kan worden gebouwd.
- De gemeente wil de zelfredzaamheid en de samenredzaamheid, die in de lokale cultuur geworteld zit, blijven ondersteunen met goede voorzieningen en accommodaties.
- In de toekomst ziet de gemeente de centra als dorpshart met een brede sociale functie. Een plek gericht op ontmoeting. De levendigheid, veilige bereikbaarheid en het verblijfsklimaat staan voorop.
- De gemeente kan niet in iedere kern voorzieningen van voldoende kwaliteit waarborgen. De gemeente ziet daarbij een netwerk van dorpen die elkaar aanvullen met een optimaal aanbod voor Altena als geheel.
- De gemeente ziet groen en bomen als onmisbaar basiselement van een waardevolle en prettige, klimaatbestendige leefomgeving.
- We behouden en reserveren ruimte voor waterveiligheidsmaatregelen.

Groene leefomgeving

De gemeente ziet groen en bomen als onmisbaar basiselement van een waardevolle en prettige en klimaatbestendige leefomgeving. In 2040 wil de gemeente in elke kern een samenhangende groenstructuur van goede kwaliteit hebben en haakt deze groenstructuur aan de samenhangende groenstructuur en natuurlijke verbindingzones van het buitengebied. In plaats van kwantiteit kiest de gemeente voor meervoudig ruimtegebruik en de kwaliteit van de beschikbare ruimte.

Woningbouw

Voor de woningbouw is inbreiding en uitbreiding bij de kernen noodzakelijk. De gemeente kijkt vooral naar locaties die in aanmerking komen voor herstructurering, transformatie van bestaand vastgoed of verplaatsing van bedrijven of scholen. Ook wil de gemeente kijken naar meer mogelijkheden om grote woningen te splitsen, om zo woningen te creëren zonder dat daar extra voor gebouwd hoeft te worden. Zo blijft het buitengebied zo groen mogelijk en blijven ook waardevolle groene zones binnen de kernen behouden.

Naar verwachting kan de gemeente met enkel inbreiding niet voldoende woningen realiseren. Daarom zet de gemeente zich er voor in dat het ook in de toekomst mogelijk blijft om - uiteraard zo zorgvuldig mogelijk - potentiële locaties aan de randen van de bebouwde kom te benutten. Er wordt ingezet op uitbreiding waar dit past bij de aanwezige kwaliteiten en waarden.

4.4 Ambitie 3: duurzame ontwikkeling

De gemeente zet met de ambitie 'duurzame ontwikkeling' in op het volgende:

- Altena wordt steeds duurzamer. Daarbij wordt samengewerkt tussen de gemeente, inwoners en bedrijven. De ambitie is om in 2046 een CO₂-neutrale gemeente te zijn. Deze ambitie wordt behaald door minder energie te verbruiken, meer energie zelf op te wekken, woningen en gebouwen te isoleren en aardgasvrij te maken en de mobiliteit te verduurzamen.

- De gemeente zet zich specifiek in voor duurzaam en energieneutraal wonen in een klimaatbestendige leefomgeving (zowel particulier als openbaar) zoals het vergroten van de hoeveelheid groen en water(berging), zodat onze woningvoorraad en leefomgeving zo toekomstbestendig mogelijk is. Hier liggen met name uitdagingen in het aanpassen van de bestaande voorraad en leefomgeving.
- Het watersysteem is in 2050 waterrobuust ingericht op extreem weer (droogte en extreme regen) met meer ruimte, zowel qua (water)oppervlak als in de bodem.
- Juiste functie op de juiste plek realiseren aansluitend bij het natuurlijk (bodem- en watersysteem en de gevolgen van klimaatverandering, en daarop aansluitend de juiste inrichting en bouwwijzen.
- De gemeente zet zich in voor een toekomstbestendig buitengebied met natuurinclusieve en circulaire landbouw.

Verminderen emissies

In de omgevingsvisie is de doelstelling opgenomen om in 2046 een CO₂-neutrale gemeente te zijn, met als tussenstap 49% CO₂-reductie in 2030 t.o.v. 1990. Daarnaast moet de gemeente in 2050 aardgasvrij zijn. Om deze doelen te bereiken zet de gemeente in op kleinschalige zonneparken en zonnepanelen op bedrijfsdaken. Daarnaast wordt ingezet op de mobiliteitstransitie, waarmee de CO₂-emissie wordt verminderd.

Agrarische sector

De landbouwsector blijft een belangrijke pijler van het landelijk gebied. De gemeente zet in op een duurzame ontwikkeling van de landbouw in samenhang met de klimaatverandering en ecologische waarden. Dit betekent dat wordt ingezet op natuurinclusieve en circulaire landbouw. Een vitale bodem is hier onderdeel van.

Daarnaast wordt in het buitengebied ruimte behouden voor de vestiging van glastuinbouwbedrijven.

4.5 Ambitie 4: sterk ondernemerschap

De vierde ambitie uit de omgevingsvisie betreft 'sterk ondernemerschap'. Dit houdt het volgende in:

- Ruimte voor bedrijven op bedrijventerreinen door vraaggericht te ontwikkelen.
- Verder doorontwikkelen van het maritieme cluster en de haven.
- Kansen verzilveren binnen toerisme en recreatie door inzet op duurzaam kwaliteitstoerisme.
- Lokaal ondernemerschap als kracht van de dorpen blijven faciliteren.
- Sterke agrarische sector en meer flexibiliteit voor invulling van VAB's.

Vraaggericht ontwikkelen bedrijventerreinen

Het vraaggericht ontwikkelen van bedrijventerreinen houdt in dat nieuwe terreinen pas bij concrete vragen van concrete bedrijven nieuwe terreinen worden ontwikkeld. Er wordt in eerste instantie gekeken of de vraag niet op een bestaand of bouwrijp bedrijventerrein kan worden geacommodeerd. In de omgevingsvisie staat dat niet alles overal ontwikkeld kan worden, maar op enkele locaties worden mogelijkheden geboden voor de ontwikkeling van bedrijventerreinen, bijvoorbeeld aansluitend op bedrijventerreinen.

Het bedrijventerrein SRBT Giessen is in ontwikkeling. Dit plan is ca. 12-13 ha bruto groot, waarvan 10 ha netto uitgeefbaar. Dit is nog een zacht plan, omdat de bestemmingsplanprocedure nog doorlopen moet worden. Daarnaast is een nieuwe locatie nodig in Werkendam voor verdere groei. De ruimtelijke mogelijkheden bij Werkendam zijn echter beperkt. De stikstofproblematiek vergt extra onderbouwing en inspanning.

De focus op groei alleen is niet goed. De gemeente focust op gebalanceerde groei, waarbij integraal gekeken wordt naar economie en andere waarden. De gemeente houdt rekening met nieuwe vormen van bedrijvigheid. Op termijn is het realiseren van agroparken wellicht wenselijk, waar voedselproductie in een technische/industriële setting mogelijk wordt. Denk aan algenproductie, insectenkweek, verticale landbouw, industriële zetmeel en eiwitproductie, etc.

Doorontwikkeling maritieme cluster en de haven

De gemeente zet zich in voor de uitbreiding van het maritieme cluster met een nieuwe haven, waarin innovatie en duurzaamheid centraal staan. Op korte termijn wordt aan een plan gewerkt om op een bestaand droog gedeelte bedrijventerrein een insteekhaven met kaderruimte en natte kavels te realiseren. Daarnaast wordt de haven op de lange termijn (rond 2030) uitgebreid met een derde haven.

Ontwikkeling toerisme en recreatie

De gemeente Altena beschikt over veel omgevingskwaliteiten en trekpleisters, waardoor de gemeente omvangrijke kansen ziet met betrekking tot toerisme en recreatie. Daarbij wordt ingezet op duurzaam kwaliteitstoerisme. Dit houdt in dat recreatieve en toeristische activiteiten bijdragen aan de doelen en het DNA/image van Altena. Om te voorkomen dat bepaalde gebieden (verder) onder druk komen te staan wordt ingezet op een verspreiding van bezoekers over Altena. Hiervoor wordt bezoekersmanagement en monitoring ingezet. Daarnaast worden zoekgebieden voor recreatie en toerisme aangewezen, die gunstig liggen ten opzichte van mooie recreatieve gebieden, maar wel buiten de meest kwetsbare gebieden.

In het kader van recreatie zet de gemeente in op educatie over het gebied en de aanpak van recreatief verkeer en maatregelen die hierbij horen. De gemeente gaat op zoek naar de balans tussen recreatie en het behoud van de natuurwaarden en flora en fauna soorten (rust).

Tot slot wordt er in de gemeente ingezet op actieve vormen van recreatie, mede gericht op jongeren, zoals mountainbikeroutes.

5 Effectbepaling en -beoordeling

5.1 Afbakening van storingsfactoren die kunnen optreden

In deze paragraaf worden ingreep-effect relaties beschreven waarin relevante aspecten als gevolg van de beleidskeuzes worden afgebakend. De effectenindicator Natura 2000 is geraadpleegd om na te gaan welke mogelijke effecten er kunnen optreden. De effectenindicator is een instrument waarmee mogelijke schadelijke effecten ten gevolge van de activiteit en plannen kunnen worden verkend. Het dient als leidraad; geanalyseerd is of alle aangegeven storingsfactoren daadwerkelijk optreden en of aanvullende effecten relevant zijn.

5.1.1 Relevante storingsfactoren

Op basis van de effectenindicator van het ministerie van LNV en expert-judgement zijn de volgende storingsfactoren relevant:

Oppervlakteverlies

Afname beschikbaar oppervlak leefgebied van een soort en/of habitatype indien een activiteit binnen het Natura 2000-gebied plaats vindt. Dit kan optreden bij de ontwikkeling van de haven van Werkendam.

Versnippering

Het uiteenvallen van het leefgebied van soorten. Dit kan optreden door grootschalige ontwikkelingen binnen een Natura 2000-gebied of op plekken waarbij de verbinding met andere Natura 2000-gebieden wordt belemmerd. Dit kan optreden bij ontwikkeling van de haven van Werkendam.

Verzuring en vermesting door stikstofdepositie uit de lucht

Verzuring van bodem of water is een gevolg van de uitstoot (emissie) van vervuilende gassen door bijvoorbeeld bedrijven en (vracht)voertuigen, maar ook door de stookinstallaties van woningen ten behoeve van verwarming en uitstoot van veehouderijen. De uitstoot bevat onder andere zwaveldioxide (SO₂), stikstofoxiden (NO_x), ammoniak (NH₃) en vluchtige organische stoffen (VOS). Deze verzurende stoffen komen via lucht of water in de grond terecht en leiden aldus tot het zuurder worden van het biotische milieu. Vermesting is in dit geval de 'verrijking' van ecosystemen door stikstofdepositie. Het gaat daarbij om aanvoer door de lucht (droge en natte neerslag van ammoniak en stikstofoxiden). Vermesting kan ook optreden door nitraat- en fosfaataanvoer via het grond- en oppervlaktewater. Van dit laatste is bij dit project geen sprake. De effecten van verzurende stoffen zijn niet altijd te scheiden van die van vermestende stoffen, omdat een deel van de verzurende stoffen ook vermestend werkt (aanvoer van stikstof). Om deze reden zijn beide effecten hier samen genomen. De groei in veel natuurlijke landecosystemen zoals bossen, vennen en heidevelden worden gelimiteerd door de beschikbaarheid van stikstof. Het gevolg van stikstofdepositie is dat deze extra stikstof extra groei geeft. Daarbij is de beschikbaarheid van stikstof bepalend voor de concurrentieverhoudingen tussen de plantensoorten. Wanneer door stikstofdepositie de hoeveelheid beschikbaar stikstof boven een bepaald kritisch niveau komt, neemt een beperkt aantal plantensoorten sterk toe ten koste van meerdere andere. Diersoorten hoger in de voedselketen krijgen te maken met een mineralen-onbalans als gevolg van de

samenstelling van plantaardig voedsel. Hierdoor neemt de biodiversiteit af. Dit heeft ook effect op de fauna, doordat hierdoor veranderingen van het leefgebied optreden, waardoor een gebied ongeschikt wordt als bijvoorbeeld broed- of foeragegebied.

Verdroging

Uitbreiding van bebouwd oppervlak resulteert in een toename van verhard oppervlak (= negatief effect op oppervlaktewater). Als gevolg van een afname in infiltratie heeft een uitbreiding van verhard oppervlak ook een negatief effect op het grondwater. Dit wordt conform wet- en regelgeving gecompenseerd door retentie, zodat negatieve effecten worden voorkomen, dan wel zeer lokaal blijven. Daarom is alleen bij ontwikkelingen op korte afstand van verdrogingsgevoelige Natura 2000-gebieden verdroging een relevante storingsfactor.

Verstoring door geluid, licht, trillingen

Door ontwikkeling van woningen, bedrijven of door recreatieve activiteiten is er sprake van verstoring door onnatuurlijke geluidsbronnen zoals geluid door wegverkeer, door bedrijvigheid of door mensen. Daarnaast kan er sprake zijn van verstoring door kunstmatige lichtbronnen, zoals licht uit woonwijken en bedrijventerreinen. Vaak treedt dit samen op met optische verstoring. Er is sprake van trillingen in bodem en water als dergelijke trillingen door menselijke activiteiten veroorzaakt worden, zoals bij boren of heien. Dit betreft met name bouwwerkzaamheden in de aanlegfase. De omgevingsvisie voorziet niet in de plaatsing van windturbines, dus geluid en trillingen door het draaien van rotorbladen is niet aan de orde.

Optische verstoring

Optische verstoring betreft verstoring door de aanwezigheid en/of beweging van mensen dan wel voorwerpen die niet thuishoren in het natuurlijke systeem. In het geval van de omgevingsvisie kan het gaan om de aanwezigheid van bebouwing en de beweging van de voertuigen en mensen op korte afstand tot Natura 2000-gebieden of door netwerkeffecten (bijvoorbeeld met een toename van recreanten of vervoersbewegingen in/nabij Natura 2000-gebieden).

De Biesbosch is populair bij recreanten. Zo wordt er veel gewandeld, gefietst, gevisst en gevaren in de Biesbosch. De meeste van deze activiteiten hebben op dit moment geen grote negatieve invloed op de instandhoudingsdoelstellingen. In Loevestein vindt alleen extensieve recreatie (wandelen) plaats. Pompveld & Kornsche Boezem zijn in beperkte mate ontsloten voor wandelaars. Het Pompveld is alleen langs de rand toegankelijk, door de Kornsche boezem loopt een wandelpad. Enkele malen per jaar worden er in het Pompveld excursies gehouden.

Mechanische effecten

Onder mechanische effecten vallen verstoring door betreding (door recreanten) of golfslag en dergelijke, die optreden ten gevolge van menselijke activiteit. Om dit soort effecten te krijgen, moeten activiteiten in de Natura 2000-gebieden plaatsvinden. De omgevingsvisie zou kunnen leiden tot enige beperkte toename van bezoekers aan de Natura 2000-gebieden. Dit speelt met name bij woningbouw, de insteekhaven, de recreatieve ontwikkelingen waarvoor een zoekgebied nabij het Natura 2000-gebied ligt en de toename van woningen waarbij de mogelijkheid bestaat dat de nieuwe bewoners in de Natura 2000-gebieden gaan recreëren.

5.1.2 *Niet-relevante storingsfactoren*

De omgevingsvisie leidt niet tot een verandering in chloridegehalten in water waardoor effecten van verzoeting of verzilting in de aanleg- of gebruiksfase zijn uitgesloten. De omgevingsvisie leidt evenmin tot hogere grondwaterstanden en/of toenemende kwel veroorzaakt door menselijk handelen waardoor vernatting uit te sluiten is. De omgevingsvisie leidt niet tot verandering van stroomsnelheid, niet verandering in overstromingsfrequentie of verandering in bodemdichtheid of bodemsamenstelling van terrestrische of aquatische systemen omdat de plannen niet leiden tot aanslibbing of verstuiving.

De omgevingsvisie leidt ook niet tot verandering in de populatie-opbouw en/of populatiegrootte, waarbij met name bedoeld wordt op sterfte van individuen, omdat de omgevingsvisie niet voorziet in bijvoorbeeld windturbines met mogelijk aanvaringslachtoffers. Van verandering van soortensamenstelling is geen sprake omdat de projecten niet voorzien in herintroductie van soorten of introductie van exoten.

5.1.3 *Gevoeligheid Natura 2000-gebieden voor storingsfactoren*

Gevoeligheid Natura 2000-gebieden voor storingsfactoren

Naast het feit dat de effectenindicator behulpzaam is bij het vaststellen van mogelijke optredende storende factoren (voorgaande alinea's) is deze ook behulpzaam bij het bepalen van de mogelijke effecten hiervan. De effectenindicator 'Natura 2000 – ecologische randvoorwaarden en storende factoren' geeft informatie over de gevoeligheid van alle Natura 2000 soorten en habitattypen ten aanzien van storende factoren. In tabel 5.1 is de gevoeligheid van de instandhoudingsdoelen van het Natura 2000-gebied Biesbosch weergegeven. In tabel 5.2 is datzelfde weergegeven voor het Natura 2000-gebied Loevestein, Pompveld & Kornsche Boezem.

Tabel 5.1: Gevoeligheid instandhoudingsdoelen Natura 2000-gebied Biesbosch voor de meest voorkomende storingsfactoren (bron: effectenindicator; 1 oppervlakteverlies, 2 versnippering, 3 Verzuring door N-depositie uit de lucht, 4. vermisting door N-depositie uit de lucht, 7 verontreiniging, 8 verdroging, 13 verstoring door geluid, 14 verstoring door licht, 15 verstoring door trilling, 16 optische verstoring en 17 verstoring door mechanische effecten).

Storingsfactor	1	2	3	4	7	8	13	14	15	16	17
Beken en rivieren met waterplanten	gevoelig	gevoelig	niet gevoelig	gevoelig	gevoelig	zeer gevoelig	n.v.t.	n.v.t.	gevoelig	gevoelig	gevoelig
Slikkige rivieroever	gevoelig	gevoelig	niet gevoelig	gevoelig	gevoelig	zeer gevoelig	n.v.t.	n.v.t.	gevoelig	gevoelig	gevoelig
*Stroomdalgraslanden	gevoelig	gevoelig	zeer gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	n.v.t.	n.v.t.	gevoelig	gevoelig	gevoelig
Ruigten en zomen	gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	zeer gevoelig	n.v.t.	n.v.t.	gevoelig	gevoelig	gevoelig
Glanshaver- en vossenstaartheuilen	gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	n.v.t.	n.v.t.	gevoelig	gevoelig	gevoelig
*Vochtige alluviale bossen	gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	zeer gevoelig	n.v.t.	n.v.t.	gevoelig	gevoelig	gevoelig
*Noordse woelmuis	zeer gevoelig	zeer gevoelig	niet gevoelig	gevoelig	gevoelig	zeer gevoelig	onbekend	onbekend	onbekend	onbekend	gevoelig
Bever	gevoelig	gevoelig	niet gevoelig	gevoelig	gevoelig	zeer gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	zeer gevoelig	gevoelig
Bittervoorn	zeer gevoelig	zeer gevoelig	gevoelig	zeer gevoelig	zeer gevoelig	zeer gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	zeer gevoelig	zeer gevoelig
Elft	zeer gevoelig	zeer gevoelig	niet gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	onbekend	gevoelig	onbekend
Fint	zeer gevoelig	zeer gevoelig	niet gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	onbekend	zeer gevoelig
Grote modderkruiper	zeer gevoelig	zeer gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	zeer gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	zeer gevoelig
Kleine modderkruiper	zeer gevoelig	zeer gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	zeer gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	zeer gevoelig
Meervleermuis	gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	zeer gevoelig
Platte schijfhoren	gevoelig	gevoelig	zeer gevoelig	zeer gevoelig	zeer gevoelig	niet gevoelig	gevoelig	gevoelig	onbekend	niet gevoelig	gevoelig
Rivierdonderpad	zeer gevoelig	zeer gevoelig	niet gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	onbekend	zeer gevoelig
Rivierprik	zeer gevoelig	zeer gevoelig	niet gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	zeer gevoelig
Tonghaarmuts	niet gevoelig	niet gevoelig	niet gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	onbekend
Zalm	zeer gevoelig	zeer gevoelig	niet gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	onbekend	zeer gevoelig
Zeeprik	zeer gevoelig	zeer gevoelig	niet gevoelig	gevoelig	gevoelig	zeer gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	zeer gevoelig
Aalscholver (broedvogel)	gevoelig	gevoelig	niet gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	onbekend
Aalscholver (niet-broedvogel)	gevoelig	gevoelig	niet gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	onbekend
Blauwborst (broedvogel)	gevoelig	niet gevoelig	niet gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	niet gevoelig
Brandgans (niet-broedvogel)	niet gevoelig	n.v.t.	niet gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig
Bruine Klekendief (broedvogel)	gevoelig	gevoelig	zeer gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	niet gevoelig	zeer gevoelig
Fuut (niet-broedvogel)	niet gevoelig	n.v.t.	niet gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	onbekend
Grauwe Gans (niet-broedvogel)	niet gevoelig	niet gevoelig	niet gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	onbekend
Grote Zaagbek (niet-broedvogel)	niet gevoelig	n.v.t.	niet gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	onbekend
Grote Zilverreiger (broedvogel)	gevoelig	gevoelig	niet gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	niet gevoelig	zeer gevoelig
Grote Zilverreiger (niet-broedvogel)	gevoelig	gevoelig	niet gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	niet gevoelig	zeer gevoelig
Grutto (niet-broedvogel)	gevoelig	n.v.t.	zeer gevoelig	gevoelig	gevoelig	zeer gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	onbekend
Ijsvogel (broedvogel)	gevoelig	niet gevoelig	zeer gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig
Kleine Zwaan (niet-broedvogel)	niet gevoelig	n.v.t.	niet gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	onbekend	niet gevoelig	gevoelig
Kalgans (niet-broedvogel)	niet gevoelig	n.v.t.	niet gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	onbekend
Krakeend (niet-broedvogel)	niet gevoelig	n.v.t.	niet gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig
Kuifeend (niet-broedvogel)	niet gevoelig	n.v.t.	niet gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	onbekend
Lepelaar (broedvogel)	gevoelig	gevoelig	niet gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	onbekend	zeer gevoelig
Lepelaar (niet-broedvogel)	gevoelig	gevoelig	niet gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	onbekend	zeer gevoelig
Meerkoet (niet-broedvogel)	niet gevoelig	n.v.t.	niet gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	onbekend
Nonnetje (niet-broedvogel)	niet gevoelig	n.v.t.	niet gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig
Pijlstaart (niet-broedvogel)	niet gevoelig	n.v.t.	zeer gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	onbekend
Porseleinhoen (broedvogel)	gevoelig	gevoelig	niet gevoelig	gevoelig	gevoelig	zeer gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	niet gevoelig
Rietzanger (broedvogel)	gevoelig	gevoelig	niet gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	onbekend
Roerdomp (broedvogel)	zeer gevoelig	zeer gevoelig	zeer gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	onbekend	gevoelig	zeer gevoelig
Roerdomp (niet-broedvogel)	zeer gevoelig	zeer gevoelig	zeer gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	onbekend	zeer gevoelig	zeer gevoelig
Slobeend (niet-broedvogel)	niet gevoelig	n.v.t.	niet gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	onbekend
Smient (niet-broedvogel)	niet gevoelig	n.v.t.	niet gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig
Snor (broedvogel)	gevoelig	gevoelig	niet gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	onbekend
Tafeleend (niet-broedvogel)	niet gevoelig	n.v.t.	niet gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	onbekend
Visarend (niet-broedvogel)	niet gevoelig	n.v.t.	niet gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig
Wilde eend (niet-broedvogel)	niet gevoelig	n.v.t.	niet gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	onbekend
Wintertaling (niet-broedvogel)	gevoelig	gevoelig	niet gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	onbekend
Zeearend (niet-broedvogel)	niet gevoelig	n.v.t.	niet gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	zeer gevoelig

■ zeer gevoelig
■ gevoelig
■ niet gevoelig
X n.v.t.
... onbekend

Tabel 5.2: Gevoeligheid instandhoudingsdoelen Natura 2000-gebied Loevestein, Pompveld & Kornsche Boezem voor de meest voorkomende storingsfactoren (bron: effectenindicator).

Storingsfactor	Effecten																					
	1	2	3	4	7	8	13	14	15	16	17	Verstoring door mechanische effecten	Optische verstoring	Verstoring door trilling	Verstoring door licht	Verstoring door geluid	Verdroging	Verontreiniging	Vermesting door N-depositie uit de lucht	Verzuring door N-depositie uit de lucht	Versnippering	Oppervlakteverlies
Meren met krabbenscheer en fonteinkruiden	gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	zeer gevoelig	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	gevoelig	gevoelig	Verstoring door mechanische effecten	Optische verstoring	Verstoring door trilling	Verstoring door licht	Verstoring door geluid	Verdroging	Verontreiniging	Vermesting door N-depositie uit de lucht	Verzuring door N-depositie uit de lucht	Versnippering	Oppervlakteverlies
Slikkige rivieroeveren	gevoelig	gevoelig	niet gevoelig	niet gevoelig	gevoelig	zeer gevoelig	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	gevoelig	gevoelig	Verstoring door mechanische effecten	Optische verstoring	Verstoring door trilling	Verstoring door licht	Verstoring door geluid	Verdroging	Verontreiniging	Vermesting door N-depositie uit de lucht	Verzuring door N-depositie uit de lucht	Versnippering	Oppervlakteverlies
*Stroomdalgraslanden	gevoelig	gevoelig	zeer gevoelig	zeer gevoelig	gevoelig	niet gevoelig	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	gevoelig	gevoelig	Verstoring door mechanische effecten	Optische verstoring	Verstoring door trilling	Verstoring door licht	Verstoring door geluid	Verdroging	Verontreiniging	Vermesting door N-depositie uit de lucht	Verzuring door N-depositie uit de lucht	Versnippering	Oppervlakteverlies
Ruigten en zomen	gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	zeer gevoelig	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	gevoelig	gevoelig	Verstoring door mechanische effecten	Optische verstoring	Verstoring door trilling	Verstoring door licht	Verstoring door geluid	Verdroging	Verontreiniging	Vermesting door N-depositie uit de lucht	Verzuring door N-depositie uit de lucht	Versnippering	Oppervlakteverlies
Glanshaver- en vossenstaarthooilanden	gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	gevoelig	gevoelig	Verstoring door mechanische effecten	Optische verstoring	Verstoring door trilling	Verstoring door licht	Verstoring door geluid	Verdroging	Verontreiniging	Vermesting door N-depositie uit de lucht	Verzuring door N-depositie uit de lucht	Versnippering	Oppervlakteverlies
*Vochtige alluviale bossen	gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	gevoelig	zeer gevoelig	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	gevoelig	gevoelig	Verstoring door mechanische effecten	Optische verstoring	Verstoring door trilling	Verstoring door licht	Verstoring door geluid	Verdroging	Verontreiniging	Vermesting door N-depositie uit de lucht	Verzuring door N-depositie uit de lucht	Versnippering	Oppervlakteverlies
Bever	gevoelig	gevoelig	niet gevoelig	niet gevoelig	zeer gevoelig	zeer gevoelig	gevoelig	niet gevoelig	gevoelig	zeer gevoelig	gevoelig	Verstoring door mechanische effecten	Optische verstoring	Verstoring door trilling	Verstoring door licht	Verstoring door geluid	Verdroging	Verontreiniging	Vermesting door N-depositie uit de lucht	Verzuring door N-depositie uit de lucht	Versnippering	Oppervlakteverlies
Bittervoorn	zeer gevoelig	zeer gevoelig	gevoelig	gevoelig	zeer gevoelig	zeer gevoelig	zeer gevoelig	gevoelig	zeer gevoelig	zeer gevoelig	zeer gevoelig	Verstoring door mechanische effecten	Optische verstoring	Verstoring door trilling	Verstoring door licht	Verstoring door geluid	Verdroging	Verontreiniging	Vermesting door N-depositie uit de lucht	Verzuring door N-depositie uit de lucht	Versnippering	Oppervlakteverlies
Grote modderkruiper	zeer gevoelig	zeer gevoelig	gevoelig	gevoelig	zeer gevoelig	zeer gevoelig	zeer gevoelig	gevoelig	zeer gevoelig	zeer gevoelig	zeer gevoelig	Verstoring door mechanische effecten	Optische verstoring	Verstoring door trilling	Verstoring door licht	Verstoring door geluid	Verdroging	Verontreiniging	Vermesting door N-depositie uit de lucht	Verzuring door N-depositie uit de lucht	Versnippering	Oppervlakteverlies
Kamsalamander	zeer gevoelig	zeer gevoelig	zeer gevoelig	zeer gevoelig	zeer gevoelig	zeer gevoelig	...	...	...	...	gevoelig	Verstoring door mechanische effecten	Optische verstoring	Verstoring door trilling	Verstoring door licht	Verstoring door geluid	Verdroging	Verontreiniging	Vermesting door N-depositie uit de lucht	Verzuring door N-depositie uit de lucht	Versnippering	Oppervlakteverlies
Kleine modderkruiper	zeer gevoelig	zeer gevoelig	gevoelig	gevoelig	zeer gevoelig	zeer gevoelig	zeer gevoelig	gevoelig	zeer gevoelig	zeer gevoelig	zeer gevoelig	Verstoring door mechanische effecten	Optische verstoring	Verstoring door trilling	Verstoring door licht	Verstoring door geluid	Verdroging	Verontreiniging	Vermesting door N-depositie uit de lucht	Verzuring door N-depositie uit de lucht	Versnippering	Oppervlakteverlies
Rivierdonderpad	zeer gevoelig	zeer gevoelig	niet gevoelig	niet gevoelig	zeer gevoelig	zeer gevoelig	gevoelig	...	gevoelig	...	zeer gevoelig	Verstoring door mechanische effecten	Optische verstoring	Verstoring door trilling	Verstoring door licht	Verstoring door geluid	Verdroging	Verontreiniging	Vermesting door N-depositie uit de lucht	Verzuring door N-depositie uit de lucht	Versnippering	Oppervlakteverlies

5.1.4 Conclusie Ingreep-effectanalyse Natura 2000

In tabel 5.3 is eerst een onderscheid gemaakt in ambities die alleen een positief effect kunnen hebben op Natura 2000-gebieden en ambities die ook een negatief effect kunnen hebben op Natura 2000-gebieden. Vervolgens is voor deze laatste selectie van ambities een afbakening van de relevante storingsfactoren per Natura 2000-gebied aangegeven in tabel 5.4.

Vervolgens zijn in paragraaf 5.2 de effecten beoordeeld en is in paragraaf 5.3 nader ingegaan op de stikstofeffecten.

Tabel 5.3: Selectie ambities en de invulling ervan met alleen positieve effecten op Natura 2000-gebieden en ambities die ook negatieve effecten kunnen hebben op Natura 2000-gebieden

Ambities	Invulling	Selectie ambities met alleen positieve effecten en ambities die ook negatieve effecten kunnen hebben	
Groenblauwe oase	Verbeteren verbindingen tussen natuurgebieden	Het verbinden van gebieden leidt tot verminderen of opheffen van barrières tussen gebieden en (deel)populaties en kan voor sommige soorten bijdragen aan vermindering van isolatie en verlaging van de kwetsbaarheid. Deze ambitie heeft daarom alleen positieve effecten op N2000-gebieden. Negatief effect is uit te sluiten.	
	Stikstof	Het terugdringen van de hoeveelheid stikstofdepositie is essentieel om de doelen voor stikstofgevoelige natuur in Nederland te kunnen bereiken. Deze ambitie heeft daarom alleen positieve effecten op N2000-gebieden. Negatief effect is uit te sluiten.	
	Versterken biodiversiteit	Het Natura 2000-netwerk heeft het behoud en herstel van biodiversiteit tot doel. Versterking van de biodiversiteit binnen en buiten die gebieden versterkt de N2000-gebieden. Deze ambitie heeft daarom alleen positieve effecten op N2000-gebieden.	
Leefbare en veilige woonomgeving	Groene leefomgeving (samenhangende groenstructuur van goede kwaliteit)	Een groene aantrekkelijke leefomgeving zorgt voor recreatiemogelijkheden buiten de Natura 2000-gebieden. Daarmee kan deze ambitie de recreatiedruk in de N2000-gebieden verlichten. Deze ambitie heeft daarom alleen positieve effecten op N2000-gebieden.	
Duurzame ontwikkeling	Verminderen emissies	Het terugdringen van de hoeveelheid stikstofdepositie is essentieel om de doelen voor stikstofgevoelige natuur in Nederland te kunnen bereiken. Deze ambitie heeft daarom alleen positieve effecten op N2000-gebieden.	
	Agrarische sector	Natuurinclusieve en circulaire landbouw	Deze vorm van landbouw leidt tot minder emissies en vergroting van de biodiversiteit. Deze ambitie heeft daarom alleen positieve effecten op N2000-gebieden.
		Ruimte voor vestiging glastuinbouwbedrijven	Deze ontwikkeling kan ook leiden tot negatieve effecten op N2000, afhankelijk van de omvang, de locatie en de inrichting (zie tabel 5.4)
Sterk ondernemerschap	Vraaggericht ontwikkelen bedrijventerreinen	Deze ontwikkelingen kunnen ook leiden tot negatieve effecten op N2000, afhankelijk van de omvang de locatie en de inrichting (zie tabel 5.4)	
	Doorontwikkeling maritieme clusteren en de haven		
	Ontwikkeling toerisme en recreatie (inclusief zoekgebieden aanwijzen)		

Tabel 5.4: Afbakening mogelijke storingsfactoren bij de ambities/invulling die een negatief effect kunnen hebben op Natura 2000-gebieden, met een onderscheid voor de 2 gebieden die deels binnen de gemeente liggen; Biesbosch en Loevestein, Pompveld & Kornsche Boezem en de gebieden op grotere afstand (X: effect is niet bij voorbaat uit te sluiten, - : effect is bij voorbaat uit te sluiten) (bron: effectenindicator).

	Meest voorkomende storingsfactoren						
	Ruimtebeslag	Versnippering	Verzuring en vermessing door N-depositie uit de lucht,	Verontreiniging,	Verdroging,	Verstoring door geluid, licht en trilling en optische verstoring	Verstoring door mechanische effecten
Biesbosch							
Woningbouw	-	-	X	-	-	X	X
Ruimte voor glastuinbouw	-	-	X	-	-	X	-
Vraaggericht ontwikkelen bedrijventerreinen	-	-	X	X	X	X	-
Doorontwikkeling maritieme clusteren en de haven	X	X	X	X	-	X	X
Ontwikkeling toerisme en recreatie (inclusief zoekgebieden aanwijzen)	X	X	X	X	-	X	X
Loevestein, Pompveld & Kornsche Boezem							
Woningbouw	-	-	X	-	-	X	X
Ruimte voor glastuinbouw	-	-	X	-	-	X	-
Vraaggericht ontwikkelen bedrijventerreinen	-	-	X	X	X	X	-
Doorontwikkeling maritieme clusteren en de haven	X	X	X	X	-	X	X
Ontwikkeling toerisme en recreatie (inclusief zoekgebieden aanwijzen)	X	X	X	X	-	X	X
Overige stikstofgevoelige Natura 2000-gebieden							
Ruimte voor glastuinbouw	-	-	X	-	-	-	-
Vraaggericht ontwikkelen bedrijventerreinen	-	-	X	-	-	-	-
Doorontwikkeling maritieme clusteren en de haven	-	-	X	-	-	-	-
Ontwikkeling toerisme en recreatie (inclusief zoekgebieden aanwijzen)	-	-	X	-	-	-	-
Overige Niet stikstofgevoelige N2000-gebieden							
Ruimte voor glastuinbouw	-	-	-	-	-	-	-
Vraaggericht ontwikkelen bedrijventerreinen	-	-	-	-	-	-	-
Doorontwikkeling maritieme clusteren en de haven	-	-	-	-	-	-	-
Ontwikkeling toerisme en recreatie (inclusief zoekgebieden aanwijzen)	-	-	-	-	-	-	-

5.2 Beoordeling effecten

In paragraaf 5.4 wordt nader ingegaan op het stikstofaspect.

5.2.1 Doel/beoordelingskader

Het doel van deze beoordeling is het signaleren van beleidskeuzes waarvan de uitvoerbaarheid, vanwege effecten op het Natura 2000-netwerk, twijfelachtig is. In dat geval moeten in de omgevingsvisie maatregelen worden opgenomen die de negatieve effecten voldoende verzachten zodat aannemelijk gemaakt kan worden dat het beleid uitvoerbaar is. Dit kan alleen aan de orde zijn voor beleidskeuzes die ook negatieve effecten kunnen hebben op Natura 2000-gebieden. Daarom komen in deze paragraaf de beleidskeuzes die alleen een positief effect hebben (zie tabel 5.3) niet meer aan bod.

In tabel 5.5 is het beoordelingskader van deze passende beoordeling opgenomen.

Tabel 5.5: Beoordelingskader passende beoordeling

Risico op significante gevolgen	
■	Zonder meer uitvoerbaar, significante effecten kunnen worden uitgesloten
■	Zonder meer uitvoerbaar, significante effecten kunnen worden uitgesloten, mits aan relatief eenvoudige randvoorwaarden voldaan wordt
■	Uitvoerbaar met mitigerende maatregelen in vervolgbesluiten, in dat geval zijn significante gevolgen uit te sluiten
■	Uitvoerbaarheid niet onmogelijk maar grote opgave voor mitigerende/compenserende maatregelen in vervolgbesluiten om significante gevolgen te kunnen uitsluiten
■	Uitvoerbaarheid twijfelachtig, ook met mitigerende/compenserende maatregelen nog steeds groot risico op significante effecten. Mitigatie-voorstel in deze passende beoordeling

5.2.2 Leefbare en veilige woonomgeving; woningbouw

Ambitie: leefbare en veilige woonomgeving; woningbouw		
Invloed op Natura 2000	Risico's op (significante) gevolgen in relatie tot uitvoerbaarheid	Randvoorwaarden voor uitwerking project/beleid in vervolgbesluiten
Biesbosch		
Woningbouw leidt tot extra stikstofdepositie.	Enkele overbelaste hexagonen. Biesbosch is beperkt gevoelig voor stikstofdepositie. Grote delen kennen een lagere achtergrondwaarde of soorten hebben geen stikstofgevoelig leefgebied (zie ook paragraaf 4.3). Daarom is het risico op significante gevolgen.	Mogelijkheden zoeken via energietransitie. Daarnaast zo nodig brongerichte maatregelen om de milieudruk (bijvoorbeeld verstoring en verzuring en vermisting) zo beperkt mogelijk te houden.

Ambitie: leefbare en veilige woonomgeving; woningbouw		
Invloed op Natura 2000	Risico's op (significante) gevolgen in relatie tot uitvoerbaarheid	Randvoorwaarden voor uitwerking project/beleid in vervolgbesluiten
Woningbouw (toename bewoners) leidt tot een kans op toename van verstoring door met name geluid en licht.	Directe omgeving is door bestaand gebruik al verstoord dus risico op significante gevolgen van de woningen zelf is beperkt. Wel is in het beheerplan aangegeven dat als de recreatieve druk in de Biesbosch de komende jaren nog verder toeneemt, dit negatieve gevolgen heeft voor de rust in het gebied. Daarom wordt de kans op significante gevolgen vrij groot beoordeeld.	Beperken lichtuitstraling naar omgeving. Zorgen voor afscherming richting N2000-gebied. Voorrang geven aan uitwerking van het beleid om een groene leefomgeving te creëren als alternatief voor de natuurgebieden.
Woningbouw (toename bewoners) leidt tot een kans op toename van mechanische verstoring (golfslag bij recreatievaart en betreding).	Golfslag is geen groot knelpunt in het Natura 2000-gebied. Toename golfslag is beperkt en risico is beperkt voor gevoelige habitatype (H3260B) (gezien de afstand) en voor de gevoelige habitasoort (meervleermuis) en de gevoelige vogelsoort (visarend) (gezien de omvang van het foerageergebied). Toename recreatiedruk via betreding is gezamenlijk met verstoring door geluid en visuele verstoring door recreanten bij vorig punt beoordeeld.	Niet van toepassing.
Loevesteyn, Pompveld & Kornsche Boezem		
Woningbouw leidt tot extra stikstofdepositie.	Enkele overbelaste hexagonen. N2000-gebied is beperkt gevoelig voor stikstofdepositie. Delen kennen een lagere achtergrondwaarde of soorten hebben geen stikstofgevoelig leefgebied of stikstofgevoelig leefgebied is beperkt overbelast (zie ook paragraaf 4.3).	Mogelijkheden zoeken via energietransitie. Daarnaast zo nodig brongerichte maatregelen om de milieudruk (bijvoorbeeld verstoring en verzuring en vermisting) zo beperkt mogelijk te houden.
Woningbouw (toename bewoners) leidt tot een kans op toename van verstoring door met name geluid en licht en door betreding.	In Loevesteyn is het gelijknamige Slot Loevesteyn reeds een belangrijke toeristische trekpleister (meer dan 120.000 bezoekers) en daardoor is het risico op significante gevolgen beperkt. Om ook de komende decennia voor bezoekers aantrekkelijk te blijven, investeert Slot Loevesteyn in verbetering van de voorzieningen en uitbreiding van het aanbod. Het Ruimte voor de	Prioriteren van de ambities uit de omgevingsvisie (groenblauwe oase en leefbare en veilige woonomgeving). Wanneer bij de uitwerking de prioriteit gelegd wordt bij de ambitie groenblauwe oase kan het negatieve effect van de ambitie om toerisme en recreatie te ontwikkelen, beperkt worden.

Ambitie: leefbare en veilige woonomgeving; woningbouw		
Invloed op Natura 2000	Risico's op (significante) gevolgen in relatie tot uitvoerbaarheid	Randvoorwaarden voor uitwerking project/beleid in vervolgbesluiten
	<p>Rivier-project Munnikenland investeert in een verbeterde toegankelijkheid van het Slot Loevestein en in passende toegankelijkheid van de bijzondere natuur rond het Slot.</p> <p>Pompveld en Kornsche Boezem zijn in beperkte mate ontsloten voor wandelaars en daardoor is het risico op significante gevolgen beperkt. Het Pompveld is alleen langs de rand toegankelijk en enkele malen per jaar worden er excursies gehouden. Door de Kornsche boezem loopt een wandelpad.</p>	
Overige stikstofgevoelige N2000-gebieden		
Woningbouw leidt tot extra stikstofdepositie; door bedrijvigheid en verkeersaantrekkende werking en scheepvaart.	Ontwikkeling ligt op grote afstand van overige stikstofgevoelige gebieden. Echter binnen 25 km van de gemeentegrens liggen bijvoorbeeld ook de Loonse en Drunense Duinen & Leemkuilen en Kampina & Oisterwijkse Vennen; gebieden met een groot stikstofknelpunt.	<p>Mogelijke maatregelen zijn: locatiekeuze en rekening houden met aanrijroutes (op grotere afstand van overbelaste locaties).</p> <p>Mogelijkheden voor interne of externe saldering zoeken; locaties kiezen waar saldering mogelijk is</p>
Overige niet stikstofgevoelige N2000-gebieden		
Woningbouw leidt tot extra stikstofdepositie; door bedrijvigheid en verkeersaantrekkende werking en scheepvaart.	Binnen 25 km van de gemeentegrens liggen een aantal niet stikstofgevoelige N2000-gebieden (bv Oudeland van Strijen, Boezems Kinderdijk, Donkse Laagten). Een eventuele toename aan stikstofdepositie vormt geen belemmering voor de instandhoudingsdoelen van deze gebieden.	Geen maatregelen nodig.

5.2.3 Duurzame ontwikkeling; ruimte voor glastuinbouw

Ambitie duurzame ontwikkeling: ruimte voor glastuinbouw		
Involed op Natura 2000	Risico's op (significante) gevolgen in relatie tot uitvoerbaarheid	Randvoorwaarden voor uitwerking project/beleid in vervolgbesluiten
Biesbosch en Loevestein, Pompveld & Kornsche Boezem		
Inrichting en gebruik van locatie voor glastuinbouw kan leiden tot ruimtebeslag en een barrière vormen tussen (delen van) leefgebieden.	Locaties zijn niet bekend. Echter, gezien het beschermingsregime van N2000-gebieden is er geen aanleiding om ervan uit te gaan dat de ontwikkelingen binnen Natura 2000-gebieden zullen plaatsvinden.	Geen ontwikkelingen binnen N2000-gebieden.
Aanleg en gebruik van glastuinbouwbedrijven leiden tot extra stikstofdepositie, ook door de extra verkeersaantrekkende werking.	Dergelijke ontwikkelingen kunnen een groot stikstofeffect veroorzaken. Beide N2000-gebieden zijn (beperkt) stikstofgevoelig (nog enkele overbelaste hexagonen). Delen kennen een lagere achtergrondwaarde of soorten hebben geen stikstofgevoelig leefgebied.	Mogelijkheden zoeken via energietransitie. Daarnaast zo nodig brongerichte maatregelen om de milieudruk zo beperkt mogelijk te houden. Mogelijkheden zoeken via gunstige aanrijroutes (op grotere afstand van overbelaste locaties).
Uitbreiding bebouwd oppervlak resulteert in een toename van verhard oppervlak en afname in infiltratie. Daardoor kans verlaging grondwaterpeil.	Beide gebieden hebben instandhoudingsdoelen die zeer gevoelig zijn voor verdroging	Grondwaterneutraal bouwen. Dit effect wordt conform wet- en regelgeving gecompenseerd door retentie, zodat negatieve effecten worden voorkomen, dan wel zeer lokaal blijven.
De aanleg en het gebruik van glastuinbouwbedrijven kunnen leiden tot een verstoring effect.	Beide gebieden hebben instandhoudingsdoelen die gevoelig zijn voor verstoring door licht. De vissoorten en kamsalamander zijn beperkt gevoelig voor licht binnen het leefgebied en dat is niet het geval voor de glastuinbouw (niet binnen N2000-gebied). Verstoring zal dus vooral optreden indien glastuinbouw in de omgeving van de Biesbosch worden gepland.	Locatiekeuze: maatgevend voor de omvang van het effect is de effectafstand voor licht bij bedrijven met veel lichtuitstraling (zoals glastuinbouwbedrijven). Er wordt uitgegaan van een maximale effectafstand van 300 m (Arcadis, 2014). Dat betekent dat locaties ten oosten van de A27 geen effect hebben op de Biesbosch en ook aan de westzijde van de A27 nog locaties mogelijk zijn buiten de effectafstand van lichthinder.
Overige stikstofgevoelige N2000-gebieden		
Aanleg en gebruik van glastuinbouw leiden tot extra stikstofdepositie; ook door de extra verkeersaantrekkende werking.	Ontwikkeling ligt op grote afstand van overige stikstofgevoelige gebieden. Echter binnen 25 km van de gemeentegrens liggen bijvoorbeeld ook de Loonse en Drunense Duinen & Leemkuilen en Kampina & Oisterwijkse Vennen; gebieden met een groot stikstofknelpunt.	Mogelijke maatregelen zijn: locatiekeuze en rekening houden met aanrijroutes (op grotere afstand van overbelaste locaties). Mogelijkheden voor interne of externe saldering zoeken; locaties kiezen waar saldering mogelijk is
Overige niet stikstofgevoelige N2000-gebieden		

Ambitie duurzame ontwikkeling: ruimte voor glastuinbouw		
Invloed op Natura 2000	Risico's op (significante) gevolgen in relatie tot uitvoerbaarheid	Randvoorwaarden voor uitwerking project/beleid in vervolgbesluiten
Aanleg en gebruik van glastuinbouw leiden tot extra stikstofdepositie; ook door de extra verkeersaantrekkende werking.	Binnen 25 km van de gemeentegrens liggen een aantal niet stikstofgevoelige N2000-gebieden (bv. Oudeland van Strijen, Boezems Kinderdijk, Donkse Laagten). Een eventuele toename aan stikstofdepositie vormt geen belemmering voor de instandhoudingsdoelen van deze gebieden.	Geen maatregelen nodig.

5.2.4 Sterk ondernemerschap; Vraaggericht ontwikkelen bedrijventerreinen

Ambitie sterk ondernemerschap: vraaggericht ontwikkelen bedrijventerreinen		
Invloed op Natura 2000	Risico's op (significante) gevolgen in relatie tot uitvoerbaarheid	Randvoorwaarden voor uitwerking project/beleid in vervolgbesluiten
Biesbosch en Loevestein, Pompveld & Kornsche Boezem		
Inrichting en gebruik van locatie voor bedrijventerreinen kan leiden tot ruimtebeslag en een barrière vormen tussen (delen van) leefgebieden.	Locaties zijn niet bekend. Echter, gezien het beschermingsregime van N2000-gebieden is er geen aanleiding om ervan uit te gaan dat de ontwikkelingen binnen Natura 2000-gebieden zullen plaatsvinden.	Geen ontwikkelingen binnen N2000-gebieden.
Aanleg en gebruik van de extra bedrijvigheid op het bedrijventerrein leiden tot extra stikstofdepositie, ook door de extra verkeersaantrekkende werking.	Dergelijke ontwikkelingen kunnen een groot stikstofeffect veroorzaken. Beide N2000-gebieden zijn (beperkt) stikstofgevoelig (nog enkele overbelaste hexagonen). Delen kennen een lagere achtergrondwaarde of soorten hebben geen stikstofgevoelig leefgebied.	Mogelijkheden zoeken via energietransitie. Daarnaast zo nodig brongerichte maatregelen om de milieudruk zo beperkt mogelijk te houden. Mogelijkheden zoeken via gunstige aanrijroutes (op grotere afstand van overbelaste locaties).
Uitbreiding bebouwd oppervlak resulteert in een toename van verhard oppervlak en afname in infiltratie. Daardoor kans verlaging grondwaterpeil.	Beide gebieden hebben instandhoudingsdoelen die zeer gevoelig zijn voor verdroging	Grondwaterneutraal bouwen. Dit effect wordt conform wet- en regelgeving gecompenseerd door retentie, zodat negatieve effecten worden voorkomen, dan wel zeer lokaal blijven.

Ambitie sterk ondernemerschap: vraaggericht ontwikkelen bedrijventerreinen		
Invloed op Natura 2000	Risico's op (significante) gevolgen in relatie tot uitvoerbaarheid	Randvoorwaarden voor uitwerking project/beleid in vervolgbesluiten
De aanleg en het gebruik van bedrijventerrein kunnen leiden tot een verstoring effect.	Beide gebieden hebben instandhoudingsdoelen die zeer gevoelig zijn voor verstoring. Wel zijn de vissoorten vooral gevoelig voor geluid bij werkzaamheden in het water en dat is niet het geval voor de aanleg en gebruik van het bedrijventerrein. Verstoring zal dus vooral optreden indien bedrijventerrein in de omgeving van de Biesbosch worden gepland.	Locatiekeuze: maatgevend voor de omvang van het effect is dan de effectafstand voor geluid bij zware industrie: een maximaal 1.500 m (Arcadis, 2014). Dat betekent dat locaties ten oosten van de A27 geen effect meer hebben op de Biesbosch.
Overige stikstofgevoelige N2000-gebieden		
Aanleg en gebruik van de extra bedrijvigheid op het bedrijventerrein leidt tot extra stikstofdepositie; ook door de extra verkeersaantrekkende werking.	Ontwikkeling ligt op grote afstand van overige stikstofgevoelige gebieden. Echter binnen 25 km van de gemeentegrens liggen bijvoorbeeld ook de Loonse en Drunense Duinen & Leemkuilen en Kampina & Oisterwijkse Vennen; gebieden met een groot stikstofknelpunt.	Mogelijke maatregelen zijn: locatiekeuze en rekening houden met aanrijroutes (op grotere afstand van overbelaste locaties). Mogelijkheden voor interne of externe saldering zoeken; locaties kiezen waar saldering mogelijk is
Overige niet stikstofgevoelige N2000-gebieden		
Aanleg en gebruik van de extra bedrijvigheid op het bedrijventerrein leidt tot extra stikstofdepositie; ook door de extra verkeersaantrekkende werking.	Binnen 25 km van de gemeentegrens liggen een aantal niet stikstofgevoelige N2000-gebieden (bv Oudeland van Strijen, Boezems Kinderdijk, Donkse Laagten). Een eventuele toename aan stikstofdepositie vormt geen belemmering voor de instandhoudingsdoelen van deze gebieden.	Geen maatregelen nodig.

5.2.5 Sterk ondernemerschap; doorontwikkeling maritieme cluster en de haven

Ambitie: sterk ondernemerschap; doorontwikkeling maritieme cluster en de haven		
Invloed op Natura 2000	Risico's op (significante) gevolgen in relatie tot uitvoerbaarheid	Randvoorwaarden voor uitwerking project/beleid in vervolgbesluiten
Biesbosch		

Ambitie: sterk ondernemerschap; doorontwikkeling maritieme cluster en de haven		
Invloed op Natura 2000	Risico's op (significante) gevolgen in relatie tot uitvoerbaarheid	Randvoorwaarden voor uitwerking project/beleid in vervolgbesluiten
<p>Doorontwikkeling maritieme cluster en de haven kan leiden tot ruimtebeslag en een barrière in de verbindende functie van de oever.</p> <p>De locatie van deze havenontwikkelingen wordt niet uit de omgevingsvisie duidelijk, maar vanwege de ligging t.o.v. de Biesbosch is ruimtebeslag niet uit te sluiten.</p>	<p>Risico op significante gevolgen is beperkt omdat habitattypen niet voorkomen in de directe omgeving van de haven en de kans klein is dat habitat- of vogelsoorten in het invloedsgebied van de haven voorkomen gezien het huidige gebruik van het gebied grenzend aan het N2000-gebied.</p>	<p>Beperken omvang ruimtebeslag. Kijken naar meekoppelkansen om verbindende functie via het oppervlaktewater te vergroten gezien er ten zuiden van het havengebied ook Natura 2000-gebied ligt.</p>
<p>Doorontwikkeling maritieme cluster en de haven leidt tot extra stikstofdepositie.</p>	<p>Enkele overbelaste hexagonen. Biesbosch is beperkt gevoelig voor stikstofdepositie. Grote delen kennen een lagere achtergrondwaarde of soorten hebben geen stikstofgevoelig leefgebied (zie ook paragraaf 4.3). Bron van stikstofdepositie in of direct nabij N2000 leidt tot groot risico door de hogere toenames.</p>	<p>Mogelijkheden zoeken via energietransitie. Daarnaast zo nodig brongerichte maatregelen om de milieudruk (bijvoorbeeld verstoring en verzuring en vermisting) zo beperkt mogelijk te houden.</p>
<p>Kans op verontreiniging, met name via het oppervlaktewater doordat de ontwikkeling ook deels binnen Natura 2000-gebied ligt.</p>	<p>Met name de vissoorten zijn zeer gevoelig voor verontreiniging. Kans op ontstaan verontreiniging is klein.</p>	<p>Niet van toepassing, gaat via voorschriften en regels uit de Waterwet en Wet algemene bepalingen omgevingsrecht.</p>
<p>Doorontwikkeling maritieme cluster en de haven leidt tot een kans op toename van verstoring door met name geluid en licht.</p>	<p>Directe omgeving is door bestaand gebruik al verstoord dus risico op significante gevolgen is beperkt.</p>	<p>Beperken lichtuitstraling naar omgeving. Zorgen voor afscherming richting N2000-gebied</p>
<p>Toename scheepvaartverkeer leidt tot toename golfslag.</p>	<p>Golfslag is geen groot knelpunt in het Natura 2000-gebied. Toename golfslag is beperkt en risico is beperkt voor gevoelige habitatype (H3260B) (gezien de afstand) en voor de gevoelige habitatype (meervleermuis) en de gevoelige vogelsoort (visarend) (gezien de omvang van het foerageergebied).</p>	<p>Niet van toepassing.</p>
Loevestein, Pompveld & Kornsche Boezem		

Ambitie: sterk ondernemerschap; doorontwikkeling maritieme cluster en de haven		
Invloed op Natura 2000	Risico's op (significante) gevolgen in relatie tot uitvoerbaarheid	Randvoorwaarden voor uitwerking project/beleid in vervolgbesluiten
Doorontwikkeling maritieme cluster en de haven leidt tot extra stikstofdepositie; door bedrijvigheid en verkeersaantrekkende werking en scheepvaart.	Enkele overbelaste hexagonen. N2000-gebied is beperkt gevoelig voor stikstofdepositie. Delen kennen een lagere achtergrondwaarde of soorten hebben geen stikstofgevoelig leefgebied of stikstofgevoelig leefgebied is beperkt overbelast (zie ook paragraaf 4.3).	Mogelijkheden zoeken via energietransitie. Daarnaast zo nodig brongerichte maatregelen om de milieudruk (bijvoorbeeld verstoring en verzuring en vermisting) zo beperkt mogelijk te houden.
Overige stikstofgevoelige N2000-gebieden		
Doorontwikkeling maritieme cluster en de haven leidt tot extra stikstofdepositie; door bedrijvigheid en verkeersaantrekkende werking en scheepvaart.	Ontwikkeling ligt op grote afstand van overige stikstofgevoelige gebieden. Echter binnen 25 km van de gemeentegrens liggen bijvoorbeeld ook de Loonse en Drunense Duinen & Leemkuilen en Kampina & Oisterwijkse Vennen; gebieden met een groot stikstofknelpunt.	Mogelijke maatregelen zijn: locatiekeuze en rekening houden met aanrijroutes (op grotere afstand van overbelaste locaties). Mogelijkheden voor interne of externe saldering zoeken; locaties kiezen waar saldering mogelijk is
Overige niet stikstofgevoelige N2000-gebieden		
Doorontwikkeling maritieme cluster en de haven leidt tot extra stikstofdepositie; door bedrijvigheid en verkeersaantrekkende werking en scheepvaart.	Binnen 25 km van de gemeentegrens liggen een aantal niet stikstofgevoelige N2000-gebieden (bv Oudeland van Strijen, Boezems Kinderdijk, Donkse Laagten). Een eventuele toename aan stikstofdepositie vormt geen belemmering voor de instandhoudingsdoelen van deze gebieden.	Geen maatregelen nodig.

5.2.6 Sterk ondernemerschap; ontwikkeling toerisme en recreatie

Ambitie sterk ondernemerschap; ontwikkeling toerisme en recreatie		
Invloed op Natura 2000	Risico's op (significante) gevolgen in relatie tot uitvoerbaarheid	Randvoorwaarden voor uitwerking project/beleid in vervolgbesluiten
Biesbosch		

Ambitie sterk ondernemerschap; ontwikkeling toerisme en recreatie		
Invloed op Natura 2000	Risico's op (significante) gevolgen in relatie tot uitvoerbaarheid	Randvoorwaarden voor uitwerking project/beleid in vervolgbesluiten
Inrichting en gebruik van locatie voor toerisme en recreatie kan leiden tot ruimtebeslag en een barrière vormen tussen (delen van) leefgebieden.	Omvang en intensiteit zijn niet bekend. Kans op significant negatief effect is groot omdat de huidige omvang en kwaliteit van de habitattypen en leefgebieden van met name de broedvogels onder druk staan door een gebrek aan dynamiek (getijdewerking).	Bij de locatiekeuze rekening houden met ligging ten opzichte van Natura 2000-netwerk, met de beheermaatregelen en de huidige situering van de habitattypen, de locaties voor de uitbreidingsdoelstellingen en de leefgebieden van habitat- en vogelsoorten binnen het Natura 2000-gebied.
De verkeersaantrekkende werking door de extra verkeersbeweging van de recreanten leidt tot extra stikstofdepositie. Afhankelijk van de voorzieningen ter plekke kunnen deze ook leiden tot extra stikstofdepositie.	Enkele overbelaste hexagonen. Biesbosch is beperkt gevoelig voor stikstofdepositie. Grote delen kennen een lagere achtergrondwaarde of soorten hebben geen stikstofgevoelig leefgebied.	Mogelijke maatregelen zijn: locatiekeuze en rekening houden met aanrijroutes (op grotere afstand van overbelaste locaties). Mogelijkheden voor interne of externe saldering zoeken; locaties kiezen waar saldering mogelijk is
Kans op verontreiniging, met name via het oppervlaktewater doordat de ontwikkeling binnen Natura 2000-gebied ligt.	Met name de vissoorten zijn zeer gevoelig voor verontreiniging. Kans op ontstaan verontreiniging is klein.	Niet van toepassing, gaat via voorschriften en regels uit de Waterwet en Wet algemene bepalingen omgevingsrecht.
Toename van (intensieve) recreatie leidt tot een toename van verstoring door aanwezigheid van mensen, door geluid en licht en toename van betreding.	Rust is voor een groot aantal diersoorten een belangrijke factor voor het behoud van een gezonde populatie. In het bijzonder een groot aantal vogelsoorten is gevoelig voor verstoring door menselijke activiteiten zoals intensieve recreatie. Er is sprake van optische verstoring en van verstoring als gevolg van geluid en (in mindere mate) licht. Er vindt momenteel een zonerings plaats op basis van bereikbaarheid van het gebied. Een beperkt aantal delen is afgesloten voor publiek. Verstoring van vogels vindt plaats terwijl de doelstelling wel gehaald wordt. Hiermee lijkt de huidige verstoringdruk door recreatie acceptabel. Soorten waarvan de instandhoudingsdoelstellingen niet worden gehaald worden gestuurd door andere drukfactoren. In het beheerplan is aangegeven dat rust een punt van zorg is als de recreatieve druk in de Biesbosch de komende jaren nog verder toeneemt.	Beperken optische verstoring en geluid- en lichtuitstraling van de nieuwe voorzieningen richting de omgeving, via locatiekeuze of eisen aan inrichten, verlichting en gebruik van geluidversterking e.d.. Prioriteren van de ambities uit de omgevingsvisie (groenblauwe oase en leefbare en veilige woonomgeving). Wanneer bij de uitwerking de prioriteit gelegd wordt bij de ambitie groenblauwe oase kan het negatieve effect van de ambitie om toerisme en recreatie te ontwikkelen, beperkt worden. Ontwikkelingen aansluiten bij bestaande recreatieve zonerings. Als bijsturingsmaatregel kan uitbreiding van deze zonerings uitgewerkt worden of het optimaliseren van voorzieningen die al recreatiedruk uit de Biesbosch verminderen zoals de Aakvlai.
Loevesteyn, Pompveld & Kornsche Boezem		

Ambitie sterk ondernemerschap; ontwikkeling toerisme en recreatie		
Invloed op Natura 2000	Risico's op (significante) gevolgen in relatie tot uitvoerbaarheid	Randvoorwaarden voor uitwerking project/beleid in vervolgbesluiten
Inrichting en gebruik van locatie voor toerisme en recreatie kan leiden tot ruimtebeslag en een barrière vormen tussen (delen van) leefgebieden.	Omvang en intensiteit zijn niet bekend. Echter, verwachting is dat de ontwikkelingen niet binnen Pompveld of Kornsch boezem plaats vinden (de 2 deelgebieden binnen de gemeentegrens).	Geen ontwikkelingen binnen Pompveld of Kornsch boezem
De verkeersaantrekkende werking door de extra verkeersbeweging van de recreanten leidt tot extra stikstofdepositie. Afhankelijk van de voorzieningen ter plekke kunnen deze ook leiden tot extra stikstofdepositie. Ontwikkeling ligt op grote afstand van dit N2000-gebied.	Enkele overbelaste hexagonen. N2000-gebied is beperkt gevoelig voor stikstofdepositie. Delen kennen een lagere achtergrondwaarden of soorten hebben geen stikstofgevoelig leefgebied of stikstofgevoelig leefgebied is beperkt overbelast.	Mogelijke maatregelen zijn: locatiekeuze en rekening houden met aanrijroutes (op grotere afstand van overbelaste locaties). Mogelijkheden voor interne of externe saldering zoeken; locaties kiezen waar saldering mogelijk is
Toename van (intensieve) recreatie leidt tot een toename van verstoring door aanwezigheid van mensen en door geluid en licht en toename van betreding.	In Loevestein is het gelijknamige Slot Loevestein reeds een belangrijke toeristische trekpleister (meer dan 120.000 bezoekers) en daardoor is het risico op significante gevolgen beperkt. Om ook de komende decennia voor bezoekers aantrekkelijk te blijven, investeert Slot Loevestein in verbetering van de voorzieningen en uitbreiding van het aanbod. Het Ruimte voor de Rivier-project Munnikenland investeert in een verbeterde toegankelijkheid van het Slot Loevestein en in passende toegankelijkheid van de bijzondere natuur rond het Slot. Pompveld en Kornsche Boezem zijn in beperkte mate ontsloten voor wandelaars en daardoor is het risico op significante gevolgen beperkt. Het Pompveld is alleen langs de rand toegankelijk en enkele malen per jaar worden er excursies gehouden. Door de Kornsche boezem loopt een wandelpad.	Prioriteren van de ambities uit de omgevingsvisie (groenblauwe oase en leefbare en veilige woonomgeving). Wanneer bij de uitwerking de prioriteit gelegd wordt bij de ambitie groenblauwe oase kan het negatieve effect van de ambitie om toerisme en recreatie te ontwikkelen, beperkt worden.
Overige stikstofgevoelige N2000-gebieden		
De verkeersaantrekkende werking door de extra verkeersbeweging van de recreanten leidt tot extra stikstofdepositie. Afhankelijk van de voorzieningen ter plekke kunnen deze ook leiden tot extra stikstofdepositie.	Ontwikkeling ligt op grote afstand van overige stikstofgevoelige gebieden. Echter binnen 25 km van de gemeentegrens liggen bijvoorbeeld ook de Loonse en Drunense Duinen & Leemkuilen en Kampina & Oisterwijkse Vennen;	Mogelijke maatregelen zijn: locatiekeuze en rekening houden met aanrijroutes (op grotere afstand van overbelaste locaties). Mogelijkheden voor interne of externe saldering zoeken; locaties kiezen waar saldering mogelijk is

Ambitie sterk ondernemerschap; ontwikkeling toerisme en recreatie		
Invloed op Natura 2000	Risico's op (significante) gevolgen in relatie tot uitvoerbaarheid	Randvoorwaarden voor uitwerking project/beleid in vervolgbesluiten
	gebieden met een groot stikstofknelpunt.	
Overige niet stikstofgevoelige N2000-gebieden		
De verkeersaantrekkende werking door de extra verkeersbeweging van de recreanten leidt tot extra stikstofdepositie. Afhankelijk van de voorzieningen ter plekke kunnen deze ook leiden tot extra stikstofdepositie.	Binnen 25 km van de gemeentegrens liggen een aantal niet stikstofgevoelige N2000-gebieden (bv Oudeland van Strijen, Boezems Kinderdijk, Donkse Laagten). Een eventuele toename aan stikstofdepositie vormt geen belemmering voor de instandhoudingsdoelen van deze gebieden.	Geen maatregelen nodig.

5.3 Nadere toelichting stikstofsituatie

Voor de bepaling van de mogelijke beperking van de stikstofsituatie ten aanzien van gewenste ontwikkelingen is een stikstofkaart opgesteld. Deze kaart brengt in beeld welke beperkingen bestaan voor stikstofdepositie ten gevolge van de activiteiten die genoemd zijn in de Omgevingsvisie. Navolgend wordt als eerste uitgelegd hoe de kaart tot stand is gekomen. Vervolgens komen de resultaten aan bod.

5.3.1 Methodiek achter de stikstofkaart

Voor de bepaling van indirecte effecten ten gevolge van stikstofdepositie is een stikstofkaart opgesteld. De contouren op de stikstofkaart vormen de indicatieve grens van maximale stikstofhoeveelheden per jaar (in aantallen kilogram NOx), die uitgestoten kunnen worden ten gevolge van alle soorten activiteiten met een stikstofbijdrage. Op de kaart worden stikstofcontouren van 25, 50, 100, 200 en 300 kilogram per jaar getoond. De kaart kan zowel gelden voor de sloopfase, bouwphase, gebruiksfase of een combinatie daartussen. Het bouwverkeer maakt onderdeel uit van de getoonde stikstofhoeveelheden.

De contouren zijn bepaald door in rekenprogramma AERIUS Calculator 2019A te rekenen op van elkaar verschillende afstanden van Natura 2000-gebieden, net zo lang tot de stikstofdepositiebijdrage van > 0,00 mol/ha/j omslaat naar "geen bijdrage groter dan 0,00 mol/ha/j". Deze omslagpunten worden vanaf hier berekenpunten genoemd en kunnen een afwijking hebben van +/- 100 meter. Buiten de puntlocaties die op de kaart zijn weergegeven zijn geen berekeningen uitgevoerd. De contouren die tussen de punten te zien zijn, zijn daarmee indicatief.

Kader: nieuwe versie van rekenprogramma AERIUS Calculator

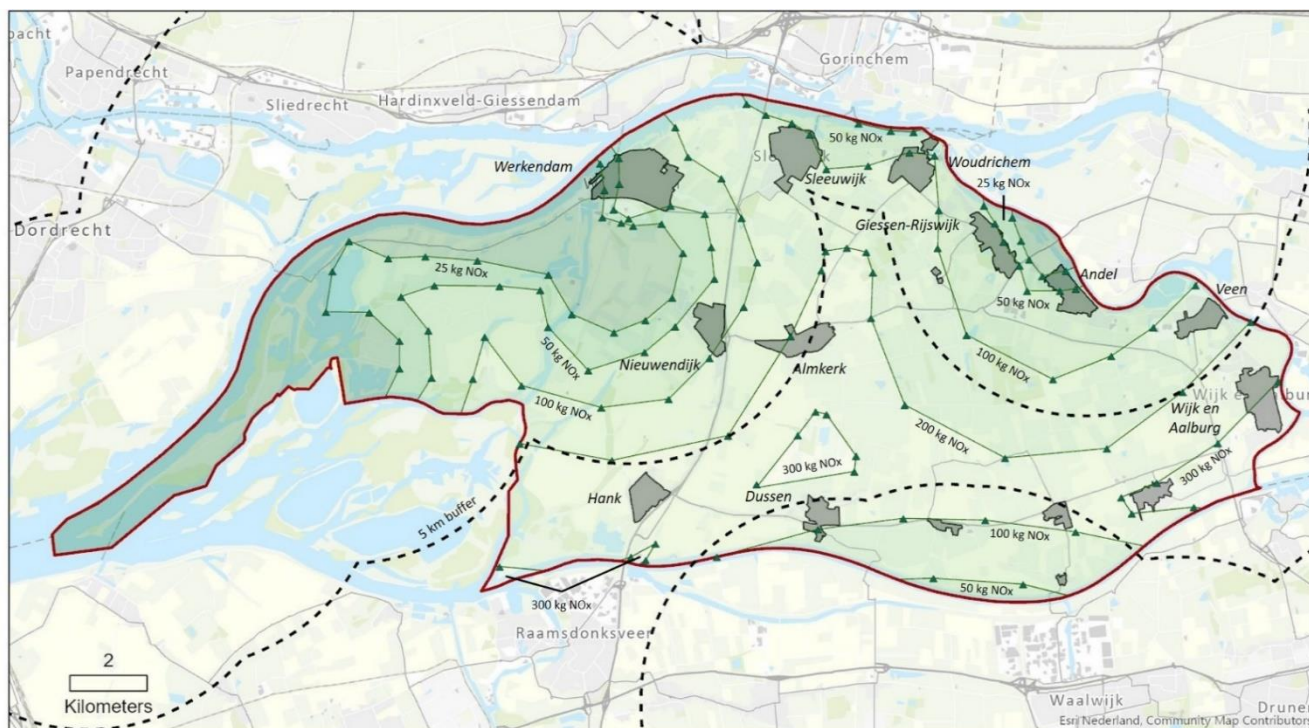
Op het moment van schrijven van deze passende beoordeling wordt gewerkt aan een nieuwe versie van het rekenprogramma AERIUS Calculator. In zowel de versie 2019A als de daarna uitgebrachte versie 2020, is een afstandsgrens van 5 kilometer voor verkeer opgenomen. In de nieuwe versie die eind 2021/begin 2022 verwacht wordt, gaat voor alle bronnen (dus voor verkeer, maar bijvoorbeeld ook voor woningbouw en landbouw) een vaste afstandsgrens van 25 kilometer gelden.

De stikstofkaart (zoals in deze paragraaf weergegeven en toegelicht) is gemaakt met een oudere versie van het rekenprogramma (2019A). Het wordt niet zinvol geacht om de kaart aan te passen met de huidige versie van AERIUS Calculator (2020), omdat in deze versie ook een afstandsgrens van 5 kilometer voor verkeer is opgenomen. Het uitvoeren van nieuwe berekeningen met de nieuwste (nog niet beschikbare) versie van AERIUS Calculator kan een beter beeld geven van de ontwikkelmogelijkheden met betrekking tot stikstofdepositie.

De kaart in deze passende beoordeling moet dan ook gezien worden als een indicatieve kaart. Door de nieuwe benadering met afstandsgrenzen, worden de effecten ten aanzien van verkeer in deze kaart onderschat. Daarentegen worden de effecten van woningbouw en bedrijven in deze kaart overschat. Voor deze bronnen geldt in de versie (2019A) immers geen maximale afstandsgrens.

De maximaal uit te stoten stikstofhoeveelheden kunnen omgerekend worden naar de aard van de activiteiten, bijvoorbeeld de bouw van woningen of de realisatie van bedrijventerreinen. De daarvoor te gebruiken kencijfers zijn afhankelijk van de uitgangspunten voor de bouw en gebruik (bijvoorbeeld: hoe schoon is het te gebruiken bouwmaterieel? Zijn de woningen gasloos? Welke milieucategorie heeft het bedrijventerrein? Hoeveel verkeersbewegingen worden verwacht door gebruikers van woningen?). Deze gegevens zijn in het stadium van de Omgevingsvisie nog niet bekend en kunnen daardoor niet opgenomen worden op de contourenkaart. Wel kunnen met behulp van aannames inschattingen worden gemaakt hoeveel woningen en bedrijven mogelijk zijn. De berekening is indicatief, omdat elke berekening locatieafhankelijk is. Voor elke locatie bestaat een ander wegenpatroon, met daarmee andere emissieaantallen ten gevolge van de verkeersaantrekkende werking. Voor woningbouw en bedrijven zijn daarnaast kentallen gebruikt, waarbij aannames zijn gemaakt voor het bouwmaterieel (bijvoorbeeld m.b.t. leeftijd van materieel en de bijbehorende wettelijke emissievereisten), en voor bedrijven tevens voor de gebruiksfase.

5.3.2 Resultaten

Figuur 5.1 Stikstofcontourenkaart voor gemeente Altena. Op de kaart zijn de stikstofcontouren van 25, 50, 100, 200 en 300 kg NOx te zien. Daarnaast is de 5 kilometer-contour te zien (zwarte stippellijn), vanaf waar niet meer met verkeer gerekend is.

Op de stikstofcontourenkaart is te zien dat stikstofcontouren bestaan nabij stikstofgevoelige Natura 2000-habitattypen in de 'Biesbosch' (westzijde van de gemeente en ten zuiden van Werkendam), 'Lingegebied & Diefdijk-Zuid' en 'Loevestein, Pompveld & Korsche Boezem' (ten noordoosten en deels binnen gemeente), en 'Langstraat' (ten zuiden van gemeente Altena). Daarbij geldt dat hoe dichter de activiteit plaatsvindt bij de betreffende Natura 2000-habitats, hoe minder stikstof uitgestoten kan worden.

Voor de activiteiten nabij Natura 2000-habitattypen in de Biesbosch en Loevestein, Pompveld & Korsche Boezem geldt dat er contouren bestaan waarbij maximaal minder uitgestoten kan worden dan 25 kg NOx per jaar. Voor de contouren in gemeente Altena om de Natura 2000-habitattypen in Lingegebied & Diefdijk-Zuid en in Langstraat geldt dat op zijn minst méér dan 25 kg uitgestoten kan worden, maar minder dan 50 kg NOx per jaar. Tevens is te zien dat de meeste mogelijkheden bestaan in het middengebied van gemeente Altena, ten noorden van Dussen. Hier is een uitstoot mogelijk van meer dan 300 kg NOx per jaar. Nergens in de gemeente is een hogere stikstofuitstoot mogelijk dan 350 kg NOx per jaar.

Tot slot is op de kaart een 5-kilometer contour te zien, welke de grens van 5 kilometer vanaf overspannen stikstofgevoelige natuur markeert. Vanaf deze lijn worden in AERIUS Calculator 2019A verkeersbewegingen niet meer meegenomen.

5.3.3 Betekenis van de contouren voor activiteiten

Gebruiksfase

De omgevingsvisie maakt verschillende ontwikkelingen mogelijk die in de gebruiksfase kunnen leiden tot een toename van stikstofdepositie. De belangrijkste daarvan zijn de ontwikkeling van bedrijventerreinen en de verkeersaantrekkende werking van ontwikkelingen. De verkeersaantrekkende werking is lastig in te schatten, omdat dit van een groot aantal factoren afhankelijk is, zoals de locatie, de activiteit en de aanwezige infrastructuur ter plaatse.

Voor de ontwikkeling van bedrijventerreinen is wel een inschatting gemaakt op basis van de hiervoor weergegeven stikstofkaart. Bij deze inschatting is niet alleen de locatie van de activiteit relevant, maar ook de milieucategorie van de bedrijvigheid. In onderstaande tabel is weergegeven hoeveel hectare bedrijventerrein per milieucategorie gerealiseerd kan worden, zonder dat er een toename van stikstofdepositie wordt berekend (door middel van AERIUS Calculator 2019A).

Tabel 5.6: Uitstoot van stikstof per milieucategorie bedrijven(terrein) per hectare per jaar in de gebruiksfase.

Emissie in kg	Stikstofoxiden (NOx*) per ha	Stikstofcontour	Aantal bedrijventerrein mogelijk ha
Categorie 1-2	98	25 kg NOx	0,25
		50 kg NOx	0,51
		100 kg NOx	1,02
		200 kg NOx	2,04
		300 kg NOx	3,06
Categorie 3	145	25 kg NOx	0,17
		50 kg NOx	0,34
		100 kg NOx	0,68
		200 kg NOx	1,37
		300 kg NOx	2,06
Categorie 4	1088	25 kg NOx	0,02
		50 kg NOx	0,04
		100 kg NOx	0,09
		200 kg NOx	0,18
		300 kg NOx	0,27
Categorie 5	1852	25 kg NOx	0,01
		50 kg NOx	0,02
		100 kg NOx	0,05
		200 kg NOx	0,10
		300 kg NOx	0,16
Categorie 6	2572	25 kg NOx	0,01
		50 kg NOx	0,02
		100 kg NOx	0,03
		200 kg NOx	0,07
		300 kg NOx	0,11

* Aantallen stikstofoxiden (NOx) en ammoniak (NH3) zijn omgerekend naar stikstofoxiden NOx. Ammoniak heeft een stikstofbelasting die 2,7 keer zo groot is als stikstofoxiden. De genoemde aantallen NOx zijn hierop gecorrigeerd. Verkeersbewegingen zijn niet meegenomen, in verband met de sterke afhankelijkheid van het bedrijfstype.

Uit de tabel blijkt dat hoe hoger de milieucategorie is, hoe meer stikstof er wordt uitgestoten, hoe minder oppervlak bedrijventerrein gerealiseerd kan worden. Er valt te concluderen dat het oppervlak bedrijvigheid slecht beperkt kan toenemen, zonder dat dit tot een toename van stikstofdepositie leidt. Dit onderstreept de noodzaak om de ontwikkeling van bedrijventerreinen duurzaam in te steken. Dit kan ten eerste door de emissie te verlagen, bijvoorbeeld door middel van de energietransitie. Daarnaast moeten zo nodig brongerichte maatregelen getroffen worden om de milieudruk beperkt te houden. Tot slot kunnen mogelijkheden gezocht worden via gunstige aanrijroutes (op grotere afstand van overbelaste locaties).

Realisatiefase

In de Wet stikstofreductie en natuurverbetering is een vrijstelling opgenomen voor de realisatiefase van ontwikkelingen. Hiermee vormt de realisatiefase geen belemmering voor de doorgang van ontwikkelingen. Dit neemt niet weg dat de realisatiefase stikstofemissie wordt uitgestoten die negatieve effecten kunnen veroorzaken. Op basis van de hiervoor gepresenteerde stikstofkaart, wordt een indicatie gegeven van de effecten door de realisatiefase. Er wordt eerst ingegaan op woningbouw en vervolgens op de realisatie van bedrijven.

Woningbouw

Afhankelijk van de aard en omvang van de activiteiten kan op basis van de stikstofcontouren worden ingeschat welke mogelijkheden bestaan voor de bouw van woningen. Om een beeld te geven van de mogelijkheden in de bouwfase is tabel 5.7 opgesteld.

In de tabel zijn de verschillende stikstofcontouren te zien (25, 50, 100, 200 en 300 kg NOx). De tabel geeft de indicatie dat op de 25 kg-contour op de stikstofkaart minimaal 4 woningen mogelijk zijn (bij het gebruik van oud materieel met hoge emissies). Bij gebruik van schoon materieel zijn op de 25 kg-contour 32 woningen mogelijk. Bij de contour met de hoogste emissieaantallen per jaar (300 kg) zijn bij het gebruik van niet-schoon materieel 55 woningen mogelijk, en bij schoon materieel 394 woningen. Bij de contouren met hoge aantallen (200 en 300 kilogram NOx) moet ook het verkeer buiten de 5 kilometer contour in beschouwing worden genomen.

Tabel 5.7: Mogelijkheden voor woningbouw (100 m² VO per woning) bij verschillende stikstofcontouren.

Gebruik van emissieklasse materieel	NOx Realisatiefase (bouwrijp maken + bouwen)	NOx ten gevolge van verkeer in realisatiefase*	Aantal woningen mogelijk	Aantal woningen mogelijk
Niet Schoon Emissieklasse materieel tot 2008 (Stage II en Euro IV)	4,98 kg NOx/woning /j	+8% NOx 0,38 kg NOx/woning/j	25 kg NOx	4 woningen
			50 kg NOx	9 woningen
			100 kg NOx	18 woningen
			200 kg NOx	37 woningen
			300 kg NOx	55 woningen
Normaal Emissieklasse materieel tot 2014 (Stage III B en Euro V)	2,76 kg NOx/woning /j	+14% NOx 0,38 kg NOx/woning/j	25 kg NOx	7 woningen
			50 kg NOx	15 woningen
			100 kg NOx	31 woningen
			200 kg NOx	63 woningen
			300 kg NOx	95 woningen
Schoon	0,38 kg NOx/woning /j	+100% 0,38 kg NOx /woning/j	25 kg NOx	32 woningen
			50 kg NOx	65 woningen
			100 kg NOx	131 woningen
			200 kg NOx	263 woningen

Emissieklasse materieel vanaf 2014 (Stage IV en Euro VI)			300 kg NOx	394 woningen
--	--	--	------------	--------------

* Om te kunnen generaliseren is een inschatting gemaakt van stikstofuitstoot op basis van andere stikstofberekeningen door Antea Group. Het verkeer betreft een steeds grotere fractie van de totale stikstofdepositie naarmate de bouw van woningen schoner wordt. Oorzaak is dat het verkeer als constante is meegenomen. In werkelijkheid is de uitstoot van verkeer echter geen constante, maar voornamelijk afhankelijk van de ligging van wegen. Per locatie is dit verschillend. Indien de locatie van het wegvak op meer dan 5 kilometer van Natura 2000 is afgelegen, wordt het verkeer niet meegenomen in de berekeningen.

In bovenstaande berekeningen is rekening gehouden met een hypothetisch verloop van wegen en een hypothetische verkeersverdeling. Indien de werkelijke ligging van wegen ongunstig is ten opzichte van stikstofgevoelige natuur of het bouwverkeer ongunstig is verdeeld, dan kan dat invloed hebben op de uitkomsten van het stikstofonderzoek.

Realisatie van bedrijven

Om een beeld te geven van de mogelijkheden voor de realisatiefase van bedrijventerreinen is tabel 5.8 opgesteld.

Tabel 5.8: Mogelijkheden voor de realisatie van bedrijventerreinen (per jaar).

Gebruik van emissieklasse materieel	Realisatie (bouwrijp maken van 1 ha bedrijventerrein)	Ten gevolge van verkeer in realisatiefase*	Stikstofcontour	Aantal ha bedrijventerrein mogelijk
Niet Schoon Emissieklasse materieel tot 2008 (Stage II)	498 kg NOx / jaar	+8% NOx	25 kg NOx	0,05 ha
			50 kg NOx	0,1 ha
			100 kg NOx	0,2 ha
			200 kg NOx	0,4 ha
			300 kg NOx	0,8 ha
Normaal Emissieklasse materieel tot 2014 (Stage III B)	276 kg NOx / jaar	+15% NOx	25 kg NOx	0,09 ha
			50 kg NOx	0,18 ha
			100 kg NOx	0,36 ha
			200 kg NOx	0,72 ha
			300 kg NOx	1,09 ha
Schoon Emissieklasse materieel vanaf 2014 (Stage IV)	38 kg NOx / jaar	+100%	25 kg NOx	0,65 ha
			50 kg NOx	1,31 ha
			100 kg NOx	2,63 ha
			200 kg NOx	5,26 ha
			300 kg NOx	7,89 ha

* Om te kunnen generaliseren is een inschatting gemaakt van stikstofuitstoot op basis van andere stikstofberekeningen door Antea Group. Het verkeer betreft een steeds grotere fractie van de totale stikstofdepositie naarmate de bouw van de bedrijfspanden schoner wordt. Oorzaak is dat het verkeer als constante is meegenomen. In werkelijkheid is de uitstoot van verkeer echter geen constante, maar voornamelijk afhankelijk van de ligging van wegen. Per locatie is dit verschillend. Indien de locatie van het wegvak op meer dan 5 kilometer van Natura 2000 is afgelegen, wordt het verkeer niet meegenomen in de berekeningen.

In bovenstaande tabel zijn de waarden van de verschillende stikstofcontouren weergegeven (25, 50, 100, 200 en 300 kg NOx). Bij de hoeveelheden stikstofuitstoot worden de mogelijk geachte oppervlakten bedrijventerrein (inclusief bebouwing) in de laatste kolom weergegeven. De 5-kilometer contour die bij de bouw van woningen is opgenomen is ook voor de bouw van bedrijven relevant. Vanaf 5 kilometer is verkeer niet meer meegenomen in de berekeningen.

5.3.4 Oplossingsrichtingen stikstofeffect

De beoogde ontwikkelingen en opgaven kunnen op korte termijn en zonder aanvullende maatregelen leiden tot een toename van stikstofuitstoot en daarmee -depositie op omliggende Natura 2000-gebieden. Door de toename van stikstofdepositie kan het behoud of de verbetering van de kwaliteit van het stikstofgevoelige habitatype en/of leefgebied van soorten in gevaar komen en worden de instandhoudingsdoelstellingen belemmerd. Er treedt mogelijk aantasting van de natuurlijke kenmerken van de stikstofgevoelige Natura 2000-gebieden op. Hoeveel de stikstofdepositie bedraagt, is voorhand zonder detailberekening niet goed in te schatten en daarmee onderwerp van vervolgstudie in de vervolgplanvorming.

Mogelijke mitigerende maatregelen voor de toename van stikstof zijn:

- Beperken ontwikkelingsmogelijkheden;
- Voorwaarden aan ontwikkelingsmogelijkheden.

Het beperken van ontwikkelingsmogelijkheden is niet op voorhand de ambitie, de omgevingsvisie is er juist voor bedoeld om ontwikkelingen, al dan niet onder voorwaarden, mogelijk te maken. Het opnemen van voorwaarden biedt daarom de beste mogelijkheden om te borgen dat er geen toename van stikstof op Natura 2000-gebieden optreedt.

Het meest robuust is een voorwaarde aan ontwikkelingen dat ze alleen mogen plaatsvinden als er geen sprake is van toename van stikstofdepositie op Natura 2000-gebieden. Dat moet bij concrete uitwerking van de ontwikkelingen in vervolgplanvorming verder uitgewerkt en onderzocht worden, maar in het algemeen zijn mogelijkheden voor een stikstofneutrale ontwikkeling:

- Maximaal inzetten op schone technieken: alhoewel de aanlegfase vrijgesteld is wat stikstofdepositie betreft, heeft de inzet van materieel in de aanlegfase wel een stikstofeffect. Door toepassing van nul-emissie mobiele werktuigen te stimuleren wordt de uitstoot zoveel mogelijk beperkt
- Gasloze woningen opleveren: het is al verplicht, maar het verdient een extra benoeming: woningen worden gasloos opgeleverd. De warmte-output van woningen door het ontgassen van CV-ketels e.d., neemt hiermee af tot een minimum. Woningen hebben hierdoor een verwaarloosbare bijdrage aan de stikstofdepositie (behoudens de verkeersaantrekkende werking van woningen).
- Elektrisch vervoer stimuleren: gemotoriseerd verkeer met een verbrandingsmotor is een grote bron van stikstof, zeker in de directe nabijheid van stikstofgevoelige habitats. Het stimuleren en faciliteren van elektrisch vervoer leidt hiermee tot een vermindering van de stikstofemissies. Dit betekent dat men wordt gestimuleerd de (elektrische) bus of trein/tram te pakken, of dat men in de wijk (zowel op straat als op het eigen terrein) een elektrische auto kan opladen.
- Salderen met verdwijnende functies, zoals landbouwgrond en veehouderijen: er kan gekeken worden om de toekomstige situatie te salderen met het huidig gebruik van de landbouwgronden. Het houden van vee of het telen van gewassen leidt tot stikstofemissies. Een deel van deze agrarische gronden zal dus een andere bestemming krijgen die mogelijk minder stikstof uitstoot. Het is hierom zinvol om ook dit effect ook bij de locatiekeuze te betrekken.
- Inzet op bedrijven in lagere milieucategorie: er zijn positieve effecten op stikstofdepositie te verkrijgen wanneer wordt ingezet op bedrijven in een lagere milieucategorie. Immers,

een categorie 4-bedrijf levert per saldo een tienvoud aan stikstofdepositie op dan een milieucategorie 3-bedrijf.

Tot slot kan voor woningbouw aangehaakt worden op beleidsinstrumenten van het Rijk, waarbij de stikstofeffecten landelijk worden gecompenseerd door rijksmaatregelen, zoals bijvoorbeeld de snelheidsverlaging op de snelwegen en de sanering in de varkenshouderij. Tot slot zijn stikstofeffecten van de realisatiefase uitgesloten van Wnb-vergunningverlening.

Daarmee kan geconcludeerd worden dat de ontwikkelingen in de omgevingsvisie kunnen leiden tot een (geringe) stikstoftoename op Natura 2000-gebieden, maar dat er mogelijkheden bestaan om deze stikstoftoename te mitigeren. Met aanvullende maatregelen wordt realisatie mogelijk geacht. Dit moet wel in de latere fasen van plan- en besluitvorming nader worden getoetst.

6 Conclusie

Het beleid uit de Omgevingsvisie Altena is nog niet zo concreet uitgewerkt dat uit de passende beoordeling blijkt dat onderdelen niet uitvoerbaar zijn en dat in de omgevingsvisie al passende maatregelen getroffen moeten worden. Wel zijn er beleidskeuzes die een groter risico op significante gevolgen en een verhoging van de milieudruk met zich meebrengen en waar in de vervolgbesluiten aandacht voor nodig is. Met name de beleidskeuzes/projecten met directe effecten binnen Natura 2000-gebied vormen een groter risico. Deze beleidskeuzes zijn bij de totaalconclusie geel, oranje en rood en hiervoor geldt bij de uitwerking een grote opgave voor mitigerende en/of compenserende maatregelen, zie de kleuren in tabel 6.1 die weergeven wat de risico's zijn van de ambities.

Tabel 6.1: Conclusie risico significante gevolgen/uitvoerbaarheid van de beleidskeuzes/projecten in de omgevingsvisie Altena.

Ambities	Invulling	Risico significante gevolgen/uitvoerbaarheid	
Groenblauwe oase	Verbeteren verbindingen tussen natuurgebieden	Geen risico; alleen positieve effecten op N2000-gebieden.	
	Stikstof	Geen risico; alleen positieve effecten op N2000-gebieden.	
	Versterken biodiversiteit	Geen risico; alleen positieve effecten op N2000-gebieden.	
Leefbare en veilige woonomgeving	Groene leefomgeving (samenhangende groenstructuur van goede kwaliteit)	Geen risico; alleen positieve effecten op N2000-gebieden.	
	Woningbouw	Groot risico op significante gevolgen door mogelijk stikstofeffect op Natura 2000-gebieden en groter aantal relevante storingsfactoren die op kunnen treden als gevolg van de toename van de recreatiedruk.	
Duurzame ontwikkeling	Verminderen emissies	Geen risico; alleen positieve effecten op N2000-gebieden.	
	Agrarische sector	Natuurinclusieve en circulaire landbouw	Geen risico; alleen positieve effecten op N2000-gebieden. Landbouwfunctie is mogelijk nog niet helemaal afgestemd op de (hydrologische) eisen die de Natura 2000-gebieden. Hier zouden nog maatregelen voor te nemen zijn.
		Ruimte voor vestiging glastuinbouwbedrijven	Klein risico op significante gevolgen. Mogelijk verstorend effect is met een goede locatiekeuze (als mitigerende maatregel) te voorkomen. Voor het stikstofeffect zijn andere maatregelen nodig (interne of externe saldering?)
Sterk ondernemerschap	Vraaggericht ontwikkelen bedrijventerreinen	Klein risico op significante gevolgen. Mogelijk verstorend effect is met een goede locatiekeuze (als mitigerende maatregel) te voorkomen. Voor het stikstofeffect zijn andere maatregelen nodig (interne of externe saldering?)	

Ambities	Invulling	Risico significante gevolgen/uitvoerbaarheid
	Doorontwikkeling maritieme clusteren en de haven	Groot risico op significante gevolgen door situering deels binnen Natura 2000-gebied en groter aantal relevante storingsfactoren die op kunnen treden met een verhoging van de milieudruk.
	Ontwikkeling toerisme en recreatie (inclusief zoekgebieden aanwijzen)	Groot risico op significante gevolgen, indien situering binnen Natura 2000-gebied en groot aantal storingsfactoren die op kunnen treden met een verhoging van de milieudruk, met name omdat rust bij toenemende recreatiedruk tot een knelpunt bij het behalen van de instandhoudingsdoelen kan leiden.

Er liggen ook kansen om de milieudruk binnen het Natura 2000-netwerk te verlagen door een goede invulling van vervoersbewegingen en recreatiedruk (groene leefomgeving) waardoor de milieudruk als gevolg van bijvoorbeeld verstoring en verzuring en vermessing wordt verlaagd. De Natura 2000-doelen zijn daarnaast ook afhankelijk van de natuurwaarden en milieuocondities buiten het Natura 2000-netwerk. Door bij de verdere uitwerking van het beleid een natuur-inclusieve aanpak te hanteren, waarbij wordt gekeken op welke wijze natuur per saldo versterkt kan worden, kan uitvoering van het beleid bijdragen aan vergroting van de biodiversiteit in deze gebieden.

7 Bronnen

Anon., 2017. PAS gebiedsanalyse 071 Loevestein, Pompveld en Kornsche Boezem. Versie 15 december 2017.

Arcadi, 2014. Effectafstanden Natura 2000-gebieden Veluwe en Rijntakken. In opdracht van Provincie Gelderland. 18 februari 2014. Definitief.

Provincie Gelderland, 2016. Beheerplan Natura 2000 – 071 Loevestein, Pompveld & Kornsche Boezem.

Provincie Noord-Brabant, 2017. Gebiedsanalyse Biesbosch (112). Programma Aanpak Stikstof (PAS). Versie 15 december 2017.

Rijksdienst voor Ondernemend Nederland, 2017. Natura 2000-beheer Biesbosch (112). In opdracht van het Ministerie van Economische Zaken, Directie Natuur & Biodiversiteit. In samenwerking met Provincie Noord-Brabant en Provincie Zuid-Holland.

Websites

<https://www.clo.nl/publicaties/monitor-infrastructuur-en-ruimte-2018>

<https://calculator.aerius.nl/calculator/?locale=nl#>

<https://www.natura2000.nl/gebieden/noord-brabant>

<https://www.synbiosys.alterra.nl/bij12/effectenindicatorappl.aspx?subj=effectenmatrix&tab=1>

<https://www.h2owaternetwerk.nl/h2o-actueel/deltacommissaris-water-en-bodemsysteem-leidend-bij-woningbouwopgave>

De informatie die in dit rapport is opgenomen is uitsluitend bestemd voor de geadresseerde(n) en kan persoonlijke of vertrouwelijke informatie bevatten. Gebruik van deze informatie, door anderen dan de geadresseerde(n) en gebruik door hen die niet gerechtigd zijn van deze informatie kennis te nemen, is niet toegestaan. De informatie is uitsluitend bestemd om te worden gebruikt door de geadresseerde, voor het doel waarvoor dit rapport is vervaardigd. Indien u niet de geadresseerde bent of niet gerechtigd bent tot kennisneming, is openbaarmaking, vermenigvuldiging, verspreiding en/of verstrekking van deze informatie aan derden is niet toegestaan, tenzij na schriftelijke toestemming door Antea Group en wordt u verzocht de gegevens te verwijderen en direct melding te maken bij security@anteagroup.nl. Derden, zij die niet geadresseerd zijn, kunnen geen rechten aan dit rapport ontleen, tenzij na schriftelijke toestemming door Antea Group.

Over Antea Group

Antea Group is het thuis van 1500 trotse ingenieurs en adviseurs. Samen bouwen wij elke dag aan een veilige, gezonde en toekomstbestendige leefomgeving. Je vindt bij ons de allerbeste vakspecialisten van Nederland, maar ook innovatieve oplossingen op het gebied van data, sensing en IT. Hiermee dragen wij bij aan de ontwikkeling van infra, woonwijken of waterwerken. Maar ook aan vraagstukken rondom klimaatadaptatie, energietransitie en de vervangingsopgave. Van onderzoek tot ontwerp, van realisatie tot beheer: voor elke opgave brengen wij de juiste kennis aan tafel. Wij denken kritisch mee en altijd vanuit de mindset om samen voor het beste resultaat te gaan. Op deze manier anticiperen wij op de vragen van vandaag en de oplossingen voor morgen. Al 70 jaar.

Contactgegevens

Monitorweg 29
1322 BK ALMERE
Postbus 10044
1301 AA ALMERE
T. 0655494890

www.anteagroup.nl

Copyright © 2021

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar worden gemaakt door middel van druk, fotokopie, elektronisch of op welke wijze dan ook, zonder schriftelijke toestemming van de auteurs.